

Z. 3216

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

Földrajztudományi Kutatócsoport

FÖLDRAJZI DOKUMENTÁCIÓ

2. szám

Budapest 1958

Kézirat gyanánt

MTA
FÖLDRAJZI
KUTATÓCSONT

FÖLDRAJZI DOKUMENTÁCIÓ

A Magyar Tudományos Akadémia Földrajzi Bizottságának
kiadványsorozata

2. szám.

Külföldi folyóiratok 1957-es számainak fontosabb cikkei

Összeallítottak Kiss Dezső dr. és Vagács András dr.

Felelős szerkesztő és kiadó: Vagács András dr.

Szerkesztőség: Budapest V., Nádor-u.7.III.332.

Telefon: 111-050, 12-95. mellék.

Sokszorozította a M.T.A. házi sokszorozítója

A 2. számban feldolgozott folyóiratok:

Rövidítés

Cím, kiadási hely

Acta Geogr.Sin.	Acta Geographica Sinica, Peking
Acta Meteor.Sin.	Acta Meteorologica Sinica, Peking
Anal.Edaf.	Anales de Edafologia y Fisiologia Vegetal, Madrid
Ann.G.	Annales de Géographie, Paris
Annals AAG	Annals of the Association of American Geographers, Washington és Lawrence, Kan.
Aus d.Heim.	Aus dem Heimat, Wien
Bjull.MOIP.	Bjulleten Moszkovszkogo Obscsesztva Iszpitaletel Prirodu, Otdel Geologicseszkij, Moszkva.
Bjull.Komm.4-go per.	Bjulleten kommisszii po izucsenija csetverticsnogo perioda, Moszkva
Bjull.szovj.inszt-szeizm.	Bjulleten Szeveta Insztitutov po Szeizmologii, Moszkva.
Bol.SG.Lima.	Boletin de la Sociedad Geografica de Lima
Bombay G.M.	Bombay Geographical Magazine, Bombay
Bul.Stiint.	Buletinul Stiintific Academiei R.P. Romine-Seria geologie si geografie, Bucuresti
Bull.Ass.Géogr.Fr.	Bulletin de l'Association des Géographes Francaises, Paris
Bull.Ceylon GS.	Bulletin of the Ceylon Geographical Society, Colombo
C.Géo.Que.	Cahiers de Géographie de Québec, Québec
Ceskosl.Kras.	Ceskoslovensky Kras, Brno
Czasop.Geogr.	Czasopismo Geograficzne, Warszawa
Erde	Die Erde, Berlin
Erdkunde	Erdkunde, Bonn
Forsch.u.Fortschr.	Forschungen und Fortschritte, Berlin
Geogr.Ber.	Geographische Berichte, Berlin
Geogr.Helv.	Geographica Helvetica, Zürich
Geogr.J.	The Geographical Journal, London
Geogr.Pregl.	Geografski Pregled, Sarajevo
Geogr.Rev.	Geographical Review, New York
Geogr.Rev.India	Geographical Review of India, Calcutta
Geogr.S.	Geografija v Skole, Moszkva
Geogr.Szb.	Geograficseszkij Szbornik Moszkovszko o Filiala Vsz. Geograficseszkogo Obscsesztva, Moszkva

Geographia	Geographia, Paris
Geologie	Geologie, Berlin
Inform. Geogr.	L'Information Géographique, Paris
Inn. Kolon.	Innere Kolonisation, Berlin ss Bonn
Int. Arch. Verk.	Internationales Archiv für Verkehrswe- sen, Mainz
Izv. N.	Izvestija Akademii Nauk SzSsSzR, Szerija Geograficeseszkaja, Moszkva
Izv. N. Kazah	Izvestija Akademii Nauk Kazahszkaj SzSsSzR, Otdel Geologiceseszkij, Alma- Ata
Izv. AN.zbek.	Izvestija Akademii Nauk Ozbekszkaj SzSsSzR, Szerija Geologiceseszkaja, Tashkent
Izv. Geogr. Inszt.	Izvestija, Geografszki Insztitut, Szofija
Izv. VGO	Izvestija vszeszsojuznogo Geogra- ficeseszkogo Obacesesztva, Moszkva
Landscape.	Landscape, A Magazine of Human Geography, Santa Fe, N. Mex.
Mat. szekc. bererov. vorj.	Materiali Szekcii Bererov Vorja i Voдохraniliscs, Moszkva
Meteor. Hidrológ.	Meteorologija i Hidrológija, Moszkva
Mitt. Fränk. Geogr. Ges.	Mitteilungen der Fränkischen Geo- graphischen Gesellschaft, Erlangen.
NZ. Geogr.	New Zealand Geographer, Christchurch
Natur u. Landsh.	Natur und Landschaft, Mainz
Nigerian G. J.	The Nigerian Geographical Journal, Ibadan
Oriental Geogr.	The Oriental Geographer, Dacca
Peterm. J.	Petermanns-Geographische Mittei- lungen, Gotha
Phil. Geogr. J.	Philippine Geographical Journal, Manila
Plan	Plan, Zurich
Prir.	Priručnik, Moszkva
Probl. Geogr.	Probleme de Géographie, Bucaresti
Prof. Geogr.	The Professional Geographer, Washington
Prz. Geogr.	Przegląd Geograficzny, Warszawa
Raumf. Raumordn.	Raumforschung und Raumordnung, Bad Godesberg

Rev. Can. Geogr.	Revue Canadienne de Géographie, Montréal et Québec
Rev. Géogr. Phys. Géo. Dyn.	Revue de Géographie Physique et de Géologie Dynamique, Paris
Rev. Géogr. Pyren.	Revue Géographique des Pyrénées et du Sud-Ouest, Bordeaux
Rev. Geol. Geogr.	Revue de Géologie et Géographie, Bucarest
Rev. Géom. Dyn.	Revue de Géomorphologie Dynamique, Strasbourg et Paris
Städtebau-Siedlungsw.	Städtebau und Siedlungswesen, Berlin
Stud. Gen.	Stadium Generale, Berlin
Terro	Terro, Helsinki
Trav. Sect. Pédol.	Travaux de la Section de Pédologie, Société des Sciences Naturelles et Physiques du Maroc, Rabat
Trudů 4-go par.	Trudů Komisszii po Izucsenija Smetwertiesnogo Perioda, Moskva
Trudů Inst. Okean.	Trudů Instituta Okeanologii, Moskva
Trudů Szrefn. Univ.	Trudů Szredneaziatszkogo Gosudarstvennogo Universziteta, Szerija Geografija, Taskent
Universo	L'Universo, Firenze
Urania	Urania, Leipzig-Jena
Vesztn. Lgr. Univ.	Vesztnik Leningradsszkogo Universziteta, Szerija geologija i geografija, Leningrad
Vesztn. Moszk. Univ.	Vesztnik Moszkovszkogo Universziteta, Szerija geografija i geologija, Moskva
Vie Urb.	La Vie Urbaine, Paris
Ymer	Ymer, Stockholm
Zb. m. d.	Zbornik Radova, Geografski Institut, Beograd
Zeitschr. Erdkundeunterr.	Zeitschrift für den Erdkundeunterricht, Berlin
Zeitschr. Geom.	Zeitschrift für Geomorphologie, Berlin
Zeitschr. Wirtschaftsgeogr.	Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie, Jagen
Zemep. St.	Sbornik Ceskoslovenskí Společnosti zeměpisní, Praha

FÖLDRAJZ TÁJÉKOZTATÓBAN

A FÖLDRAJZTUDOMÁNYOK ELMÉLETE

1. CAROL H. - NEEF E.: A földrajz és a táj tíz alaptétele. /Peterm. 1957.2.sz.97-98.p./ A nemzetnyelvű földrajzirodalomban ma általánosan elfogadott alaptételek tömör összefoglalása: 1/ a földrajz tárgya és annak sajátos tulajdonságai: 1/ A földrajz tárgya a földburok, a geoszféra /lito-, atmo- és hidroszféra/. 2/ a három szféra nem elszigetelt, hanem egymásba integrált realitás; 3/ ebben az összkomplexumban foglalt anyagi tények, erők és mozgások időben és térben teszik ki együttesen a geoszfért; 4/ a geoszféra összefüggő, de differenciált egész; 5/ a földburok fejlődik; 6/ a geoszféra minden szakasza ugyanolyan tulajdonságokkal bír, mint az egész. /A táj megjelölésére az eddig nem használt "geower" kifejezést javasolják/; 7/ a geoszféra egyes elemei külön tudományágak munkaterületei, de a geoszféra a maga egészében a földrajz kutatástárgya.
8/ A földrajztudomány feladata a teljes geoszferikus realitás kutatása; 9/ a geoszféra jelenségeinek beláthatatlan változatosságából a földrajz azokat a tényeket és jelenségeket vizsgálja, amelyek geoszferikus összefüggésükben jelentkezők; 10/ a földrajz komplex kutatási objektumát a rész tudományok módszereivel kutatja.
2. GERASZIMOV V.P.: A szovjet földrajz tudományos alapelvei egy kanadai geográfus megvilágításában /Izv.VGO 4.sz.369-372.p./ Sebor hílosnak a Revue Canadienne de Géographie-ban megjelent cikkének igen tles és alapos bírálata.
3. ELIASENIK Sz.V.: A földrajz elméleti kérdései a XVIII.nemzetközi földrajzi kongresszuson /Izv.VGO.1.sz. 3-6.p./ A kongresszuson számos metodológiai tárgyú előadás hangzott el, melyek soráb 1 szerző kiemeli Shah Manzoor Alam előadását a földrajzi gondolatok fejlődéséről. Az előadó nem szorosítja ugyan magát a földrajzi determinizmus tételeivel, de a posibilizmushoz közel áll. Röszletesen foglalkozik a cikk a nemzetközi Földrajzi Szövetségnek a XVIII.kongresszus előterjesztett jelentésével, amelyből nem igen bontakozik ki biztató kép. A jelentésből nem olvasható ki általános metodológiai felfogás, és ha van is benne, az is a hatterizmust, a determinizmust és a posibilizmust közvieli. A külföldi geográfusok többsége, állapítja meg a cikk szerzője, a természeti és a gazdasági földrajz kettőosztása ellen foglalt állást, az USA iskoláiban a természeti földrajz a hatterbe szorult, más országokban a földrajz keretében egyáltalán oda nem tartozó tárgyat adnak elő és az ilyen földrajzot egyesek joggal bílvvezték "omniológiának". Behatóan foglalkozik még a szerző Hans Boesch és Hans Carol svájci geográfusok "A tájfelfogás alpolvei" című előadásával és Otto Behre német geográfus tájelméletével.
4. DESAVINISVILI A.N.: A földrajztudomány szerkezetéről /Földpítéskorol/. /Geogr.S.3.sz. 7-14.p./ A földrajztudomány felépítését, tárgykörét és feladatait a szerző ágaatok szerint felosztva elem-

zi és fejti ki. Ezek az ágazatok szerinte a következők: 1. csoport: Természeti földrajz - geoszfologia, klimatologia, a szárazulat hidrológiája, oceanografia, növény és állatföldrajz, leíró földrajz, tájföldrajz. A 2. csoport: Gazdasági földrajz, s-
pedig leíró és regionális gazdasági földrajz. A felsorolást a földrajzi kartografiával zárja le. A szerző elvi állásfoglalása a következő: "A földrajztudományok valamennyi ágazatának, dis-
ciplinájának ereje a földrajzi kutatások különleges szemléleté-
ben rejlik." A kutatások történeti szemlélete szerző szerint
"földrajztudományokban ma már gyökeret vert, de a kutatások
térbeli szemlélete még igen nehezen tör utat... Ennek több oka
van. Először is maguk a geográfusok még a "tér", "térbeli" szavak
használatától is visszariadnak", ezenfelül "a térbeli viszonyoknak a történettel független értelmezése még mindig igen el-
terjedt". A cikk befejező részében a szerző a következő szavakban állást
foglalt a dogmatizmus ellen, "amely nem bír össze a helyi és idő-
viszonyok racionális értelmezésével".

5. SILVA, S.F.: A földrajz célja. /Erd. 1957. 10. sz. 1-2, 1-2. p./
A Ceyloni Földrajzi Társaság elnöke cikkében először a földrajz
fejlődéstörténetét vizsgálja, igen kifejezően közbeszerve a sajátos
filippinai szempontokat. A modern földrajz fejlődéstörténetéből
először Ratzelt említi, majd hibáit nem a determinizmusban, ha-
nem az ember szerepének helytelen értelmezésében látja. Végül
de la Blache-t elsősorban Ratzel determinizmusa helyesbítőjének
tartja; majd igen részletesen elemzi Brunhes munkásságát. Cikk
második részében a földrajz értelmével foglalkozik; elsősorban,
mint a társadalomtudományok nélkülözhetetlen segédeszközével.

AC A FÖLDRAJZ TUDOMÁNYI SZEREI

6. SCHULZE J.H.: A Föld térségeinek tudományos áttekintése és ki-
értékelése, mint földrajzi probléma /Erd. 1957. 3-4. sz. 193-203. p./
Korábban is és dedukció között a szerző szerint kikörülhetetlenek
a hibaferrások. Ezek lehető kiküszöbölése nélkül a Föld térségei-
nek földrajzi kiértékelése lehetetlen. A probléma analízisének
központjába szerző a subjectum és az objectum egymáshoz viszony-
ulását állítja és főként szerepet tulajdonít: 1/ az objectum
történeti alakulásának; 2/ a geo-tényezők változó összetételének
és 3/ az objectumok szubjektív ábrázolásának. Példákon mutatja
be a geo-tényezők értékelésének módszereit.

AT TÁJFÖLRAJZ. A TÁJFÖLRAJZ

7. CARCE H.: A tájfogalom alapelvei /Peterson. 1957. 2. sz. 93-97. p./
A táj fogalmának lényege, a táj szó eredete, a táj, mint a föld-
burok egyik szelvénye, a táj integrációjának fokai: a termé-
szeti és a műtáj felépítésében az egyes szférák szerepe, a táj
különleges kritériumai, a földrajz mint a táj tudománya, a tájszem-
lélet rendszerei és irányai - a tanulmány főtárgyai. Lényegében
a felsorolt témákra vonatkozó jelenkori nemzet tudományos felfo-
gas közlése. Végül következtetése: "Egyre szabotóbb kutatási ren-
dszer segítségével meg lehet állapítani a regionális ábrázolások összehasonlí-
tására, és ezekre felépíthető lesz az általános földrajz, amely
nem lehet más, mint a táj általános tudománya."
8. HABERLAND E.: Kezdetleges népek társadalmi. /Stud. Gen. 1957. 10. sz.
583-588. p./
A ma már bizonyos mértékben elavult Frobenius-
féle elmélettel kiindulva megismeri a kezdetleges népek /Natur-
völker/ társadalmi és társadalmi, társadalmi és társadalmi törvényszeru-
ségeket foglaltat.

9. KALLIOJA R.: Finnország regionalis felosztása /Terra 1957.2.sz. 37-43.p./ A növényzet, a felszíni üledékes rétegek, a gazdaságon, az erdők jellegén vagy az állatvilágon alapuló regionalis felosztások felhasználásával új, elsősorban az éghajlatra épített regionalis felosztást javasol. Ez a felosztás a térképen megadott számok szerint a következő: 1. Tengerpart /1/, 2. A 200 m tszf felett /6,7a,8-10/ 3. Valamennyi többi régió az alföldi régiókhoz tartozik.
10. LOUIS H.: Közép-európa mint térforma /Ländergestalt/. /Erde 1957. 3-4.sz. 224-235.p./ A tanulmány kísérlet Közép-európa térségének bizonyítására. Kiindulási alapja Pertsch harmas felosztása /Alpok, Felföld, Alföld/ s erre a kiszélesített alapra építi fel gondolatmenetét - Közép-európa éghajlati egységet a csak ebben a régióban megfigyelhető kiegészített hosszúságú vonásokkal bizonyítja. További bizonyítéka: a közép-európai növényövezetek jellegzetes sajátosságai, a mezőgazdasági övezetek térbeli megoszlása és az általános közlekedési rendszer.
11. PETROVIC R.: A földrajzi régiók problémája Jugoszláviában. /Geogr. Progl. 1957.1.sz.104-135.p./ Jugoszlávia területe természeti és gazdasági földrajzi, történeti és kulturális szempontból egymástól élesen elütő részekre oszlik, s ezért a regionalis felosztás nagy nehézségekkel jár. A természeti és társadalmi tényezők dialektikus egysége alapján szerző Jugoszláviát 21 régióra osztja s felosztási tervét behatóan megindokolja.
12. RUBIC L.: Mediterrán határok az Adria keleti partján. Geogr. Progl. 1957.1.sz.136-148.p./ Kellő fenntartással megvonja a szerző a geológiai-morfológiai, éghajlati, hidro-, zoo- és fitogeográfiai valamint a gazdasági és kultúr-földrajzi határokat a mediterrán és a balkáni területrészek között. A partvidék és a síkságok a szerző szerint kifejezetten mediterrán jellegűek, a felföld már nem. A közép-tengeri hatások azonban a folyóvölgyeken keresztül mélyen behatolnak a felszigetre.
13. SIEBERT A.: A tájapolás gazdasági jelentősége /Zeitschr. irtschaftsgeogr. 1957.7.sz.213-219.p./ A természeti táj strukturájában és fejlődésében történt emberi beavatkozás nyomán beálló változások jelentőségével foglalkozó tanulmány. A problémakörrel összefüggő földrajztudományi feladatokat három pontban foglalja össze: 1. A természeti táj tulajdonképpeni harmóniája, a táj tagolódása és a települési helyek jellemzése. 2. Az emberi beavatkozás révén keletkezett károkat és azok okait. 3. A természeti és a műtáj megszavart egyensúlyának helyreállítása.

BD TOPOGRAFIA. FÖLD RZSI NEVEK ÉRD SEI

14. BURHILL H.V.: Délsarkvidéki földrajzi nevek /Prof. Geogr. 6.sz. 2-5.p./ A délsarki területek és tengerek földrajzi elnevezéseinek rövid története; kiről, mikor, miért nevezték el az egyes tengereket, sorsosokat, költöket.

MATEMATIKAI FÖLDRAJZ

GA A FÖLD KÉPTEI. KÉPTEK

15. BELOCERKOVSKIJ D. JU.: Az időövezetek új határai a Szovjet-unióban /Geogr. S. 53-56. p./ A szovjet korriny 1956. márciusának elején a K. sz. 20° és 185°-a között új időövezeteket állapított meg. Az I-XII övezet közötti időkülönbség övezetenként 1-1 óra. A térképvizsgálattal kiegészített cikk a szovjet időövezek történetét és az idevágó nemzetközi egyezményeket közli.

"D"

C S I L L A G A S Z A T I F Ö L D R A J Z

DD M L S EGITESTEK HAT SA A FÖLDRE. METEORITEK

16. LERKIN R.- HOHLWERDE J. G.: Al Umchaimin, talán meteorit eredetű kráter Nyugat-Irakban /Geogr. J. 1957. 2. sz. 231-233. p./ A kráter a Beirut-Bagdad uttól 30 km-re délre fekszik, átmérője 3,2 km, mélysége 20 km. Vulkanikus jelenségnek messzi vidéken nem ismert, ebből valamint mint a kráter külső formáiból következtetnek a szerzők a meteorit eredetre.

E A FÖLD KIAL KUL S NAK S FEJL D S NAK ELM ELETEI

17. BLUENBERG H.: Kozmosz és rendszer. A kopernikuszi világkép genezisééről. /Stud. Gen. 1957. 2. 61-80. p./ A kopernikuszi világkép bölcséleti gyökereit, a kor közvéleményére és teológiai felfogására gyakorolt hatást, összefüggést a középkor iskolásztikus filozófiájával elemez metafizikai jellegű helyenként misztikumba tvedő tanulmány.
18. BONFANTI N.: A földtörténet új elmélete /Universo 5. sz. 727-738. p./ A Föld diasztrofizmusról szóló tanulmány. A diasztrofizmus fogalmának meghatározása után az eddig uralkodó elméleteket /Hegener/ jellemzi, röviden ismerteti Lo Jeffrey szeizmikus és "néma övezet"-elmélete alapjára felépített új elméletét.
19. EGRED L.: A Föld dinamikus modellje. /Ejull. szovj. inszt. szejzm. 1957. 6. sz. 52-57. p./
20. GLAVITAPANI L.: Hegener elméletének olasz előfutárja /Universo 1957. 2. sz. 227-232. p./ Domenico Lovisato isztiai születésű olasz matematikus és geológus /1842-1916/ több olasz egyetemen tanított. Napisai egyetemen 1874-ben tartott előadásában fejtette ki elsőnek a kontinensek szétválásának elméletét, tehát jóval Hegener 1915-ben megjelent könyve előtt. Az olasz tudós elmélete azonban feloldásba került és fejtegetést csak jóval halála után, 1924-ben jelentek meg.
21. QUIRING H.: Kontinensek oluszása és a földmagnesség /Forsch u. Fortschr. 1957. 7. sz. 193-196. p./ P. H. S. Blackett Nobel díjas angol fizikus szerint a vulkanikus kőzetek Curie-pont alá lehűlésekor mágnesességet nyernek. A mágnesség irányának és intenzitásának eltéréseiből Blackett a kontinensek és szubkontinensek nyugati irányú elmozdítását következteti. Szerző flesen szembeeszt ezzel az elmélettel. arifokas polímia fizikus és geológus között.

TERMÉSZETI FÖLDRAJZ

22. GELLERT J.F.: A természeti földrajz rendszertana és problematikája. /Geogr.Per.1957.2.sz.89-102.p./ A földrajztudomány munkakörét szerző rövid bevezető után a következőkben határozza meg: a/ "A földburok három szférájában /litho-, athmo- és hidroszféra/ észlelhető jelenségek egész komplexusa, beleértve a növény- és állatvilágot és az emberi társadalmakat funkcionális, helyesebben dialektikus összefüggéseikben; b/ Annak helyi illetve regionalis eltéréseik; c/ Fejlődésük története. Ezt a hírmás alaptételt részletesen kifejti és magyarázza, azután átter a földrajztudományok osztályozására. Osztályozása nagyjában felel a szovjet geográfia klasszifikációját.
23. GOULD L.: Az Antarktisz jövője. /Geogr.Rev.1957.1-28.p./ A Déli sarkvidék felkutatásának rövid történetén kívül szerző tömören összefoglalja az Antarktisz geológiai, geomorfológiai, állat és növényföldrajzi adottságait, részletesebben az ésványi kincsek valószínű előfordulásaiával és a déli félteke éghajlatára gyakorolt klimatikus befolyásokkal foglalkozik.
24. GRIGORJEV A.A.: A természeti földrajz néhány alapvető kérdéséről. /Izv.N 1957.6.sz. 3-17.p./ A tanulmány a következő alapvető problémákkal foglalkozik: A természeti földrajz tárgya. Mely konkrét természeti folyamatok szolgáltatják a földrajzi környezet kölcsönös összefüggéseinek az alapját. A földrajzi burok összetevői közötti kölcsönös anyag- és energiacsere. A földrajzi burok területi differenciálódása. A tájprobléma. A földrajzi övezetesség kialakulásának tényezői. Ezek a szerző szerint: 1/ A földfelszín sugárzási mérlegének vízi értékei. 2/ az évi csapadékmennyiség és 3/ a sugárzás-mérleg és a csapadékmennyiség viszonya. A részletes analízis után szerző megállapítja, "a Föld szárazulata egységes, törvényszerű, periodikus rendszer" és megalkotja a földrajzi övezetesség táblázatát. Részletes magyarázat után megállapítja, hogy "a természeti földrajz fejlődésének mai szakaszában a földrajzi burok szerkezete /különösen területi differenciálódása/ és összetétele, valamint fejlődése törvényszerűségeinek a tudománya".
25. ZABELIN J.M.: A természeti földrajz vitás kérdései /Izv.VGO. 4.sz.322-329.p./ A szerző az 1952-ben megjelent tanulmányáról írt bírálatokra válaszol. Az első vitás kérdés vajon "a földrajzi környezet és a földrajzi burok azonos tartalmu fogalmak-e", vajon csak a "természet" fogalmának szinonimái-e a földrajzi környezet csupán az emberi társadalom és a termelés anyagi feltételeit jelenti-e? A vita második kérdése a természeti földrajz fogalmi meghatározása, nevezetesen vajon a természeti földrajz tárgykörébe tartozik-e "az emberi társadalom és a környezet kölcsönhatása"? Végül a szerző Kalesznvik professzor vajja ellen védekezik, aki azt állította, hogy Zabelin megfosztja a természeti földrajzt az önálló tudomány rangjától.
- FAA GEOLÓGIA MINT SEGÉDTUDOMÁNY
26. TERRY M.: Nyugat-Ausztrália Canning medencéje /Geogr.J.1957. 2.sz. 157-166.p./ A medence Perth-től 1800 km-ra é-ra fekszik, kiterjedése 530,000 km², geológiai kutatása csak a legutóbbi években a kőolajforrások felfedezése után indult meg.

FIAAB R. MTEGTAN

27. CSERDINCEV V.V.: A negyedkori üledékek abszolút korának meghatározása /Trudü Komm. 4-go per. XIII-437-446.p./ . A szovjet és a nyugati irodalomban az utóbbi években erősen vitatott és elemzett kérdés rövid összefoglalása. Meghatározza a radioaktív elemek bomlásának és akkumulációjának menetét, leírja az eddig vizsgált méréseket és kor meghatározásokat és az eredményeket néhány táblázatban közli.
28. GROZOV V.J.: Az antropogén sztratigráfiai felosztások elvi sémájáról /Trudü Komm. 4-go per. XIII.7-9.p./ . Kisebbségi negyedkor egységes sztratigráfiai skálájának abszolút geochronológiai módszerrel történő megállapítására, főleg az Australopithecus és a Homo sapiens megjelenése közötti időszakra.
29. JEN H. és YANG W.: A Hsziangcsiang medence /Hunan/ geomorfológiájának és negyedkori geológiájának néhány kérdése /Acta Geogr. Sin.1957.4.sz. 376.p./ . A Hsziangcsiang, a Jangcecsiang egyik jelentős mellékfolyója, Hunan tartományt 870 km hosszúságban szeli át. A helyszíni kutatások eredményeit szerző a következőkben foglalja össze: A negyedkori eljegesedést a gleccserek nyomain követi és megállapítja, hogy a "hóviság harmadkori kiemelkedése jelentős tényezője volt az eljegesedésnek. A 18-20 m vastag ún. Pojsacsing alsó pleisztocén rétegsort /vályog és kavics/ szerző fluviatilis eredetnek tartja. Behatóan foglalkozik a folyóvölgy 50, 30 és 10 m magas teraszaival, legelterjedtebb az akkumulatív jellegű 30 m magas terasz.
30. MOSZKOVITIN A.J.: A negyedkor sztratigráfiai sémája a Szovjetunióban és annak rövid ténylegi megindokolás /Trudü Komm. 4-go per. XIII.21-23.p./ . Az új sémát szerző szerint a negyvenes évek óta tett fontos új felfedezések és megfigyelések teszik szükségessé. Ezek: a két interglaciális talajkomplexus megállapítása, a moszkvakörnyéki, különböző eljegesedésekből származó három moréna felfedezése, a mologoscskini interglaciális felfedezése és a wurnani két önálló eljegesedésre felosztása. E bevezetést követi a szerző által szerkesztett új negyedkori sztratigráfiai táblázat.
31. SANCER A.V.: A negyedkori /antropogén/ üledékek helyi sztratigráfiai skálái szerkesztésének és korrelációjának alapelvei /Trudü Komm. 4-go per. XIII. 10-20.p./ . A helyi skála meg szerkesztésének szükségét a szerző a következőkben indokolja meg: a negyedkori geológia ma már a gyakorlati gazdasági és műszaki kérdések megoldásának fontos alapja, az egységes skála a Szovjetunió területén vizsgált kutatások és feltárások egyeztetésére feltétlenül szükséges. Ennek az egységes sztratigráfiai skálának a megszerkesztése azonban megköveteli a részletes helyi és regionális skálák kidolgozását és egyeztetését. Részletes tanácsokat és utmutatásokat ad a helyi skálák elkészítésére.
32. ZSIRJUNSZKIJ A.K.: A negyedkori /anthropozoiikus/ üledékek sztratigráfiájának főkérdései /Trudü Komm. 4-go per. XIII.100-110.p./ . A rövid tanulmány első felében szerző a nomenklatura és a felosztás történetét foglalja össze, a második részben az anthropozoiikus üledékek egységes sztratigráfiai vázlatával és a kutatásoknak a gyakorlati gazdasági élet szolgálatába állításával foglalkozik.

FAB ÁSVANY- ÉS KÖZLETKÉPZŐ INT. SEGÉDTUDOMÁNY

33. SVECOV M.S.: Üledékes kőzetek petrografiájának fejlődése a Szovjetunióban az utolsó 40 évben /Bull.MOIP 1957.6.sz.3-12.p./
Az üledékes kőzetek petrografiája mint önálló tudományág keletkezésének és fejlődésének története a Szovjetunióban, mint általánosságban, mind részleteiben.

FAB GEOFIZIKA MINT SEGÉDTUDOMÁNY

34. KUDRJAVCEV N.A.: A kőolaj fekvésének meghatározása kőolajtartalmu területeken /Bull. MOIP 1957.4.sz.3-26.p./ A szovjet kőolajterületeken végzett kutatásaira hivatkozással szerző azt a tételt állítja fel, amely szerint a kőolaj a kőzetek keletkezésétől függetlenül, bizonyos sztratifikai szinttől kezdve a kristályos vagy metamorfizált kőzetekig mindenütt jelen lehet és iparilag kitermelhető, ha a kőzetek megfelelő mértékben porózusak vagy áteresztők. Az olajmezők kiterjedése nem függ az üledékes rétegek kiterjedésétől, bármilyenek legyenek is. Ezek a törvényszerűségek megerősítik a kőolaj mly-ségi eredetét.

FAB CSÖFÖLDRAJZ

35. ALKSZEEV M.J.: A pleisztocén geomorfológia és sztratifigrafia a Viljui folyó mentén /Bull.Komm.4-go per.21.sz.87-96.p./
A tanulmányban különösen a terasz-morfológiai és az örökfagyval összefüggő sztratifikai részek érdemelnek figyelmet. Megállapítja, hogy "az eddigi kutatások szerint központi Jakutia pleisztocén üledékei különböző koru, egyelőre nem nagyszámú emlős fauna maradványait tartalmazzak, s ebből következik, hogy "indokolt a paleontológiai módszer alkalmazása Közép-Szibéria negyedkori üledékeinek vizsgálatában".
36. FILZER P.: A negyedkor kutatásának újabb módszerei /Aus d.Heim. 1957.3-4.sz.53-60.p./ Az abszolút geokronológia újabb /radium módszereinek tökéletesedéséről szanol be népszerű formában. Érdekes a tengervíz felszíni rétegei hőmérsékletének megállapítása a földtörténet különböző korszakaiban.
37. GUILCHER A.: Az Észak-Irországból kiásott fosszilis eróziós felszínek /A G.1957.4.sz.289-309.p./ Infra-carbon, infra-mezozoikus, infra-bazalt, inter és suprabazalt felszíneket különböztet meg, foglalkozik továbbá a post-bazalt tektonikával. Megállapítja, hogy a "felszínek túlnyomó részben vagy a mechanikus vagy a vegyi erózió művei, de helyenkint recens deformációk is megállapíthatók". A tektonika túlnyomó részben harmadkori, de nem alpi, hanem atlanti. Az északírországi eróziós felszínek jóval idősebbek, mint a herciniai felszínek.
38. MOSZKOVITIN A.J.: Az Orosz síkság első eljegesedésének valószínű kora /Bull.MOIP 1957.2.sz. 3-14.p./ Szerző az akcsagil korszak glaciális behajlatának bizonyítására a Volgavölgy és a Káspimellék sötét tülevetű tajga-erőfinek pollenjeire és az üledékes rétegek krioturbációs jeleire hivatkozik. Az akcsagilt a középtengeri calabrizai és a holland amstel-korszakkal veti össze. Feltételezi, hogy az Orosz síkság első eljegesedése az akcsagilra tehető, amit ennek az eljegesedésnek igen idős jelei bizonyítanak és javasolja, hogy a pleisztocén első határát az akcsagil szolgáljon.

39. NEJSTADT M.J.: A holocén a Szovjetunió területén /Trudu Komm. 4-go per. XIII. 111-117.p./ A cikkben tárgyalta főproblema: holocén üledékek, a holocén alsó határa; a holocén felosztása /táblázattal/; a holocén pollen-diagrammok regionális típusai; a holocén sztratigráfiai felosztása a pollenkomplexusok alapján; a fafajták elterjedése a Szovjetunió területén a holocénban; a holocén éghajlati viszonyai. Összehasonlítja a különböző kutatásmódszereket és összefoglalja a legfontosabb feladatokat.
40. SAUER C.O.: A jégkorszak vége és tanúi /Geogr. Rev. 1957. 29-43.p./ A cikkben idézett legújabb adatok alapján a jégkorszak az USA területén a jelenkor előtt 10-12 000 évre tehető. Szerző összefoglalja a jégkorszak végső fázisainak jellegzetes vonásait, a paleolit és neolit ember kulturájának nyomait az USA-ban és Európában; a homo sapiens megjelenését a wümm utánra teszi. Cáfolja azt a feltevést, hogy az amerikai kontinensen nem élt a jégkorszak vége előtt ember, s részletesen foglalkozik az amerikai neolit /kőtőlverő, kosárfonó, magterelő kultúrákkal/.
41. VELICKSKO A.A.: A felső paleolitikum geológiai korának és stratigráfiai jelentőségének kérdése /Izv. AN 2.sz. 33-51.p./ A bevezetőben a szerző a felső paleolitikum korának becsléseit foglalja össze a Szovjetunióban és külföldön. Ezután tárgyalja a Középorosz Tábla felső paleolitikumi rétegeit. Ebben a részben dolgozza fel az igen gazdag geológiai és fitogeográfiai anyagot, amelyet számos táblázattal és szelvénnel tesz szemléltetőbbé.
- Lásd még 28.

FAT TERMÉSZETI T.J

42. BORISLOVA Z.V.: A természeti földrajz néhány kérdéséről /a Leningrád-terület keleti részei tájainak tanulmányozása alapján/ Vesztn. Lgr. Univ. 12.sz. 112-124.p./ A cikk első részében szerző a genetikai alapelvek jelentőségével foglalkozik, hangsúlyozva a paleogeográfiai analízis fontosságát. A második részben a zonális és azonális tényezők jelentőségét fejti ki a természeti földrajzi rayonfelosztás egységeinek taxonómiai rendszerében, részletesen magyarázza a különböző rangú földrajzi egységek közötti minőségi különbséget, végül a Leningrád-terület keleti része tájainak zonális és azonális vonásait foglalja össze és ezek alapján felvázolja a terület rayonfelosztásának tervét.
43. FATKIN K.J.: A szárazulat földrajzi övezetességéről /Izv. VGO 2.sz. 113-118.p./ A cikk alaptárgya a természeti komplexusok szerepe a földrajzi övezetek kialakításában. Szerző szerint a komplexusok megoszlását három tényező határozza meg: a szélességi övezetesség mint elsődrendű, a hosszúsági és a függőleges övezetesség mint másod- illetve harmadrendű törvényszerűség. Az azonális tényezők sehol sem tekinthetők tájképző tényezőknek, csupán az övezetesség kisebb mértékű elhajlását idézik elő. Legnagyobb mértékben azonálisak a mediterrán és a kontinentális tájak, amelyekben a folyó jelentős akkumulatív munkát végez.
44. GAFUROV V.G.: Az éhség /Golodnaja/ sztyep ujonnan öntözött részeinek geomorfológiai-litológiai rayonfelosztása /Izv. AN Uzbeke. 1957. 4. 89-103.p./ Az éhség-sztyep ujonnan feltört és öntözött déli, nyugati és délnyugati területei részben az

ozbok, részben a Kazah Köztársasághoz tartoznak. A szerző a terület geomorfológiai eleveit /tánuhagyok, proluviális, feluviális hegységközi és előhegységi síkságok, hordalékupok, teraszok, süllyedések, tönkfelszínek stb./ egyenként és részletesen elemezi és ezen az alapon osztja fel a területet 4 fő és 7 alrayonra..

45. GRIGOREV A.A.: A szovjet természeti földrajz néhány kérdéséről és feladatáról. /Geogr.Szb.XII.63-67.p./ A szerző legfontosabb feladatokról a következőket jelöli meg: a táj-kutatás tudományos-metodikai alapelveinek kidolgozása; a földrajzi környezet minden sajátosságának felkutatása; a területek rayonfelosztása a földrajzi környezet szerkezte alapján. A táj-rayonizációt azonban meg kell előznie a magasabb taxonómiai egységekre történő felosztásnak: a táj területe olyan nagy kell legyen, amely egyesíti magában "a földrajzi környezetnek az illető övezetet jellemző valamennyi komponensét".
46. GRIGOREV A.A.: A szovjet természeti földrajz néhány kérdéséről és feladatáról /Izv.VGO 2.sz.101-105.p./ A szovjet földrajztudomány első feladatáról szerző a tájegységek beható és ki-merítő vizsgálatát jelöli meg. Egy-egy táj konkrét vizsgálata magában foglalja: 1. az illető tájnak mint magasabb taxonómiai egységnek, valamint a nagyobb egységen belül elfoglalt helysét-nek vizsgálatát. 2. az illető magasabb egység - terület, övezet, körzet - földrajzi környezete, szerkezte és fejlődése törvényszerűségeinek számbavételét. A továbbiakban a szerző Szolncev, Kalasznyik és Szocsava tételleivel és fogalmi meghatározásaival polemizál és leszeregi, hogy 1/ a rayonfelosztást a nagyobb taxonómiai egységekre való felosztásnak meg kell előznie; 2/ a táj területe legalább olyan nagy legyen, hogy egyesítse magában a földrajzi környezet valamennyi összetevőjét.
47. ISZACSSENKO A.G.: A táj-kutatás fejlődése a Szovjetunióban az utol-só 40 évben /Izv.VGO 411-425.p./. A tanulmány négy, különbö-ző terjedelmi részre oszlik. Az első részben a szerző a forra-dalom előtti fejlődést írja le, amelynek legfontosabb eredménye a dokucsajevi "természeti-földrajzi komplexus" első világos és szabatos meghatározása volt. A második részben a szerző az ölt-b-ri formadalmat követő első időszakról számol be, amelynek teljesít-ményei közé sorolja a "tájmódszer" bevezetését és az első táj-térképek megszerkesztését és kiadását. A harmadik rész a har-mincas évek fejlődéséről számol be, a Nagy Honvédő háború kitö-réséig. Ennek a korszaknak a vezető geográfusa Berg volt, akor-zajlottak le a legerősebb viták a táj fogalmának meghatározásá-ról. A befejező negyedik részben a szerző Szukacsev, Szolncev, Kalasznyik, Markov és más vezető szovjet geográfusnak a tájku-tatás terén végzett munkáját jellemzi, beszámol a faciesek és a táj-geokémia irodalmáról és a további fejlődést gátló felté-telről kikuszóbbolását követeli.
48. LEE S.: A Csajdam medence, tekintettel Kína természeti régiókra felosztására /Acta Geogr.Sin.1957.3.sz.342.p./ Vitis kérdés, hogy a medence Tibethez, a Csiangtang platóhoz vagy Hszincsiang-hoz tartozik-e? Csajdam kontinentális éghajlatu aridus terület, xerofita növényzettel és szalinus tájakkal. Vegetációja telje-sen elűt Csiangtang magas szintjeinek növényzetét.

49. MURZJAEV L.N.: Szikraz /aridus/ területek természeti-földrajzi rayonfelosztása /Izv.AN 4.sz.16-20.p./ A rövid cikk tárgya Közép- és Belső Ázsia aszályos területei új rendszerű rayonfelosztásának kísérlete, amelyben a régi "sivatag" és "főlsivatag" kategóriák helyett az éghajlati és természeti-földrajzi elemekre felépített fokozatos övezeti gradációs felosztást javasol.
50. ZAVRIEV V.G.: Azerbajdzsán tájainak természeti rayonfelosztása és fejlődése. /Izv.AN.4.sz.29-37.p./

FAZ TERMSZETVÉDELME; TERMÉSZETI EMLÉKEK

51. GRUPE H.: Természetvédelem és az iskola /Natur u.Landsch.1957. 4.sz.62-64.5.sz.83-86.p./ A két részből álló cikk első felében a szerző az embernek a természet fölötti uralmát, a természeti tájnak kulturtájja átalakulását elemzi. Az emberi munkával együtt jár a természet és a táj védelmének kulturális kötelezettsége is. Erre a kötelezettségre első sorban az iskolában kell ránevelni a felnövekvő fiatal nemzedéket. Ennek a nevelésnek a pedagógiai módszereit fejti ki a cikk második részében a szerző és gyakorlati útmutatásokkal szolgál a vizok, a talaj, az erdő, a növényzet, az állatok és végül az egész táj védelmének a megfontolásai.
52. SCHLATER H.: A növényzet ismerete és a természetvédelem /Urania, 1957.7.sz.266-269.p./ A növényzet védelmével szorosan összefüggő természetvédelem a növényzet életrendjének alapos ismeretét követeli meg. Ismerni kell a növényzet települési viszonyait, a fajtak teljes összetételét és a fejlődés irányait. Ennek az alaptételnek a gyakorlati alkalmazását magyarázza a cikk.

VB RELIEFTÍPUSOK. OROGRAFIA. MORFOMETRIA

53. BROWN E.H.: Wales természeti földrajza. /Geogr.J. 1957.2.sz. 208-220.p./ Szerző nagyobb művének a kivonata, első sorban a felszinformák hosszú évek kutatásán alapuló ismertetése.
54. DIBER V.D.: Az Ural domborzata eredetének kérdéséhez. /Izv.VGO 2.sz.131-137.p./
55. NIKOLAEV N.J.: A felszinformák kategóriái és a tektonikus tényezők jelentősége /Izv.AN 1.sz.56-61.p./ Szerző ismerteti Geraszimov I-III és Grosshojm I-V. rendből álló osztályozását, ezután rövid magyarázat kíséretében táblázaton közli saját osztályozását, amelyben ugyancsak 5 kategória szerepel: kozmikus, planetáris, endogén, exogén és endolitogén formák. Külön táblázatban közli a kis felszinformákat, földrajzi elterjedésüket valamint fejlődésük energiáját.
56. SCSSUKIN J.Sz.: A felszinformák genetikai osztályozásának kérdése. /Vesztn.Moszkv.Univ.2.sz.183-187.p./ A felszinformák osztályozása szerző szerint csak genetikai alapon történhet, és az osztályozásnak a következő követelményeknek kell megfelelnie: 1/ A természetben jelenlévő bármely felszinformának meg kell hogy legyen a maga határozott, egyetlen és egyértelmű helye az osztályozásban; 2/ ezt a helyet az illő forma morfológiai sajátosságai és további fejlődésének útjai határozzák meg; 3/ az osztályozási rendszernek figyelembe kell vennie minden formaképző tényezőt, úgyhogy minden egyes forma tulajdonságainak összessége alapján megállapítható legyen a természeti környezetnek az a típusa, amelyben ez a forma keletkezett és fejlődött. Az itt felsorolt alapvető tételket a szerző igen kimerítően indokolja és magyarázza.

57. SZERJLEV N.A.: A Volga forrásvidéke geomorfológiájának kérdése. /Bjull.NOIP 1957.3.sz. 151-153.p./ Rövid beszámoló a Volga forrásvidékének geomorfológiai sajátosságairól. Megvizsgálja, vajjon a negyedkor előtti relief hol s miben jelentkezik a jelenkori felszínen. Szerző figyelmbe veszi a Volga forrásvidékén vizsgált újabb furásokat s a saját, ezen a vidéken 1951-1953-ban vizsgált tereptanulmányait.

FBA VÖLGY. VÖLGYTIPUSOK

58. CISZ P.N.: A Szovjet Kárpátok völgyrendszere fejlődésének néhány sajátossága. /Izv.VGO.1.sz.53-56.p./
59. ENJALBERT H.: A Rio Mendoza völgye. /Bull.Ass.Géogr.Fr.1957. 2.sz.10-27.p./ Holyszini kút tésokon nyitott geomorfológiai tanulmány amely a keleti Andok /szerző szerint "szürke Andok" formakincsét, az eróziós folyamokat, a hegylábi területeket, a Mendoza folyó völgyének alsó és felső szakaszát, a formák fejlődését, az igen erőteljes eróziót, az akkumulációs formák keletkezését és időrendjét részletesen magyarázza.
60. FRANZ H.-H.: Aghajlattel meghatározott aszimmetrikus völgyek /Urania, 1957.9.sz.367-369.p./. Szerző a nyugateurópai hegységek /Alpok, Arcs hegység, Fekete erdő, Rajnai pal-hegység, Pireneusok/ aszimmetrikus völgyeinek keletkezését elsősorban a periglaciális szeliflukcióval magyarázza. "Ezek a völgyek az aghajlattel meghatározott ösformák, amelyek keletkezésüket a periglaciális klíma sajátosságainak köszönhetik."
61. JERSTAD F.A.: Ablációs völgyek és partvölgyek /Ufertale/. Potern. M.1957.2.sz.98-100.p./ A címben jelzett glaciális formákat szerző a Hindukusban, a Barun gleccser területén tanulmányozta és a két forma közötti alapvető különbségeket mutatja ki. Az ablációs völgy szerinte recens képződmény, míg a partvölgyet általában idős képződménynak tartja.
62. MISEV C.: A dunai síkság nyugati részének aszimmetrikus felszíne. /Izv.Geor.Inszt.III.köt.44-63.p./ Az Ogosta és Skomlya között a fiatalabb nyugati parton a lejtők rövidok és meredekok, lejtésszögük 45 fok, kitérjedésük 234 km². Az idősebb, hosszán elnyúlt keleti parton a lejtők laposok, lejtésszögük 1 fok, a felszín 1474 km². Az aszimmetria eredete szerző és más bolgár kutatók szerint a pliocénba nyúlik vissza és az eróziónak erősen kitett szubsztráturnban ment végbe. Ahol a partokat szarmata részke fedi, az aszimmetria nem alakult ki.
63. OLLIER C.D. + THOMSON A.J.: A Chiltern Hills aszimmetrikus völgyei /Geogr.J.1957.1.sz.71-86.p./ Szerzők szerint "az aszimmetrikus völgyek kialakításában a szélirány a döntő tényező", de hozzátesszik, hogy "az erózió változó ritmusa" feltétlenül figyelembe veendő.

Lend még 16.

FBE L PCS-SVIDEK

64. NEPEL L.: Felszínformák és felszínképződés lépcsős tájban /Potern.M.1957.3.sz.178-184.p./ Beszámoló a Németországban és Nagybritanniában vizsgált kutatásokról. Szerző szerint a lépcsős tájak geomorfológiájában döntő az a kérdés, vajjon réteglépcsőből épült-e a táj vagy tönkfelszín? A kutatásokat Göttingen környékén, Vestfália krétasüllyedékének déli peremén, Angliában az északi és déli Downs-on s a Salisbury síkságon végezte. A

megvizsgált felszínformákat négy csoportba sorozza: 1. A kőzetek szerkezetéhez kötött lapos formák a lépcső felszínén belül; 2/ a kőzetektől függetlenül kialakult sík felszínek; 3/ tör-melék felhalmozódásából keletkezett másodlagos felszínek; 4/ Schmitthöner-féle felszínek.

FBG HEGYSÉG

65. KLEIN C.: A bretagnei Fekete hegység. /Bull.Ass.Geogr.Fr.1957. 4.sz. 22-35.p./ A cikk tartalma a bretagnei Fekete hegység sztratiográfiai, tektonikai és morfológiai problémáinak helyszíni kutatásokon alapuló részletes megvilágítása.

FBO PART. SZIGET

66. GAKHEL Ja.Ja.: A kontinentális lejtő mint az Északi Jégcs-tenger földrajzi övezete /Izv.VGO 6.sz. 494-507.p./ A cikk a címben jelzett geomorfológiai probléma egész szöveget irodalmát ismerteti és beszámol a szerzőnek 1955-ben a helyszínen végzett kutatásairól.
67. ZENKOVICS V.P.: A tengerpartok tanulmányozása és az Oceanográfiai Bizottság partszekciójának főfeladatai /Trudü Ocean.Kor. II.köt.3-9.p./ A Tudományos Akadémia elnöksége mellé rendelt Oceanográfiai Bizottság négy ága dolgozik, feladatai között elméleti, részben gyakorlati. Elsősorban a partképződés és parttalpulás dinamikáját tanulmányozza. A szerző négy pontban foglalja össze és megválaszolja a közeljövőben megoldandó problémákat.

FCIC KARSZT

68. BLEAHU M.: A karsztos kaptura és jelentősége a karsztvidékek morfológiájának fejlődésében /Probl.Geogr.V.köt.55-100.p./ Beszámoló a Bihar-hegységben végzett helyszíni kutatásokról. Szerző genetikai szempontból epigenetikus, vacuoros és barosztatikus kapturákat különböztet meg.
69. HABER S.: Karsztjelenségek Csehszlovákiában. /Izv.VGO 4.sz.345-351.p./
70. KLAER W.: Karsztkupok, karsztszigethegyek és poljevölgyfendek Jezero polje példáján /Petern.N.1957.2.sz.108-111.p./ A 15 km hosszú és legszélesebb szakaszán 3000 m széles Jezero polje Dél-Dalmáciában, a Neretva torkolatától kb 10 km-re fekszik. A terület karszt-formakincsé igen gazdag. Megkülönbözteti a szerző a karsztszigethegyeket és a karsztkupokat. Mint a trópusi karszt-formák, a karsztszigethegyek is az időnkint vízzel borított poljeken és a karsztperereken fordulnak elő. A karsztkupok, bár nem kizárólag de csaknem mindig, tönkfelszíneken emelkednek, ritkábban lejtőkön, csúcsfelszíneken. A jugoszlaviai karsztkupok és karsztszigethegyek éppúgy csoportosan fordulnak elő, mint a trópusi karsztképződmények.
71. KORZSUEV Sz.Sz.- NIKOLAEV Sz.Sz.: Farkarszt típusok és megjelöléseik néhány sajátossága. /Izv..N 1957.6.sz.33-46.p./ A közép-Európa vidék és a Patux-fennsík karsztformáinak részletes ismertetése.
72. KUNSKY J.: Zbrasov /Észak-Morvaország/ thermominerális karsztja és barlangjai. /Zemop.Sb.1957.4.sz.306-351.p./ Cseh nyelvre bevezető után angol nyelven írja le és megválaszolja a zbrasovi aragonit karszt geológiai szerkezetét a karsztjelenségek kifejlődését, a barlangok morfológiáját, vizeik ásványi összeté-

tolát, a sztalammitokat, a kis barlangokat, a barlangokkal szemben a Becva folyó balpartján tőlengő 105 m szakadékat, ennek mikroklímáját és flóráját és a karsztvidék történetét.

73. MICHOVSKA J.: A csehszlovákiai karszt típusai. Ceskosl.Kras, 1957.2.sz.49-59.p./ A csehszlovákiai karsztok jellemzése és osztályozása: I. Atmoszférikus karszt típusok. 1/ Causse típus, 2/ közepesmagasságú jurai típus; 3/ jurai-alpi típus. II. Főkeltetlen karsztok. 1/a. vastag üledékes mészkőterületen, 1/b. keskeny üledékes mészkőterületeken; 2/a. kristályos mészkővön, 2/b. erősen metamorfizált mészkővön képződött karszt. Felsorolja és leírja az egyes típusok előfordulásait.
74. PETROVIC J.B.: A Felső Ráma karsztvölgye harmadkori üledékeinek karsztjelenségei /Geogr.Progl.1957.1.sz. 25-38.p./ A Felső Ráma harmadkori völgyében felfedezett karsztjelenségek leírása. Leggyakoribb formák a dolinák, felszín alatti vízfolyások és vízbő karsztforrások.
75. ROGLIC J.: A karszt néhány alapvető problémája /Inform.Geogr. 1957.1.sz.1-12.p./ A külföldi, főleg azonban a német és a jugoszláv irodalom felhasználásával igen alapos helyszíni kutató munkán felépült tanulmány, melynek legfőbb témái: a mész, elsősorban a tiszta mészkő vegyi bomlása, a bio-kémiai bomlási folyamatok fontossága, a függőleges lezárt vízmozgások, a víz körzése, a folyamatoknak a tengerszinttől független volta, a karszt eredeti vagy normális jellegzetességei, a poljék keletkezése és jellege.

FCIN BARLANGOK

76. GAMS I.: A jugoszláv barlangkutatás eredményei a legutóbbi években. /Ceskosl.Kras.1957.2.sz.49-59.p./ Beszámoló a klasszikus karsztterületen végzett kutatásokról. Erdőkes eredményeket érttek el a barlangvizek kutatásában, a karsztmorfológiában, és az archeológiai kutatások terén. Elkészült Horvátország és Szlovénia karsztbarlangjainak rendszeres leíró jegyzéke és megindult a magashegységi karsztbarlangok kutatása.
77. MANAKOVIC D.: A Demir Kapu barlangjai /Zb.Rad.1957.13.köt. 77-94.p./ A Demir Kapu /szorbul Kapuja/ a Vardar attörésses völgye. Eruptív kőzetből övezett jurai mészkőből épült területén karszt keletkezett és a felszín alatti vízfolyások barlangokat vájtak ki. A barlangokat és az ezeken átáramló vizet írja le.
78. MAKSYMOWICS G.A.: A fel-óteraszok és a vízszintes karsztbarlangok korrelációja /Trudü Akad. 4-go per. 243-254.p./ Az Ufa és a Szerga folyók felső folyásán valamint a Kljazna Bjelaja, Csuszovaja és Szülva folyók vízterületén végzett kutatások alapján szólnak be a teraszok és a barlangok korrelációjáról.
79. MAKSYMOWICS G.A.: Huzatos kutak, dolinák és résok /Izv.VGO. 1.sz. 68-70.p./

FD HIDROGEOGR.FIA

80. A földfelszín hő- és vízhiányának problémái /Izv. N 5.sz. 77-86.p./ Beszámoló a Szovjetunió Tud. Akadémiája Földrajzi Intézetében 1957 márciusában tartott értekezletről. A beszámoló két részből áll: az első részben Geraszinov professzor összefoglalja a probléma legfontosabb pontjait, a második részben A.P.Galcov közli az elhangzott előadások rövid kivonatát.

Lásd még 122.

FIA FÖLDALATTI VIZEK

81. VLADIMIR L.A.: A karsztvizek rendszere Nyugat Gruziaiban. /Izv. A karsztvizek rendszere Nyugat Gruziaiban /Izv.VGO 65-67.p./
82. KUNIN V.N.: A sivatag helyi vízi kutatásának néhány eredménye. /Izv.AN 5.sz.91-103.p./ Szerző a Kara Kumban évek óta folytatott kutatások néhány eredményéről számol be: a talajon belüli párolgásról, a légköri vizről a talajba hatolásáról, amelyet mennyiségileg is sikerült megállapítani, a homokréteg alatt fekvő nagy lépcsők fontos szerepéről a csapadékból származó talajvíz tárolásában.
83. ZÖTL J.: A karszthidrológia újabb eredményei /Erkönde 1957.2.sz. 107-117.p./ A Dachstein területén hosszabb időn át végzett helyszíni kutatásainak összefoglalása. Szerző és társai a Lycopodium clavatum spór inak kiszórásával ellenőrizték és térképezték a Dachstein-terület karsztvizeinek körzését.

FEC FOLYÓVIZEK

84. HAMELIN L.E.: A vízhozam, az áramlás és a felszíni lefolyás szabatosabb meghatározása /C.Geo.Que.1957.2.sz.139-152.p./ A hidrológiai kutatások három legfőbb tárgya a vízhozam, az áramlás és a felszíni lefolyás. E kifejezéseket azonban a szerzők nem azonos értelemben használják. Szerző meghatározása szerint a vízhozam az időegységben lefolyó vízmennyiséget, az áramlás a folyó medrében lévő víz mozgását, akcióját, a felszíni lefolyás pedig a csapadéknak a folyókban történő lefolyását jelenti. A három alapkifejezés jelzői is országonként változnak, szerző megkísérli a legfontosabb minőségi jelzők szabatos meghatározását.
85. LVOVICS M.J.-AREEVA V.A.-KUZNECOV N.T.: A felszíni vízfolyás változásai a feltört szűzföldön és a hidrológiának mint földrajztudománynak a problémáival összefüggő feladatai /Izv.AN 1.sz. 80-91.p./ Az orosz Kazahsztánban az elmúlt három év során feltört szűs- és uszár-földök a szemi-arid sztyepek peremén felfrissenek, ezért a hidrológiai viszonyok beható vizsgálása rendkívül fontos. A cikk az 1951 óta ezen a területen gyűjtött adatokat dolgozza fel.
86. YANG J.: A Hsziangcsiang medence hidrográfiaja /Hunan/ /Acta Geogr.Sin.1957.2.sz.181.p./ A Hsziangcsiang vízterületének jellemzésén kívül szerző a kínai vízrajzi kutatások alapelveit és módszereit is elenkezi és megállapítja a vízterület hat régióját.

FECA A FOLYÓVIZ MOZGÁSA

87. BILINSZKIJ E.N.: A helyi erózióbázisok és befolyásuk a folyó hosszanti profiljának fejlődésére /Vesztn.Moszk.Univ.1957.4.sz. 245-260.p./ "A helyi erózióbázison - a szerző szerint - a folyónak azt a szakaszát kell értenünk, amelyen a mederfolyamat-hoz viszonyított idegen tényezők hatására az eróziós-akkumulációs folyamatok élesen megváltoznak. Ez leggyakrabban a folyó bevezetésének hosszantartó szünetelésében, sőt helyi akkumulációban jelentkezik". Az idegen tényezők: 1/ a különböző ellenálló képességű kőzetek váltakozása a meder keresztmetszetében. 2. A tengerszint változásának általános jellege. 3. Az antropogén tényezők. Ezek a tényezők a helyi erózióbázisnak öt alaptípust alakíthatnak ki: 1/ zúgó vagy zúható 2/ tavak, 3/ mellékfolyók területei, 4/ belső és szűk szűkített és 5/ vízterületek. A felsorolt típusok közül a cikk csak a tavakat és a zúgókat foglalkoztatja behatóan.

FECI VIZJÁRÁS. VIZH. ZTARTÁS

88. RUTKOVSKAJA V.A.: A Krim hegység folyói vízhozamának javításáról /Izv. AN 2.sz. 106-112.p./ A Krim folyói vízhozamának csökkenését a szerző nagyrészt az erdőterület fokozatos kiszáradásával magyarázza. Az erdősegek kiterjedése ugyanis 1860 óta 1/3-al csökkent. A vízhozam csökkenésének további okai a Krim különleges talajjellegei és éghajlati viszonyai.
89. SANDULACHE A.: A Kis-Szamos területéről /Probl. Geogr. V. kötet. 166-177.p./ A Kis-Szamos hirtelen és heves áradásairól nevezetesen néhány több partmenti község teljesen víz alá került. A folyó területének kiterjedését határozták meg, megállapították az eddigi árvédelem elégtelen voltát és a folyó csatornázását javasolják.
90. SZKORNIAKOV V.A.: A Felső Jonyviszej vízterületének vízhozama. /Izv. AN 1957.6.sz. 98-104.p./ A hatodik ötéves tervidőszakában épül majd a Szovjetunió egyik legnagyobb vízerőműve, a Krasnojarszki Közelében néhány igen nagy méretű ipari üzem létesült. Ezért igen fontos előre megállapítani a Felső Jonyviszej vízhozamát. Szerző megállapítja 1/ a sekélyes közép-vízhozamot, 2/ az évi csapadéktól függő vízhozamokat, 3/ a vízhozamnak évszakos megoszlását és 4/ a nyári-ősi vízhozamot.

FECU VIZGYÜJTŐ. VIZVÁLLASZTÓ

91. MORARIU T., SAVU A., DUMBRĂVE F.: A vízhalózati sűrűsége a Román Népköztársaságban /Rev. Geol. Geogr. II. kötet. 27-61.p./ Románia egész vízhalózati leírása után a cikk külön tárgyalja a hegységek, a domboságok, fennsíkok, síkságok és Dobruđa vízhalózati. Megállapítja a vízhalózati sűrűségét földrajzi egységek, a fő vízgyűjtő területek és a felszín tagoltsága szerint.

FEDA TÓ

92. FEDOROV N.V.: A Káspai tó negyedkori történetének főkérdései /Trudü Komm. 4-go per. XIII. 74-79.p./ Négy pontban foglalja össze a legfontosabb problémákat: a negyedkori üledékek stratigráfiája; a tó molluszkáinak stratigráfiai jelentősége; a Káspai süllyedék legújabb tektonikája és a tó negyedkori szint-ingadozásai. A négy problémát külön-külön tárgyalja és a szint-ingadozásokat a rétegződéssel táblázatban koordinálja.
93. FELS E.: Görögország kelet-makedóniai tavai /Erde. 1957. 3-4.sz. 275-297.p./ Három makedóniai tó: Dojran, Korónia és Volvi tavak élvezetes természeti és gazdasági földrajzi leírása. A három tó halban rendkívül gazdag. A Korónia tóból 1947-ben kifogott halak mennyisége meghaladta a 700,000 kg-t.
94. KÁLESZNIK Sz.V.: Tudományos Akadémia Tókutató laboratóriumának szervezete és fejlődése /Izv. AN 5.sz. 129-130.p./
95. LAPOHIN N.P.: A Bajkál tó élteli felének fennkőborzatáról /Izv. AN 4.sz. 74-82.p./
96. SCHWEIZER W.: Gleccsertavak /Geogr. Helv. 1957. 2.sz. 81-87.p./ 1956. július 29-én a svájci Susten-hábo közelében a Stein-gleccser nyelvé az olvadásvízkel keletkezett tó áttörte a morénagátat és a víz a völgybe irradt. Ez az ún. Cohup típusú tó volt/a perui híres Cohup lagunától vette a nevét/. Szerző ezen a típuson kívül még néhány gleccsertó-típust különböztet meg, nevüket egyes osztrák és svájci tavakról vette /Pittwarth, Gofen, Gormer, H. rjelen/.

FG TENGHER. OCE NOGR FIA

97. BOGOROV V.G.- DOBROVOLSZKIJ A.D.: Oceanográfiai kutatások a Kínai Népköztársaságban /Izv.AN 2.sz.137-142.p./
98. CSEMEKOV Ju.F.: Az Ohotszki tenger negyedkori történetéről /Izv.VGO 3.sz.202-220.p./ Beszámoló az utóbbi időben, utoljára 1955-ben az Ohotszki tengeren végzett geológiai és paleontológiai kutatásokról, főleg G.V.Ugincev és C.Emiliani közlései alapján.
99. EVGENEV N.J.: Hidrográfiai expedíció az Északi Jéges-tengeren a "Tjanir" és a "Vajgacs" hajókon /1910-1915/. /Izv.VGO 1.sz. 14-24.p./
100. KURT V.G.- SZUETOV Sz.V.: A Tudományos Akadémia Oceanológiai Intézete megszervezésének és fejlődésének rövid története /Izv.AN 5.sz.119-123.p./
101. SLJAMIN B.A.: A Káspji-tó szintingadozásai /Geogr.S.4.sz.63-65.p./ A Káspji szintingadozásai történetét foglalja össze 1780-tól. Jóval korábbi adatokat is közöl, pl. azt, hogy 1235-ben a tó szintje 4 m-rel volt a jelenkorinál alacsonyabb. A cikk utal az apadást előidéző klímaváltozásra, az öntözéssel, a nagy vízművek építésével járó vízvesztésre, amelynek következtében 1970-ben a vízszint 36 cm-rel lesz alacsonyabb és megemlíti a vízvesztés pótlására kidolgozott terveket.
102. ZENKOVICS L.A.: A mélytengeri kutatások /Geogr.Szb.XII.102-108.p. A főlőfelszín 3/4 részét borító vízfelület nyílt részeinek alapos kutatása és nemzetközileg szabályozott kiaknázása igen sürgős és fontos feladat. A problémák megoldásával már ma is foglalkozó nemzetközi szervezetek felsorolása után megállapítja a szerző a jövő kutatások legfontosabb feladatait: a Világtenger paleogeográfiája, amelynek részleteit behatóan tárgyalja; a fennkúldések, főleg a felső rétegek beható vizsgálata; a diagenézis folyamatainak analízise, a tenger sótartalmainak története, a mélységi vizek körzése, a tengeri fauna tanulmányozása, a legnagyobb mélységérig.

FGA TENGHERFIAK

103. BURKOV V.A.: Hidrológiai megfigyeléssel megállapított mélység megbízhatósága /Trudü Inszt.Okean.XXV.55-61.p./ A "Vitjaz" délsarki útján alkalmazott módszer leírása és magyarázata. A megbízhatóság szerző szerint az un. munka-mélységekben 52 %, nagy mélységekben 95 %.
104. SAPOVALOV P.B.: A Zsdanov tengeri csatorna elzárnyosodásának okai és mélységének biztosítása /Trudü Ocean.Kon.II.köt.10-23.p./ A Zsdanov csatorna az Azovi tenger Taganrogi öblébe vezető hajózási út. Szerző szerint a csatornában a hordelek akkumulációja a hullinverés energiájának, tehát az uralkodó széljárásoknak a függvénye. Ehhez képest új védőgátak építésével kell az elzárnyosodás ellen védekezni.
105. VOLKOV V.G.-SEHV TOV B.V.: Grossított menetű elektrobotitronográf akusztikus kapcsolóval /Trudü Inszt.Okean.XXIV.215-226.p./ Új szovjet mélységmérő készülék részletes leírása, magyarázattal és használati utasítással.

106. ZSIVGO L.V.-LISEICIN A.F.: A Kéleti Antarktiszon fennföldi borzolatának és tengeri üledékeinek újabb adatai /Izv. N. 1.sz. 10-35.p./ A térképvizslatokkal és szelvényekkel kiegészített tanulmány a nemzetközi geofizikai év során előszörben a szovjet expedíció által gyűjtött adatokat közli.
Lásd még: 66, 95.

FGE TENGERVIZ

107. FOMIN L.M.: A tengeráramlások dinamikus mérőműszerének szabatosításáról /Trudü Inszt. Okean. XIV. 118-133.p./ Szerző matematikai módszerrel ellenőrzi a dinamikus műszer szabatoságát a tengervíz hőmérsékletének, sűrűségének, az áramlások sebességének hiszámításában.
108. MUROMCEV A.M.: A Caspides-óceán felszíni vízei sótartalma és sűrűsége megoszlásának új térképei /Meteor. Gidrológ. 1957. 4.sz. 15-19.p./ A sótartalom megoszlásának új térképei az 1874 és 1951 évek között 800 expedíció és 150 navigációs út során gyűjtött adatok alapján készülnek 1:5 000 000 mértékben. Az izohalynak 0,5 ‰/‰-es közböket tüntetnek fel. A Haritonov-féle sűrűségi térkép alapanyagát 3300 expedíció és 200 hajózási út során gyűjtött adatok szolgáltatják. A térképek mellett ugyan-estek 1:5 000 000. A rövid cílt néhány grafikonnal és vázlattal egészíti ki az új térképek leírását és magyarázatát.
Lásd még: 113, 133.

FGO TENGERRÁMLOK

109. DEKUSZKOVSEKIJ A.J. Tengerszerkes-dőltek. /Izv. VGO 2.sz. 141-149.p./ Moresék felvétel, hancor tengerszerkesek is mithetnek formájukra és körvonalaira jellegzetes dőlteket - írja a szerző. Ezt a tételt a Káspai Kars-Bogas-Gol és az Azovi tenger szíves lagunáinak példáján bizonyítja be, a helyszínen végzett kutatások és megfigyelések alapján.

FH GLACIOLOGIA

110. REJZTER L.M.: A Farkas Intézet geokriológiai kutatásai történetének vázlatja /Izv. L.N. 5.sz. 124-128.p./

FHE GLECCSER

111. DOLGUSIN L.D.-KEMERICH A.O.: Új gleccserek az Urálban /Izv. AN 1957 6.sz. 67-73.p./ A polaris Urál gleccsereiben 1930 óta végzett kutatások eredményeinek összefoglalása. 1933-ig 16 területre függő gleccsereket fedeztek fel, azóta újabb öt gleccsereket, az utolsót 1957-ben. A cikk az újonnan felfedezett gleccsereket írja le, közelebb legfontosabb adataikat, táblázatokkal és néhány igen szép felvétellel.
112. GINCE E.: A jégkorok elterjedése. /Ins. d. Heir. 1957. 5-6.sz. 86.p./ Jean de Charpentier, a lausannei egyetem geológiai-professzora 1834-ben lépett először a nyilvánosság elé gleccser-elterjedéssel, amelyből a jégkorok elterjedéséről írt. A cikk szerint svájci tudósok és elterjedésű országok munkásainak, szervezőinek és fegyverek vezetőiként, akik nemcsak az óra és a valószínűség voltak, hogy a nagy gleccserek a földtörténeti múltban voltak, hanem a jelenlegi állapotokba a visszavonulást nyomon követték vissza a korábbi és vándor-estek.

113. HEIBROCK A.: A gleccserok visszavonulása és a tengerszint emelkedése. /Pétern.1957.3.sz.184-193.p./ A Föld gleccserei kiterjedésének, tömegének, lyagának, mozgásának, növekedésének és csökkenésének átfogó elemzése. Szerző vizsgálataiból azt a következtetést vonja le, hogy a "gleccserek olvadásából származó évente felszabaduló víztöbblet 1882-7998 km³ között mozog, és a Világtengerre elosztva ez a vízmennyiség a tengerszintet 0,54 - 2,224 cm-rel emeli. Hangsúlyozza, hogy számításai "durva becslésen" nyugszanak.
114. TAILLIER F.: A Pirineusok gleccserei az északi és a déli lejtőn /Rev.Geogr.Parin. 1957.3.sz.221-244.p./ Balaitous és Lloreda között 3000 m körül, tehát valószínűleg az örök hó határán túl his gleccserek vannak a Pirineusokban, a déli lejtőkön 2700-3000, az északi lejtőn 2800-2400 m magasságban. A glaciális üledékek leírása és a Pirineusok idős eljegesedéseinek története megadja a kiindulópontot.
115. TROFIMOV K.K.: A gleccserek fejlődésének néhány törvényszerűségeiről /Trudü Komm.4-go per.XIII.405-412.p./ A tanulmányban az a jelenség a kiinduló pontja, hogy "a gleccserek állapota és méreteiben bekövetkező változások nem minden esetben párhuzamosak a klímaváltozásokkal". Szerző az alábbiakban végzett helyszíni kutatások alapján az jéghajlattól független változások okait a gleccserjég minőségi változásaiban keresi, a jég súlyában és térfogatában bekövetkező eltolódásokban. A gleccserek fejlődésének regresszív fázisai, ezek szűkezősége valamint az eljegesedési folyamat irreverzibilitása szintén hozzájárul a klímaváltozásoktól független változásokhoz.
116. ZAITOV J.B. és szerzőtársai: A Tjan-San gleccserjeinek nagyméretű fototeodolitos felvétele /Vesztn.Moszk.Univ.1.sz.229-237.p. A III. nemzetközi geofizikai évben a Szovjetunió Tud.Akad. elnöke és a Moszkvai egyetem közös komplex expedíciót küldött ki a Tjan-San kutatására. Az expedíció kartográfusai elkészítették a Tjan-San gleccsereinek tájnyomó részben 1:2000 mértékű fototeodolitos térképeit. Összesen 15 gleccsereit térképezték 200 km hosszúságban. Egyes gleccserek felvétele 1:500 - 1:5000 mértékben történt. A szerzők röviden beszámolnak a morfológiai és fitogeográfiai jelenségekről is.
- FHI JÉGTAN
117. SUMSZKIJ P.A.: A negyedkori kutatások glaciológiai módszerei és alkalmazásuk néhány eredménye /Trudü Komm. 4-go per.XIII. 413-422.p./ Az eljegesedés menetének törvényszerűségeinek és szabatos analízise, a fosszilis jégtakaró és jégglencsék, jégtegek korszerű kutatásmódszereinek magyarázata és azok osztályozása, geneziséből az jégjelre levonható következtetések.
118. TILMAN H.W.: A patagóniai jégcsapka. /Geogr.J.2.sz.148-155.p./ 1955 nyarán négy angol kutató egy mindössze 50 tonnás segédmotoros vitorlason átvagott az Atlanti óceánon, és a Magalhães szoroson, Chile és Argentina határán, a D.sz.50-51 fok között fekvő eddig térképezetlen jégmezőket átkutatta és feltérképezte. A déliamerikai partok mentén és a Panama csatorna át tértek haza.
119. ZAGORSZKAJA N.G.: A Szevernaja Zemlja szigetcsoport jelenkori eljegesedéséről /Izv.VGO 6.sz.508-515.p./

FHU RO. HOHATLR

120. BALSEINTE R.: A hó aránya a hegységek csapadékaiban. /Rev.Geogr. Pyren.1957. 2.sz. 166-188.p./ Contagne és Onde formulájának további fejlesztésével szerző új módszert dolgozott ki a Massif Central és a Jura négy hevi, az Alpok és a Pireneusok hat hevi hócsapadékaának kiszámitására. Számitása szerint az Alpokban az évi közepes csapadéknak több mint 2/3-a hó, /3000 m-en felül/ a Pireneusokban az évi közepes csapadéknak fele /átlag 2500 m magasságban/ a Massif Centralban 20 % /1500 m/ és a Jurában 10 % a hó /700 m magasságban/.
121. KETTERICH A.O.: A hótakaró megoszlásának legfontosabb törvényszerűsége a sarki Uralban /Izv..N 4.sz.69-73.p./

FK KLIMATOLOGIA

122. DUBINSZKIJ G.D.: A földfelszín hő- és vízhéztartásának térszervi tanulmányozása /Izv..N 2.sz.94-95.p./ Az éghajlatok, a hő- és vízmérlegek alapján történő osztályozásával foglalkozó rövid tanulmány.
Lásd még: 80.

FKL LEGKOR
FKAS SZEL

123. LAIB H.H.: Viharok gyakorisága az északi és déli sarkvidéken. /Geogr.J.1957.3.sz.287-297.p./ Néhány igen világos térkép-vázlatra és gazdag forrasanyagra felépített tanulmány; külön-külön közli az északi és a déli sarkvidékre vonatkozó adatokat és megállapítja, hogy a "legerősebb viharok az Antarktisz és Grönland peremének bizonyos pontjain vagy azok közelében fordulnak elő"... viszont legkisebb a gyakoriság a Ross és a Weddel tenger központi és délkeleti részein, valamint a Bellingshausen tenger megfelelő szakaszain".
124. PEDELABORDE P.: A forgószél - a dinamikus klimatologia alappriincipiuma /Ann.G.1957.6.sz.481-498.p./ Elméleti bevezető után a forgószél /wirbel-wirbelbewegung/ szerepét, gyakoriságát, megjelenési formáit írja le a különböző éghajlati övezetekben.

FKB LEGNEDVESEG.P.ROLGALS

125. SZAVINA Sz.Sz.: Az aszály hidrometeorológiai mutatója /Izv..N 4.sz.21-28.p./ A mutató a matematikai alapon kiszámitott párolgási deficit, mely az eddig használatos más mutatószámoktól /pl. szárazsági index/ eltérően közvetlenül adódik a növények vízhéztartásának és a hidrometeorológiai viszonyoknak a kapcsolatából. Az így nyert adatok ugyanis hosszabb-rövidebb időszakok hidrometeorológiai viszonyainak jellemzésére alkalmasak, a deficit számokban fejezhető ki, és így közvetlenül felhasználható a növények vízszükségletének és az öntözéshez szükséges vízmennyiségnek a kiszámitására, tehát az aszályos területek rayonfelosztására is.
126. SZERJAKOVA L.: A párolgás megállapítása és az öntözési normák kiszámitása /Izv..N.1957.6.sz.112-117.p./ A párolgás kiszámitása matematikai módszereit demonstrálja a szerző, megállapítja a nedvességhiany normáit a Szovjetunió különböző területein és leszögezi, hogy "a párolgásnak a meteorológiai viszonyoktól függő nagy változékonysága következtében az öntözési normát a párolgáshoz viszonyítva évenként újból kell megállapítani".

FKK CS. PAD. K

127. BROGAJCEV D.N.: A csapadék-anomalia kialakulása Ukrajnában /Izv.AN 3.sz.15-22.p./ A Priestley-féle elmélettel szemben szerző a Ny-K irányú légáramlásokon kívül a meridionalis hőáramlások szerepét is fontosnak véli és ezt a tényt behatóan bizonyítja.

Lásd még: 120.

FKK IDŐJÁRÁS LÉGTÖMÖGEGEK

128. BRUNNSCHWEILER D.: Az északi félteke légtömegei /Geogr.Helv. 1957.3.sz.163-195.p./ Igen gazdag információ és megfigyelési anyagra felépített alapos tanulmány; kísérlet a dinamikus klimatológia módszerével a légtömegek - mint döntő tényezők - alapján osztályozni az északi félteke időjárási differenciálódását. Szerző az időjárási térképek öt évi sorozatát és 60 megfigyelő állomás adatait használta fel. Módszerét a szerző "roszomatikusnak" nevezi. Diagramokon /szinogramokon/ mutatja be az egyes légtömegek gyakoriságát hat állomáson, valamint a közepes és a szélsőséges meteorológiai elemek értékeit egyes légtömegekben. A januári és júliusi időszak kombinálásával 35 zónaszorítikus tartományt állapít meg, ezek közül 19 vento vagy legalább vészkonként monoszorítikus, 16 pedig poliszorítikus. Európa példán röviden bemutatja az egyes tartományok időjárást és jellegzetes légtömegek előfordulása, sorozatossága és időjárási hatása jellemzésével.

129. HROOV Sz.P.: A monszunok földrajzi megoszlása. /Izv.VGO 1.sz. 7-13.p./ A cikk a szerző a folyóirat 1950. évi 3.számában közölt tételeinek további kifejtését tartalmazza. Első tételük szerint a monszunok az általános légkörzésnek nem összetevői, hanem tagjai, a második tétel szerint a monszunok természetét nem lehet a priori leszerezni, mert ez a gyakorlatban a monszunok tisztán morfológiai meghatározásával értelmezhető. További alapvető tételük szerzőnk, hogy a monszunok valamilyen szélességen kapcsolatban vannak a ciklontovíkenzással, de hozzá teszi, hogy az "általános légkörzés a területön belül a ciklontovíkenzással egyetemes formáját ölti fel". A cikk második felében a szerző behatóan foglalkozik a monszunok és passzátkok összefüggésével, s a befejező részben röviden jellemzi az egyes monszun-vidékeket.

130. KAO Y. - CHENG H.: A Tívoli-Kélt monszun-problémája és a monszun néhány jellegzetessége /Acta Geogr.Sin.1957.1.sz. 67.p./ Az értekezés négy részből áll: I/ a monszun fogalmi meghatározása, a monszunkörzés és a monszun keletkezése négy elmélete. 2/ a monszun szerepe az általános légkörzésben. III. a monszunkörzés évi variációi. IV. a Tibeti fennsík területi és dinamikus befolyása a monszunra.

FKK CIKLON ÉS ANTICIKLON

131. CSIFG K.-SHU G.: Az anticiklonok járása Kelet-Ázsiában /Acta Meteor.Sin.1957.8.sz.174.p./ A szerzők az 1951-1955 évek adatait dolgozták fel, közlik az anticiklonok osztályozását, vonulási irányait és gyakoriságát, intenzitását, változékonyságát és sebességét Kelet-Ázsia fölött.

132. DZERDZEJEVSZKIJ B.L.: Az ivszakok körzésének vizsgálata az északi féltekén. /Izv. N 1.sz.36-55.p./ A térképvázlatok sorozatával illusztrált tanulmány tárgya "az ivszakok tényleges /nem csillagászati/ kezdetének és végének a megállapítása az egyes ivszakok belső felépítésével /strukturájával/ együtt." Ezzel... "nem a közepes, tehát nem szabatos klímabölcsek alapján. Szerző fejtegetéseinek kiindulópontjait két tétel szolgál: 1. az időjárás- és éghajlati szabályos évi ciklusában és az egyes meteorológiai elemek görbéiben beálló zavarokat az általános légkörzés okozza és 2. az egyes ivszakok strukturája és határai a légkörzési folyamatokkal függnek össze. Szerző összehasonlított a 55 év körzési mechanizmusának naptárát és a gyűjtött anyagból levont következtetéseket térképvázlatokon és grafikonokon tünteti fel.
133. GIRSZ A.A.: A légkörzés formáinak korszakos változásai és a közpi térszintingadozásai /Izv. N 1.sz.102-108.p./ A közpi szintingadozásainak kérdésében szerző az elmúlt félszázad csapadék- és légkörzési adatainak elemzése után a következő álláspontot foglalja el: "A közpi szintingadozásnak a jelenségei és fizikai okai a légkörzés formáinak változásával függnek össze. A szerző megkülönbözteti a légkörzési formák három típusát. E formák korszakos változásai, törvényszerűségeinek tanulmányozása és a fejlődésnek a következő korszakban várható alakulása /anomáliája/ alapján előre jelezhetők a közpi várható további szintváltozásai.
134. HRODOV SZ.P.: Az éghajlat kontinentalitásának kérdéshöz. /Izv. VGO 3.sz.221-225.p./ Szerző matematikai formulák segítségével megállapítja, vajjon "valemgely adott ponton a hemiszfériai ingadozása /amplitudója/ mely arányban tudható be a szárazulat jelenlétének" és végső következtetésként azt a tételt állítja fel, hogy "míg a légtengeribb jellegű éghajlat is... a szárazulat olyan hatásának van kitéve, amely meghaladja az óceán hatását".
135. RUDENKO A.J. SZUNDUKOVA G.: Leningrád környékének bioklimatikus naptára /Geogr.Szb.IX.176-205.p./ Leningrád környékének legjellegzetesebb növényei szerepelnek a tanulmányban és az ezt kiegészítő táblázatokban. A cikk teljes fenológiai naptárt, az időjárás és a növényi élet jelenségei közötti összefüggés részletes és szabatos képét tartalmazza.
136. SEMINARIO, E.A.: A klíma-fogalom és meghatározása. /Bol.SG.Lima, 74:3-4, 41-45.p./ Különböző tudományágak klíma- "taxonomiát" és néhány szerző felhasználásának alapvető jellegzetességeit állítja egymás mellé, és bizonyos mértékig is értékel. Lásd még: 464

137. LISZOV B.P.: A Szovjetunio éghajlati rayonfelosztásának alapelvei /Izv. N 1957.6.sz.113-125.p./ Kitevő térképpel kiegészített alapvető és elvi jellegű tanulmány, amely az addigi kutatások alapján a Szovjetunio területét a következő klímazonokra osztja: I. Szarki övezet /nagy területtel/; II. Szubarktikus övezet /három altérlet/; III. Mérsékelt övezet /tizenhat altérlet/. A felosztás alapja a klímaképző tényezők összességének igen számos statisztikai feldolgozása alapján az övezetek határainak megállapítása. A szerző "nem az éghajlat összetevő elemeit, hanem hatékony erőnyereit" vette figyelembe. A kisebb klímazonokra bontás főleg a helyi tényezők alapján történt. A felsorolt övezeteket és alazonokat szerző egyenként tömören jellemzi.

138. BIGNOULE F.- & MERTIN H.: Éghajlati övezetek és osztályozásuk /Ann.G.1957.3.sz.193-220.p./ Az éghajlati övezetek új osztályozásának kísérlete az egyes régiók rövid jellemzésével valamint egyes földrajzi helyek éghajlatának grafikus ábrázolásával. Az összefoglaló táblázaton 12 klimatológiai szerepel számos alrégióval.
139. KÖPFER C.F.: Javaslát az éghajlatok új osztályozására. /Prof. Geogr.1957.1.sz.2-5.p./ Az eddigi osztályozások rövid ismertetése után megállapítja, hogy az "éghajlatok regionális osztályozásának" eddig ismert egyetlen formája sem elégíti ki az angol nyelvterület geográfusainak igényeit." Javasolja, hogy az amerikai geográfusok szövetsége bizzon meg egy bizottságot olyan "regionális éghajlati térkép szerkesztésével... amely csak meghatározott számú típust ábrázol, csak a rendelkezésünkre álló adatokra támaszkodik, a földrajzi jelentőségű éghajlati kritériumokat dolgozza fel, a földrajzi felvést rendszeresen feltűnteti, genetikus, vagyis az eredetre is okságra utal, és egyszerű, érthető klimatológiai nomenklaturát használ".
140. SCHUPPELLEGER P.: A tropusai éghajlatok rendezése. /Geogr. Foly.1957.1.sz.56-62.p./ Szerző - a Kanizsai egyetem tanár - véleménye szerint a tropusai éghajlatok osztályozásánál figyelembe vevendő 1/ a földrajzi szélesség, amely meghatározza a hőmérséklet-ingadozását, a nappalok különböző hosszúságait, az évszakokat, tehát az illő övezet éghajlatát; 2/ az évi középhőmérséklet, amelynek alapján megkülönböztethetők a "magassági éghajlatok" és 3/ a nedvesség, amely szerint a magassági éghajlatokat tovább osztályozzuk aridus, félig nedves és túlmedves éghajlatokra. A rendszer tehát 25 éghajlati típust vagy régiót foglal magában. A délamerikai trópusokon a csapadékszáma tényező a döntő, mert 1/ az adott éghajlati övezetben a hőmérséklet/ nevező határozza meg a magassági övezetet és 3/ az N:T arány jelenti az övezeten belüli nedvességet. Viszont a csapadékszáma tényezői nem használhatók fel, ha csak az arány áll rendelkezésünkre, mert ez esetben a magassági övezet nincs megadva.

FKU MIKROKLIMATOLÓGIA

141. LU C.: Mikroklíma, kialakulása öntözött földeken /Acta Geogr. Sin.1957.4.sz.446.p./ A kínai mezőgazdasági tudományok kutató intézet kísérleti buzaföldjein végzett megfigyelésekről szól megállapítja, hogy az öntözés lényeges elváltozásokat okoz a felső talajréteg és a talajközeli légkör mikroklimájában, a talaj és a levegő napi hőmérséklet-amplitúdói és a függőleges hőmérsékletkülönbségek csökkennek, a földközeli légkör nedvessége emelkedik.

FKZ ÉGHAJLATINGADOZÁSOK. PALEOKLIMATOLÓGIA

142. BUTZER K.: A kősz glaciális és post-glaciális klímavariációk a Közel-Keleten /Orbánia 1957.1.sz.21-35.p./ Szerző sztratiográfiai, morfológiai és archeológiai kutatásaira hivatkozással a következő korbeosztást javasolja az i.e.12.századtól a jelenkorig: 1. Postpluvialis I., 2. Subpluvialis, 3. Postpluvialis II., 4. Postpluvialis IIB, 5. Subpluvialis I+, 6. Postpluvialis III., 7. Postpluvialis IV., 8. Postpluvialis IV.b.

143. EJGENSZON M.Sz.: A negyedkori klímaingadozások feltehető okairól /Trudü Komm. 4-go per. XIII. 427-436.p./ Feltételezésnek kiinduló pontja, hogy "a Nap tevékenysége a protozoikumtól kezdve a maihoz volt hasonló". Második kiinduló tétele a naptevékenység rövid ritmusú ingadozása. Végül felteszi, hogy a rövid és a középritmusokon kívül voltak hosszú ütemű ingadozások is. Ebből azt a következtetést vonja le, hogy "semmi alapja sincs annak, hogy más okot tételizzünk fel, mint a paleoklíma ingadozását..." Ezt a tételt a cikk második, nagyobb felében behatóan indokolja.
144. MORTENSEN H.: Hőmérsékletgradiens és glaciális éghajlat a trópusok és a szubtrópusok pleisztocén hődepressziójának példáján /Zeitschr. Geom. 1957. 1. sz. 44-56.p./ Az utóbbi időben bizonyos trópusi és szubtrópusi régiókban a pleisztocén hőhatárt meglepően alacsony magasságokban állapították meg, így a brazili Itatiajában 2300 m tszf. magasságban, tehát a termikus gradiensnek igen nagy értéket kell feltételezni. Az új ténymegállapításokból a következő paradox következtetések vonhatók le. Ha az eddigi módszerekkel számítjuk át - írja a szerző - a pleisztocén hőhatár depresszióját hőmérsékletre, a nagy termikus gradiens alapján rendkívül nagy lehűlést kapunk. Ha viszont a helyi hőmérsékletet számítjuk ki és hozzáadjuk a termikus gradienst, ellenkező eredményt, feltűnően anyhe lehűlést kapunk. Kétséges tehát, hogy a glaciális hőmérséklet kiszámítására eddig alkalmazott módszerek helytállóak.
145. MURRI A.: Az éghajlatváltozás néhány bizonyítéka /Universe, 1957. 3. sz. 569-576.p./ A klímaváltozás biológiai jeleinek népszerű ismertetése és magyarázata.
146. P. DEL BORDE P.: Az éghajlat ingadozásai /Inform. Geogr. 1957. 4. sz. 154-157.p./ Az éghajlat ingadozásait tanúsító adatok és az ingadozások okait magyarázó elméletek /kozmosz, földfelszíni, stb. ismertetése után szerző kifejtje saját elméletét, amely elsősorban az általános légkörzésen és a zonális körzések sebességén nyugszik. A sebesség változásának a forrásai szerző szerint a Nap tevékenységében beálló eltolódások és változások.
147. TYCZINSKA M.: Lengyelország éghajlata a harmadk korban és negyedk korban /Czasop. Geogr. 1957. 2. sz. 131-170.p./ Igen széles irodalmi anyagra felépített tanulmány, földtörténeti korok, időszakok és korszakok szerint részletesen leírja Lengyelország földtörténeti éghajlatát.
148. ZOLOTARJEV M.A.: A negyedkori paleoklimatológia néhány kérdéséről /Trudü Komm. 4-go per. XIII. 423-426.p./ A kérdés irodalmának rövid összefoglalása után a szerző négy pontban sorolja fel a földfelszín megoszlásában /tenger-szárazulat/ és összetételében beállott változásokat, amelyek "az általános légkörzésben, a hőmérsékletben és a csapadék megoszlásában és mennyiségében erőteljes eltolódásokat váltottak ki". A felszín szerkezetében és a légkörzésben ilyen változások következtek be a harmadkortól kezdve és ezek következménye volt a jégkorszak éghajlatának kialakulása... a rákövetkező felmelegedés ugyancsak a szárazulat és a tenger konfigurációja megváltozása miatt a következménye. "A holocénban és a történeti időszakban beállott klímaváltozás többszöröse annak a következménye, hogy az atlanti vizok a magas szélességeikig nyomultak fel..."

FO . B I O G E O G R Á F I A . . . . .

149. FRIEDERICH S K.: Az ökológia tárgya /Stud.Gen.1957.2.sz. 112-124. p. és 3.sz.125-143.p./ Két részből álló, hűvös és tárgyilagosságon megírt alapvető tanulmány - az új német elnevezés szerint Umweltlehre - és magának a környezetnek, az Umweltnek tárgyi tartalmát igen részletesen analizálja, többek között az ökológia lépcsőzetes szerkezetét, a rokntudományokkal fennálló összefüggését, az ökológia és a fiziológia közötti határvonalat, valamint az ökológia és a biológia viszonyát. A második részben a szerző az ökológiai egyensúly és a biotóp problémáival foglalkozik, élesen polemizál egyes elméleti tételekkel és néhány szép mondatban hangsúlyozza a természet megbonthatatlan egységét.

150. WISSMANN H.: A növénytermesztés és állattenyésztés géncentrumai és elterjedésük utjai; a klimatörténettől függésük /Erdkunde 1957.2.sz. 81-94. és 3.sz. 175-192.p./ C.O.Sauer "A mezőgazdaság eredete és elterjedése" c. angolnyelvű könyve kiegészítésére és magyarázatára szolgáló hosszabb tanulmány, amelynek rendkívül széles témaköre a következő részekre oszlik: A kultúra keletkezési helyei; növénytermesztés; kölestermesztés mint feltételezett fejlődésfokozat; szarvasmarhatenyésztés és gabonatermesztés; állattenyésztő kisparaszti gazdaságok; a sztyepp-paraszt és az oázis-paraszt; Tótenyésztés; a késő és postglaciális éghajlat Belső- és Elő-Ázsiában; hatása az őskori és korai történeti fejlődésre.

Lásd még: 145

FOD AZ ÁLLATOK FÖLDRAJZA

151. BANARESCU P.: Románia halfajtainak zoogeográfiai elemzése /Probl.Geogr.V.köt.199-216.p/. Románia halfaunájának részletes leírása. Románia belvizeiben 87 halfajta él, 54 édesvízi, 27 tengeri és 4 őshonos fajta. A cikk részletesen leírja az egyes halfajtákat, földrajzi elterjedésüket és gyakoriságukat.

152. HUTNER S.H. és szerzőtársai: Biokémiai földrajz. A legújabb vitaminkutatások néhány szempontja /Geogr.Rev.1957. 404-407.p./ Az Amerika floridai és texasi partjain időnkint jelentkező ún. "vörös dagály" /Red tide/ eredetét magyarázza. Ezt a jelenséget dinoflagelláták óriási tömegei okozzák, úgyhogy nagy területen a tenger rákféléi, halállománya és melegvérű állatai elpusztulnak. Ez a jelenség egyébként California, Peru és Új-Zéland partjain is fellép, bár nem ilyen pusztító méretekben. A cikk másik ezzel összefüggő problémája a B12 felhasználása a planktonok szaporítására s ezzel összefüggésben a halállomány növelésére. Röviden beszámol az eddigi kísérletekről.

153. PETERS H.J.: Az állat és életterének viszonya /Stud.Gen.1957. 9.sz.523-531.p./ Három példán, egy emlős, egy pók és egy rák példáján mutatja be részletes kutatások és megfigyelések alapján az állat és a tér /Raum/ viszonyát, az állat alkalmazkodását a tér-szabta életfeltételekhez.

154. ZOLOTAEV V.Sz.: Az északkeleti Káspói madárfaunájának a vízszint ingadozásával összefüggő változásai /Izv.AN 1957.6.sz.105-111.p./

FOH A NÖVÉNYZET FÖLDRAJZA

155. BORISZOVA J.V.-ISZACSENKO T.J.-RACSKOVSZKIJ JA.I.: Észak-Kazahsztán növénytakarójának alapvető növényföldrajzi törvényszerűségei /Izv.VGO 4.sz. 308-321 p./ Szerzők Észak-Kazahsztán területét két övezetre és öt alövezetre osztják. Ezek: erdős sztyep, a középső és a déli erdős sztyep alzónáival, innen délre a tulajdonképeni sztyep a következő alzónákkal: dus füves-árvalányhajas /mérsékelt száraz/ sztyep, füves-árvalányhajas /száraz/ sztyep és csenkeszfüves-árvalányhajas sztyep. Szerzők megállapítják, hogy "az övezetek és alövezetek határai jól egyeznek a talajtakaró, az éghajlati és a geomorfológiai viszonyok változásaival." Zónánként és alzónánként részletesen közlik a növénytakaró és a növénytársulások összetételét, kiemelve az egyes rayonok sajátos növényzetét.
156. FUKAREK P.: A Dryas octopetala összefüggése a diluviális gleccsernyomokkal /Geogr.Pregl.1957.1.sz. 60-64.p./ Szerző a növény elterjedését és az eljegesedés határait veti össze. A mellékelt térképen az összefüggés világosan kivethető. Jugoszláviának a tállyi bórának kitett területein ma is jelentős területet tart a Dryas megszállva s ez világos jele annak, hogy a növény főleg Boszniában és Hercegovinában a jégkorszak óta honos.
157. GREENWOOD J.E.G.W.: A növényformációk fejlődése a Szomáli földön /Geogr.J.1957.4.sz.465-473.p./ A légi felvételek és terepkutatások segítségével megvizsgált különleges növényformációk az un. növényzeti ívek /vegetation arcs/. Az ivformájú növényzetfoltok fejlődését szerző a víz lokalizált beszívárgásával, tartalékolásával és felhasználásával magyarázza az egyébként vízhatlan, aridus talajon.
158. SCHMITHUSEN J.: A növényzet földrajza keletkezése és célkitűzései /Peterm.M.1957.2.sz. 81-92.p./ A szerző meghatározása szerint "a növényföldrajz /geobotanika/ a növénycsaládokat és növénytársulásokat jelenkori elterjedésük és a külső életpfeltételektől függésük szerint vizsgálja, a növényzet földrajza /Vegetationsgeographie/, mint a földtudományi kutatások egyik ága, a Föld növényköntösét s annak az egyes vidékeket jellemző sajátosságait kutatja". A geobotanikával ellentétben kutatásának tárgyai nem maguk a növények, hanem országok és tájak növénytakarói. Leírja ennek a tudományágnak a fejlődését, az ujkorkezdőtől a XVIII.század végéig, majd Humboldtól Grisebachig. A befejező részben a növényzet földrajza egyes ágait, azok tartalmát és feladatait.
159. SPANOVSKY W.: A képtechnika fejlődése és jelentősége a növényföldrajzban /Urania 1957.7.sz.263-265.p./ Litográfiák másolatain, fehér-fekete és színes fényképeken mutatja be a növényföldrajz szemléltető eszközeinek fejlődését. A nagy fejlődést elsősorban a színes filmek árának erős csökkenése tette lehetővé. Lásd még: 52, 519.

FOHE AZ ERDŐK NÖVÉNYZETI FÖLDRAJZA

160. KRILOV G.V.: Szibíria erdőségeinek védelme és gyarapítása /Prir.1957. 3.sz. 3-10.p./ Szibíria a tundrától a sztyepig terjedő, több mint 1000 km széles erdőövezete adja a Szovjetunió faállományának 80 %-át. A legutóbbi ötéves tervidőszakokban főleg az északitengeri út megnyitásával és a szibíriai vegyi- és papíripar fejlődésével, fokozódott az erdőségek kitermelésének

üteme, az állomány védelmének és felujításának a fontossága. A szerző a nagy szibíriai erdőségek összetételét közli, fajták és alfajták, területek és tartományok szerint, megadja a természetes megújulás mértékét és a faállomány megközelítő mennyiségét.

161. TJURIN A.V.: A tölgy és kisértői évszakos fejlődése a Szovjetunió európai részének erdeiben /Geogr.Szb.IX. 106-114.p./ Nyolc
erdőkerület adatai alapján állapítja meg a tölgy és kisértői /kóris, szil, jávor, hárs, nyír/ rügyfakadása, lombosodása, virágzása, lombhullatása és a magbőrös időpontját.

FOHK FENOLOGIA

162. BESSZONOVA E.V.: A legfontosabb mezőgazdasági növények fejlődési fázisainak kezdő időpontja a Szovjetunió területén. /Geogr.Szb. IX. 34-65.p./ Térkép
Térkép-vázlatokkal és táblázatokkal kiegészített kimerítő tanulmány az őszi és tavaszi buza, köles stb. termésfázisairól és a fenológiai jelenségek gyakoriságáról, a Szovjetunió európai részének szélességi övezetei szerint a fejlődés menet naptári adataival.

163. BOTMANOV V.A.: A makrofenológiai térképezés módszere /Geogr.Szb. LIX. 144-159.p./ A fenológiai
A fenológiai megfigyelések szabatosságának tökéletesítése csak megfelelő térképezéssel érhető el. A ma használatos - szerző szerint tökéletlen - térképezés helyébe saját módszerét ajánlja, amelynek alapelvei a következők: 1/ Az anyag kiválasztása /megkülönböztetendő a hiányos, kétséges és a megbízható adatok/; 2/ az adatok alapján fenoszínoptikus vázlat készítése; 3/ az időpontok variációinak pontos megállapítása. Emellett négy pontba foglalt részletes utasításokat ad a térkép szerkesztésének alapjául szolgáló "több éves évi időpontok megállapítására és a kiválasztott időpontok izofénjeinek megvonására. /Vázlatok és táblázatok/.

164. NAKCSUK E.P.: A fenológiai megfigyelésekről /Geogr.S.2.sz. 42-45.p./ Gyakorlati
Gyakorlati tanácsok és utmutatások arra, mint kell az általános iskolák felső tagozatának növendékeit az V. osztálytól kezdve fenológiai megfigyelésekre megtanítani és ránevelni, valamint az iskolai megfigyeléseket a Földrajzi Társaság fenológiai osztályának munkájába bekapcsolni.

165. RUDENKO A.J.: A fenológia fejlesztése és felhasználása a népgazdaságban /Geogr.Szb.IX. 5-21.p./ Az Összszövetségi
Az Összszövetségi Földrajzi Társaság eddigi működésének és legfontosabb jövő feladatainak összefoglalása. Javasolja széleskörű megfigyelő hálózat kiépítését, a befutó adatok rendszeres ellenőrzését és tudományos feldolgozását. Szemléltető táblázatokon mutatja be az eddigi megfigyelések időpontjait és osztályozását.

166. SZINSZKAJA E.N.: A fenológia a múltban és a jelenben /Geogr.Szb. IX. 130-143.p./ A fenológia
A fenológia tartalmát szerző három részre /típusra/ osztja: 1/ az ún. természeti naptárak szerkesztése, bizonyos területen az évszakos jelenségek sorrendjének meghatározása; 2/ bizonyos növényfajták vagy csoportok adatainak összegyűjtése nagyobb területen; 3/ valamely növénytársulás évszakos fejlődésének megfigyelése és idevágó adatainak feljegyzése. E hármas feladat megoldásának részletes metodikáját is bemutatja néhány gyakorlati példán /Észak-Kaukázia hegyi rétjein végzett fenológiai kutatások alapján/.

Lásd még: 135.

FOM ORVOSI FÖLDRAJZ

167. SZOKOLOV N.P.: Az orvosi földrajz problémái /Prir.1957.6.sz. 35-41.p./ Az orvosi földrajz feladata az orvostudomány egyik főcéljának, a járványos és tömeges megbetegedések megelőzésének a megvalósítása. Ennek a célnak a szolgálatában állja járványterjesztők földrajzi elterjedésének a kutatása, a földrajzi-természeti környezet és egyes tömegbetegségek közötti összefüggés feltárása. Erre mint érdekes példát szerző a golyvát idézi, amely betegség a Szovjetunió számos vidékén endemikus volt, de ma már sikerült a golyvás megbetegedések számát tízedeire leszorítani. A földrajz és az orvostudomány együttműködése különösen a súlyos járványok fészkeinek felkutatásában, terjedésük irányának és gyorsaságának vizsgálatában ért el igen értékes eredményeket.

FT A TALAJOK FÖLDRAJZA

168. ALBRECHT W.T.: Talajtermékenység és biogeográfia. /Geogr.Rev. 1957. 86-105.p./ Az új utakon járó /szerző szerint!// tanulmány a következő részekre tagolódik: A proteinek szerepe. Proteintermelés és az éghajlati tényezők. A talaj összetétele és a protein-potenciála. Vadon élő állatok és talajtermékenység. Házi állatok és talajtermékenység. Az ember és a talajtermékenység. A cikket érdekes grafikonok és térkép egészítik ki.
169. BARRERA A.: A Fülöp szigetek talajnemei /Phil.Geo.J.1957.3.sz. 70-74.p./ A szigetek talajnemeit 145 sorozatba sorozza, ezek 651 típusra és 22 vegyes típusra oszlanak. A cikk az egyes típusokat régióként jellemzi és a következőképpen osztályozza: A - recens alluviális, B - idősebb alluviális, C - idősebb terasz vagy vulkános, D - andezit-bazalt eredetű, E - palás alapkőzetű és E - homokkőből alakult talajnemek.
170. DE LIANO M.: A Föld talajnemeinek filogenetikai és ökológiai osztályozása /Anal.Edaf.1957.7-8.sz.857-865.p./ Kísérlet a Föld talajnemeinek egyetemes és rendszeres osztályozására. Az osztályozás alapja X-VI kategória, ezeket a szerző rendekre, alrendekre, családokra, típusokra, szériákra és variánsokra osztja.
171. KLINGE H.: Észak-Spanyolország mészkőterületeinek fedő talajnemei /Anal. Edaf. 1957.2.sz.203-258.p./ Észak-Spanyolország jelenkori, reliktnos és fosszilis talajnemeinek részletes leírása és jellemzése. Ezeket a talajokat szerző a terra rossa némi nyomain kívül a terra fusca csoportjába sorozza, bár ez utóbbit is másodlagos képződménynek tartja. A magasabb hegységi szinteken és a partvidék északi lejtőin a talajnemek az európai, a déli lejtőkön a mediterrán talajok rokonai.

FV KÉMIAI FÖLDRAJZ

172. BASZKALOV M.P.: Az üledékes képződmények geokémiai övezetessége /Izv.AN.Uzbek.1957.4.sz./ A középázsiai üledékes kőzetek, elsősorban a bauxitok és foszforitok geokémiai övezetességét kíséri meg a szerző megállapítani. Az Amu-Darja és a Szir-Darja közének mezozói és kainozói képződményeit táblázatban foglalja össze.

G G E O M O R F O L Ó G I A

173. BAULIG H.: A geomorfológiai módszerei Pierre Birot szerint. /Ann. G. 1957. 2. sz. 97-124. p. és 3. sz. 221-236. p./ Birot "Les méthodes de la morphologie" című könyvét elemző a szokásos kereteket messze meghaladó terjedelmű polemikus tanulmány, amely felveti és beható részletességgel vizsgálja mind a "klasszikus" morfológiai módszereit, mind az újabb kutatási módszereket, a korrelatált formációkat és a különböző folyamatokat. A befejező rész fő témája a morfológiai iskolák alapvető irányzatai: 1/ a mobilista szempont; 2/ az eusztatikus variációk; 3/ az éghajlati variációk prioritása.
174. GREVER J. C.: A Brit-Solomon szigetek néhány földrajzi szempontja /Geogr. J. 1957. 3. sz. 298-314. p./ Szerző hét évet töltött a Solomon szigetekén, topográfiai felvételezést végzett, s cikkében a legfontosabb geomorfológiai megfigyelésekről számol be.
175. MESCSERJAKOV JU. A.: A Föld morfostrukturájának főelemei és eredetük /Izv. AN 4. sz. 3-15. p./ A morfostrukturafogalmát Geraszimov 1947-ben úgy határozta meg, hogy az "a strukturális geomorfológiát és a geológiát egybefűző tudomány egyik fontos alkotórésze". A morfostrukturális elemeket a ~~sarajevi~~ Csendes-óceán, az Indo-Atlanti óceán térségeiben külön-külön vizsgálja és két színés térképen tünteti fel egyrészt a protoplatformos és geogeoszinklinális elemeket, másrészt a világrészek és az óceánok viszonyulását a neogeoszinklinális képződményekhez.

Lásd még: 56, 57, 434.

GA ENDOGEN ERŐK

GAA ORO- ÉS EPIROGENEZIS

176. CAILLEUX A.: Gyűrű vonulatok zsugorodási /rövidülési??/ értékei /Rev. Géom. Dyn. 1957. 9-10. sz. 129-134. p./ A földfelszín 44, a kaledontól a harmadkorig terjedő koru gyűrű övezeteinek zsugorodási értékeit adja meg. Ezek az értékek 1,14-6,67, a középérték tehát 1,63, tehát kevesebb mint az archaikumban -2,00-2,80. A földfelszín minden egyes pontja valószínűleg kétszer-háromszor gyűrődött a földtörténeti múltban, úgyhogy a teljes zsugorodási érték körülbelül 3.
177. HAIN V. E.: A földkéreg gyűrődései eredetének és osztályozásának néhány kérdése /Bjull. MOIP 1957. 5. sz. A gyűrődéseket magyarázó elméletek rövid, összehasonlító elemzése után a szerző sorban jellemzi a genetikai elv alapján osztályozott gyűrődés-típusokat. A gyűrődések /redők/ új osztályozását javasolja és a saját osztályozását néhány újabb osztályozással veti össze.
178. IANCU M.: Adatok a Kárpátok ive belső depressziójának geomorfológiai egységéhez /Probl. Geogr. IV. köt. 126-180. p./ A hosszabb tanulmány fő témái: a depresszió eredete, a depresszió érintkezése az orogenetikai keretekkel, a vízhalózat központosulása, a geomorfológiai egységek. Három egységet különböztet meg: a domb-ságot, az akkumulációs hogylábi területet, s az alluviális síkságokat.
179. MESCSERJAKOV JU. A. - NEJSTADT M. J.: Újabb adatok a Balti pajzs posztglaciális emelkedéséről /Izv. AN 2. sz. 143-147. p./ A térképpel és pollengörbőkkel illusztrált rövid tanulmány -Matti Saaramo finn geomorfológus részletes adatgyűjtésére támaszkodva- a Balti pajzs belső és külső flexurájára vonatkozó újabb adatokat foglalja össze.

180. MURATOV M.P.: Az óceánok mélyárvái eredetének problémája. /Bjull. MOIP 1957.5.sz.55-70.p./ Szerző szerint a Csendes-óceán mélyárvái igen idősök, viszont az Atlanti és az Indiai óceán süllyedékei jóval fiatalabbak, s a környező szárazulatok struktúrájával összefüggenek. Részletesen vizsgálja az óceánfenék eredetét, első sorban a vízszint alatti völgyeket. Végső következtetései szerint a földkéreg fejlődésében két folyamat uralkodik: az egyik a geoszinklinálisok kialakulására vezető folyamat, amely a geoszinklinálisoknak táblákká /platformokká/ átalakulásával jár, a második folyamat különösen a mezozoikum végén volt erőteljes és a szekundár óceáni típusú mélyárvák kialakulását eredményezte.

GAD VULKÁNOSÁG

181. DE GAURY G.: Masira sziget /Geogr.J.1957.4.sz.499-502.p./ A sziget az Arab félsziget délkeleti csücskétől 260 km-re fekszik, 70 km hosszú és 18 km széles, a szerző szerint "apetrográfusok paradicsoma", mert a vulkános kőzetek legtöbbször sűrűn fordulnak elő a szigeten. Egyébként a cikk túlnyomó részben a sziget történetéről szól.

GAG FÖLDRENGÉS

182. EGYED L.: A mélyrengések keletkezésének mechanizmusa. /Bjull. szovj.inszt.szejzm. 1957.6.sz. 89-95.p./
183. PAN L.: A kínai földrengések kutatása a történeti okiratok alapján /Bjull.szovj.inszt.szejzm.1957.6.sz.26-32.p./ A cikk a kínai okiratokban az i.e. 780-tól feljegyzett földrengések rövid leírása. Az i.e.999-től 1955-ig megfigyelt s a 8.fokozatot meghaladó erősségű földrengésekről térképvázlatokat is közöl.
184. ROZOV E.A.: Közép-Ázsia szeizmikusága /Bjull.szovj.inszt.szejzm. 1957.6.sz. 36-41.p./ A közép-ázsiai szovjet köztársaságok területén megfigyelt földrengések epicentrumainak és a hullámok terjedési sebességének és irányainak rövid leírása /térképvázlatokkal/.
185. SZAVARENSZKIJ E.F.: A Szovjetunió szeizmikuságának kutatásáról /Bjull.szovj.inszt. szejzm.1957.6.sz.16-18.p./ A cikk a Szovjetunió nemrég kiadott szeizmikus atlaszának rövid leírása. Az atlasz a rengések intenzitásának rangsora szerinti övezetekre oszlik. A szerkesztés zonális megfigyelések és felvételek alapján történt. Az egyes övezetek a következők: Kárpátok, Krim, Kaukázus, Kopet-Dag, Közép-Ázsia, Altáj, Bajkál, Távol-Kélet, Északi sarkvidék.

GAG KEREGMOZGÁS SZINTINGADOZÁS

186. BONCSKOVSKIJ V.F.: A földfelszín lejtése időszakos változásainak néhány sajátossága /Bjull. szovj.inszt.szejzm.1957.6.sz. 135-138.p./
187. DOSZKACS A.G.: A Káspii-menti síkság felszínalakító tényezőinek kérdéseihez /Trudü Komm. 4-go per. XIII.148-157.p./ Rövid bevezető után szerző a legújabb geomorfológiai kutatások alapján összefoglalja a mororrelief kialakulására vonatkozó mai felfogást, különösen a jellegzetes mély süllyedékek keletkezésének elméletét, a második rész a mezorelief keletkezéséről számol be /akkumulációs formák, a sódombok tektonikája/, a befejező rész pedig a folyóvízi erózió munkáját elemzi.

188. LEONTEV O. K. és V.K.: Lagunás partok keletkezése és fejlődése /Trudü Ocean. Kom. II. köt. 86-103.p./ A Világtenger lagunás partjai a partok összes hosszának 13 %-át teszik ki. Az Indiai óceánon 13, a Csendes óceánon 7, az Atlanti óceánon 17, az Északi jeges tengeren 21, a belső tengereken és nagy tavakon 9 lagunás partszakasz fekszik. Szerzőknek a Krimi, az Azovi és az Északi partokon végzett kutatásainak tárgya a lagunák keletkezése, a növények, a sótartalom, a hullámjárás szerepe. A hidrodinamikai és hidrokémiai vizsgálatok alapján osztályozzák a lagunákat típusok szerint és megállapítják, hogy "a lagunák keletkezését nem a transzgresszió és a regresszió teszi lehetővé, hanem a szintváltozások jellege, vagyis egyéb kedvező feltételek jelenlétében a lassu szintemelkedés vagy süllyedés".
189. RUCSKOV O.A.: Legújabb és jelenkori tektonikus mozgások Fergánában /Trudü Komm. 4-go per. XIII. 211-219.p./ A Fergána földtörténeti fejlődését két részre osztja a szohszkiji és a poszt-szohszkiji korázakra. Az erős szintcsüllyedés a második korszakban következett be, a dombvonulatok az elsőben keletkeztek. Ezeket a vonulatokat "hegylábi lépcsőket" állapít meg, ezek szerkezetével lehet tisztázni a geomorfológiai fejlődést. Ez a lépcsős, emeletes szerkezet arról tanúskodik, hogy a "negyedkori gyűrődés ritmikusan változó szakaszokban ment végbe".
190. SPAJHER A.O.: Újabb adatok Fennoszkanidia függőleges mozgásairól /Izv.VGO 3.sz. 239-243.p./ A XVIII.századtól a XX.század közepéig mért szintezési adatok összevetése és kiértékelése.
- GAKT TEKTONIKA
191. APRESZOV SZ.R.: A gyűrődésrendszerek mélységéről és a mélységi törésekről /Bull. MOIP 1957.4.sz. 27-34.p./ A geotektonika eddig megoldatlan kérdését vizsgálja, nevezetesen a gyűrődésrendszerek és a mélységi törések mélységének megállapítását. Kimutatja, hogy az a nézet, amely szerint ez a mélység eléri, sőt meghaladja a 700 km-t, nem helytálló. A kérdés igen alapos további vizsgálatot követel.
192. MESCSERJAKOV JU.A.: Az északi Kászpi-mellék és az alsó Volga-vídek legújabb tektonikája a strukturális geomorfológiai analízis alapján /Trudü Komm. 4-go per. XIII. 158-172.p./ Az analízis főrészei: 1/ A szerkezet orográfiai kifejlődése és hatása a folyóhálózat kialakulására; 2/ A struktúra hatása a különböző geomorfológiai szintek magasságára és felépítésére; 3/ A legfiatalabb üledékek fáciesének és vastagságának paleogeográfiai elemzése. Ebben a sorrendben foglalja össze a kutatások eredményeit és hatását, különösen a sódómkra és megmagyarázza a vetődések legfontosabb morfostrukturális típusait.
193. OBEDINENTOVA G.V.: A legújabb tektonikus mozgások tükröződése a Közép-Volga völgyének szerkezetében /Trudü Komm. 4-go per. XIII 142-147.p./ A cikk első részében a Közép Volga völgyének általános szerkezetét írja le a szerző, elsősorban a három ártér fölötti teraszt, a második részben a legújabb tektonikus mozgásoknak a teraszokra gyakorolt hatását elemzi.
194. PANOV D.G.: A központi Észak-sarki medence tektonikája és genezise /Bull. MOIP 1957.1.sz. 21-38.p./ A tanulmány a medence tektonikájára vonatkozó véleményeket foglalja össze és kiemeli a medencének az óceáni medencékhez viszonyított szimmetrikus geológiai szerkezetét. A legújabb kutatások eredményei alapján felvázolja a medence geológiai szerkezetét és közli az eredetire vonatkozó újabb megállapításokat.

195. WEGMANN E.: Élő tektonika, denudáció és a vele összefüggő je-
lenségek /Rev. Géogr. Phys. Géol. Dyn. 1957. 1. sz. 3-15. p./ A
közepes és valóságos lepusztulás meghatározására szolgáló eddi-
gi módszerek ismertetése után az interferenciás jelenségek se-
gítségével történő meghatározás módszerét magyarázza a lepusz-
tulás és az emelkedés közötti összefüggések példáin. A különbö-
ző tektonikus szakaszokban bekövetkező mozgások gyakorlati hatá-
sa igazolja a deformációk ütemei mérésének a fontosságát. A ta-
nulmány témakörét a következő részekre tagolva tárgyalja: 1/ Be-
vezető és kutatómódszerek, 2/ a lepusztulás és a deformációk
közötti interferenciák; 3/ az interferenciák, a mozgások üteme
és a Lyell-féle alapelv.

Lásd még: 55

GC LEPUSZTULÁS

196. LOZEK V.-PROSEK F.: Karsztjelenségek travertin kőzeteken és
sztratigráfiai jelentőségük /Ceskosl. Kras. 1957. 4. sz. 145-157. p./
Megkülönböztetik a korrózió és a források eróziós munkája révén
képződött travertin rétegeken és az éghajlat, elsősorban a harmad-
padók hatására keletkezett travertin karszt típusokat. A travertin-
ben végzett kutatások megvilágítják "a negyedkori karsztosodás me-
netét és befolyását a kőzetek morfológiájára".

GCM MÁLLÁS

197. CORBEL J.: Gránitok és szilikátok vegyi mállása /eróziója/ for-
ró éghajlatok /Rev. Géom. Dyn. 1957. 1-2. sz. 4-8. p./ A meg-
vizsgált kőzeteknek több mint 60 %-a SiO_2 , szerző szerint ezek-
nek a kőzeteknek a vegyi és mechanikus eróziója /lepusztulása/
mennyiség szerint 1000 évenként trópusi éghajlaton 27 mm, egyen-
lítői éghajlaton 50 mm. Eszerint "az egész harmadkorban a fel-
szini lepusztulás trópusi éghajlaton 1540 m, egyenlítői éghaj-
laton 2850 m volt."
198. KUNSKY J.: Pszeudokarsztjelenségek Csehszlovákiában. /Ceskosl.
Kras, 1957. 3. sz. 108-125. p./ Nagyobb felében angol
nyelven megírt tanulmány. Témái: a pszeudokarszt genezise, elő-
fordulásai Csehszlovákia területén, az ember szerepe a pszeudo-
karszt keletkezésében. Szerző szerint "a pszeudokarszt a középu-
rópai éghajlaton a mállott kőzetfelszíneken jelentkező szelektív
denudáció egy formája s nem hatol olyan mélyre, mint a valódi
karszt."

GCT TALAJKEPZŐDÉS

199. CARTER G.F. és PENDLETON R.L.: A humidus talaj: folyamat és idő.
/Geogr. Rev. 1957. 488-507. p./ A tanulmány a nedves talajne-
met vizsgálja, a podzolosodást, a podzol-talajok növényzetét, és
pedig három eltérő fekvésű és éghajlatú területen: Nagy Britanni-
ában, Rhodesiában és Ausztráliában. Tárgyalja továbbá a trópusi
talajfolyamatokat, a mállás időtartamát és a valódi lateritot,
amelyet "tisztán trópusi jelenségnek" minősít. A cikk igen rész-
letes irodalmi jegyzéket tartalmaz.
200. PUJOS, A.: Vörös, fekete és szürke földek. A mediterrán talajok
színeződésének és kormegjelölésének problémái; Észak-Afrikában
tanulmányozva. /Trav. Sect. Pédol. T. 12, 69-96. p./

GE SPONTÁN TÖMEGMOZGÁS

GEF KÖFOLYÁS. LAVINA

201. PEER H.D.: A lavinák mint jelenkori denudációs tényezők. /Izv. VGO 4.sz. 351-356.p./ A cikk szerzője a hógyűjtő medencékben és a lejtőkön beálló hófelhalmozásokat, az ezekből kiinduló lavinák útjait, a lavinakupok nivációs munkáját s a nyomában keletkező felszinformákat írja le.

GEJ CSUSZAMLÁS. SUVADÁS

202. JOGANSZON V.E.: A Kura folyó 1955. augusztus 5-iki iszapos árvize /Izv. AN 1957. 6.sz. 87-90.p./ Az árvizet megelőző felhőszakadás és az ennek nyomában beálló áradás, földcsuszamlások és suvadások leírása.

GEM TALAJFOLYÁS

203. ERMAKOV A.V.: A különböző függőleges övezetek hatása a talajfolyások keletkezésére /Izv. AN 1957. 6.sz. 83-86.p./ A Terék alsó folyása mentén végzett kutatások és adatgyűjtés eredményeinek rövid összefoglalása.
204. WILLIAMS P.J.: Szoliflukciós jelenségek vizsgálata Norvégiában /Geogr. J. 1957. 1.sz. 42-55.p./ Cambridge és Oslo egyetemének közös expedíciójáról számol be. A következő főbb formákat vizsgálták meg: széles szoliflukciós teraszok enyhe lejtőkön; elszigetelt teraszok, különösen lassan olvadó hófoltok alatt; megvizsgálták ezenfelül számos kis terasz fejlődésmenetét s megállapítani törekedtek a különböző szoliflukciós formák mozgásának okait.

Lásd még: 60.

GY ERÓZIÓ

205. KOSZOV B.F.: Az ovrag-erózió a Szovjetunióban és annak megakadályozása /Veszt. Moszk. Univ. 1957. 4.sz. 203-209.p./ Az ovrag típusu erózió minden földrajzi övezetben előfordul, leggyakoribb és legerőteljesebb a sztyep és erdőssztyep övezetben; a gyakoriságnak és az intenzitásnak azonban nem zonális sajátosságok az okai, hanem a külterjes és irracionális földművelés. A cikk kifejti, hogy nemcsak a felszíni vízfolyások, hanem a partok csuszamlásai és suadásai, a kimosás és a mállás is fokozzák az eróziót. A védekezés nem szorítkozhatik az eróziót elindító tényezők gyengítésére, hanem az eddig másodrendűnek és lényegtelennek tartott, a folyamat későbbi fázisaiban érvényesülő tényezőket is figyelembe kell venni.

206. LIDOV V.P., NIKOLAJEVSKAJA J.M., SZABO D.: Az eróziós folyamatok tanulmányozásának és az eróziós jelenségek előrejelzésének metodikai vázlata. /Izv. VGO 1.sz. 43-52.p./

GG LEÖBLÍTÉS. TALAJERÓZIÓ

207. ARMAND D.L.: Az erózió fizikai lényege és megakadályozásának módja felszántott lejtőkön /Izv. VGO 3.sz. 243-247.p./ A tanulmány bevezető tétele: "A lejtős szántókon az erózió megállítása vagy megelőzése a magasfoku szakosított agrotechnikát és a erózió elleni rendszabályok egész komplexusának alkalmazását követeli meg". A matematikai formulákban kifejezett feltételekből és következményekből a szerző azt a következtetést vonja le, hogy a különböző lejtőtípusok megművelésére külön-külön speciális gépek gyártandók, megfelelő vetésforgó tartandó be még a kollektív gazdaságokban is, mert különben az erózió épügy éreztetni pusztító hatását mint az egyáltalán nem gépesített egyéni gazdaságokban".

208. ARMAHD D.L.: A záporosók elnyelésének törvényszerűségei erdős területen /Izv. AN 2.sz. 13-32.p./ A nagy kísérleti anyagra támaszkodó és részletes matematikai számításokkal alátámasztott tanulmány a témát a következő részekre bontva tárgyalja: A lejtőn lezuhanó vízfolyás a védő erdősávok közötti övben, A védő erdősáv vízmérlege, A vízmérleg kiegyenlítésének paramétere /Térképek és grafikonok/.
209. DIKIC S.: A talajerózió és következményei Boszniában és Hercegovinában /Geogr. Pregl. 1957. 1.sz. 49-55.p./ Bosznia és Hercegovina valamennyi folyója /Una, Vrbas, Bosna, Drina, Neretva/ meredek esésű, igen erős sodru. Ezek a folyók, valamint a 69 kisebb-nagyobb hegyi patak együttesen 5,5 millió termőtalajt sodornak évente a tengerbe. A két tartomány területnek 37 %-a erodált vagy erózióknak kitett terület. Egyelőre csak az eróziótól fenyegetett fontos gazdasági objektumokat védik, most készítik elő a veszélyes vízfolyások rendszeres szabályozását.
210. TIVY J.: A biológiai tényezők hatása az erózióra Skócia déli felföldjén /Rev. Géom. Dyn. 1957. 1-2.sz. 9-19.p./ A déli-skóciai felföldet /uplands/ jellemző két leggyakoribb felszinforma - a suvadások és vízmosások - elterjedését analizálja. Mindkét forma gyakoriságának és elterjedésének legfőbb oka az emberi tevékenység, elsősorban az erdőirtás és a legeltetés. Ezek következtében a növényzet elsatnyult, helyenkint a növényzet és a humusz eltűnt. A felszíni erózió következtében növekedett a folyókban szállított törmelék, fokozódott a folyóvízi, főleg az oldalozó erózió. Mindezek a tényezők megzavarták a biológiai egyensúlyt, amely a szerző szerint az atlanti postglaciálisban volt a legtokéletebb.

GH FOLYÓVIZI EROZIO

211. VARMA, K.N.: A folyami ciklus kialakulásának és növekedésének tanulmányozása légi fényképek segítségével. /Bombay G.M. V: 1.sz. 37-45.p./ Főként a davis-i eróziós ciklus alapján tanulmányozott légifényképet /ezek kópiáját, sajnos, nem közlik/; a felsőszakasz-jellegtől a delta-képződésig.
- Lásd még: 87, 187.

GHA HORDALEK MUNKÁJA

212. BASZALIKASZ A.B.: A folyóvölgyek dinamikus fázisainak és az alluvialis üledékek kérdése /Bjull. Komm. 4-go per. 21.sz. 38.46.p./ A Nyoman folyó völgyében végzett kutatások alapján a szerző négy dinamikus fázist különböztet meg: a mélységi eróziót, az oldalozó eróziót, a teljesen elhaló mélységi eróziót és végül a feltöltés fázisát. Az egyes fázisokat részletesen magyarázza és vázlatokkal teszi szemléltetővé.

GHE MELYÍTŐ /MELYSEGI/ ÉS OLDALOZÓ EROZIO

213. BILINSZKIJ E.N.: A Szevan tó mellékfolyói hosszanti profiljainak a tó szintcsüllyedésével összefüggő változásai. /Izv. AN 1957. 6.sz. 91-97.p./ Szevan tó lefolyásain az elmúlt évtizedekben kiépült vízlépcső és erőműsorozat hatására megváltozott

az erózióbázis. Ez az egyetlen ilyenmü jelenség a Szovjetunió egész területén. Az ennek nyomában bekövetkezett változásokat analizálja a szerző.

GHH HATRAVÁGODÁS. KASZTURA

214. VELMINA N.A.: Központi Jakutia zárt süllyedékei /alaszok/ eredetének kérdéséhez /Izv. AN 2.sz. 97-105.p./ Az északi zárt süllyedékek eredetét szerző a canadai, vagy alaszakai hasonló zárt képződményekre hivatkozással a lefűződött folyókanyarokra vezeti vissza.

Lásd még 68.

GHO TERASZOK

215. JAHN A.: Adatok a kárpáti teraszok ismeretéhez /Czasop. Geogr. 1957.2.sz.171-186.p./ Klimaszewski professzor 1948-ban megjelent munkájában a Kárpátok völgyeiben három teraszt különböztetett meg. Szerző a Wisloka /a Szan mellékfolyója/ völgyében végzett kutatásai alapján megkülönbözteti az árteret, az alsó /7-8 m/, a középső /15-17 m/ és a magas /60 m/ teraszt. Részletesen beszámol a teraszok morfológiai és strukturális jelleméről.
216. LAZAREVIC R.: A Dana vízterülete Grocka és Smederevo között /Zb.Rad. 1957. 13.köt. 165-195.p./ A címben jelzett folyószakasz geológiai összetételének, a tektonikus felszinformáknak leírása. Megállapítja, hogy az abráziós teraszok nyomait a mellékvölgyeket, a suvadásokat. A vízterület pannon redője a középpliocénből származik, míg az abráziós teraszok a közép-miocéntól a diluviumig terjedő időben alakultak ki.
217. PASCHINGER H: Negyedkori klimamorfológiai tanulmányok az Innvölgy alpi szakaszán /Zeitschr.Geom.1957.3.sz.237-270.p./ Szerző hosszabb időn át tanulmányozta az Innvölgy alpi szakaszának teraszüledékeit /agyag, szalagos agyag, kavics/ s a teraszok szerkezetéről, a jelenkori völgytalapzatról, a teraszok tagolódásáról gyűjtött adatait foglalja össze.
218. RIZVI A.I.H.: A Ganga völgyének pleisztocén teraszai /Oriental Geogr.1957.1.sz.1-18.p./ Bevezetőben a szerző a pakisztáni teraszutatók történetét foglalja össze, majd részletesen meggyarazza az alsó és felső Ganga-völgy teraszainak korát és keletkezését; s főleg az általa ugynevezett "idős alluviumot".
219. SPARKS B.W.: A Cam völgy felszínének fejlődése /Geogr.J.2.sz. 188-202.p./ A Cam völgy földtörténeti múltjának analízise, csak helyenkint foglalkozik geomorfológiai problémákkal, többek között a völgy két, 330, illetve 130 m magas teraszával.

Lásd még: 29, 35, 78, 193.

GHU TORKOLATKEPZODES

220. CHEN Ch.: Adalékok a Jangceciang-torkolat fejlődéséhez /Acta Geogr.Sin.1957.3.sz.253.p./ Az újabb kutatások alapján megállapítható a torkolat előtt két vízszint alatti, egymás fölött fekvő idős delta jelenléte. A delta fejlődésében a fluviatil tényező az akkumuláló, a hullámvérő, a destruáló erő. A legutóbbi 38 év alatt a part 0,52 m-rel süllyedt. Az üledékek vastagsága 70 m. A delta terjedezéséről vallott

korábbi felfogások téveseknek bizonyultak, mert a delte legkele-
tőbb pontja 2000 év óta változatlan, az üledékek felhalmozódása
következtében viszont a medercsatorna 180 km-ről 91 km-re kes-
kenyült.

221. TSENG CH.: Feljegyzések a Hankiang deltáról /Acta Geogr.Sin.
1957. 3.sz. 273.p./ A deltát szerző három övezetre osztja:
1/ az alapszint síksága, 2/ a központi síkság és 3/ a homokzáto-
nyok öve. A fődelta keleti oldalán tul új, kisebb delta van ki-
épülőben. Az utóbbi időkben alapos vizsgálatokat végeztek a fo-
lyóvízi alluviumból és tengeri iszapból épült zátonyoknál. A zá-
tonyok magassága 18 m, de nem mint eddig feltették idős, hanem
recens képződmények. A partmagasság újabb változásait szerző
szerint friss alluviális lerakódások és nem kéregmozgások okoz-
ták.

Lásd még: 109.

GI GLACIÁLIS ERÓZIÓ

222. MILOJEVIC B.Z.: Tektonikus és petrografikus hatások Jugoszlávia
magashegységének glaciális felszínén /Prz.Geogr. 1957.2.sz.
241-245.p./ A francia nyelvű tanulmány tartalma a jugoszláv
magashegységekben eddig felfedezett és átkutatott glaciális
formák leírása.

Lásd: 30, 61.

GIG GLECCSER

223. OKKO V.: Az olvadó gleccserek geomorfológiai munkája. /Terra,
1957.1.sz. 12-19.p./ A legutóbbi évtizedekben beállott kli-
maenyhülés meggyorsította a gleccserek olvadását. A gleccsereken
olvadó jégöv keletkezik, amely gátolja a gleccserek mozgását,
sőt néha felfelé mozgásra kényszeríti a jégtömeget. A gleccser
és peremei között szakadék keletkezik s végül a keskeny perem-
jég leszakad. A jég elolvadása után a végmorénákban katlanszerű
mélyedések maradnak vissza.

Lásd még: 117.

GIM MORENA

224. JAKOVLEVA Sz.V.: A vándorkövek világtáji fekvése az alapmoré-
náknál és jelentősége a gleccserek mozgásának meghatározásában
/Trudi Komm.poz. izucs. 4-go per. XIII. 300-303.p./ Lenin-
grád környékén és Nyugat-Szibiriában végzett kutatások alapján
megállapítja, hogy a vándorkövek Leningrád környékén tulnyomó
részben ÉÉNy-DDK irányban mozogtak.

GJ DEFLÁCIÓ

GJAC FUTÓHOMOK

225. SCHELING J.: A belföldi futóhomok eredete, felépítése és érté-
kelése /Erdkunde 1957.2.sz. 129-135.p./ A partmenti és a
belföldi futóhomok közötti morfológiai és egyéb különbségek
megállapítása, a futóhomokformák /buckák, dűnők, stb./ részle-
tes leírása, a futóhomok mezőgazdasági értékelése. Szerző kutá-
sai csak a hollandiai belső futóhomok-területekre szorít-
koznak.

226. JAN Cs.: Kína löszei /Prir.1957.5.sz.61-66.p./ Szerző, a Kínai Tud. Akadémia paleontológiai intézetének vezetője, cikkében a löszre vonatkozó kínai tudományos felfogást adja elő. Megállapítja a lösz térbeli kiterjedését Kínában, szerepét a kínai kultúra keletkezésében és fejlődésében; elemzi a lösz különböző formáit, igen részletesen foglalkozik a lösz genezisével, változataival és korával /eredetét a pleisztocén elejére teszi/; megkülönbözteti a lösz-közetek hat típusát. A valódi löszöt eolikus eredetűnek tartja.
227. GERBILJOV I.P.: Kínai lösz kérdéseihez /Prir.1957.5.sz.67-70.p./ Felsorolja nagyjában a Szovjetunió, Európa és a többi világ rész ismert löszterületeit. Megállapítja, hogy a Föld legnagyobb kiterjedésű löszképződménye Kínában, a Köztársaság északi és központi részein fekszik. Röviden foglalkozik a lösz eredete körül több mint száz éve folyó tudományos vita-
val és leszögezi, hogy a kérdés még ma sincs megoldva, sőt, a vita heesebb mint valaha volt. Kína löszvidékeinek alapos és rendszeres kutatását csak a kínai forradalom hozhatja tetten
lehetővé s a kínai tudósok tényleg a legközelebbi jövőben érdekes új adatokkal fognak szolgálni.
228. KAVJEV T.Sz.: A Rosztov-terület öntözött lösze /Trudü Komm. 4-go per.1957.XIII.263-270.p./ A terület löszait periglaciális eolikus eredetű képződményeknek minősíti. A löszvariánsok deluviális folyamatok révén keletkeztek.
229. LOMONOVICS M.J.: Dél-Kazahsztán lösztalajának genezise /Trudü Komm. 4-go per.XIII.276-287.p./ A Zsuzszi Ulatau pályájára hivatkozással megállapítja szerző a dél-kazahsztáni lösz eolikus eredetét és ezt a tételezt geológiai, geomorfológiai, klimatológiai, paleontológiai bizonyítékokkal támasztja alá.
230. LAVILJNOV G.A.: Belső és déli Közép-ázsia löszneveinek és löszszerű közeteinek genetikus típusai /Trudü Komm. 4-go per.XIII.271-275.p./ Belső-ázsia löszfajtaikat két csoportra osztva vizsgálja: megállapítja, hogy ezek a löszfajták olyan változatosak, hogy minden elv let meg találja a maga bizonyítékait. Ezért megkülönbözteti a tulajdonképeni löszközeteket, ezek az eolikus és proluviális löszök, míg a második csoporthoz sorolja a löszszerű közetek hat fajtáját. Ezek pedig: 1/ proluviális, 2/ deluviális, 3/ alluviális, 4/ eluviális, 5/ glaciális, és 6/ eolikus /degradált eolikus/ löszszerű közetek. Röviden össze foglalja az egyes löszfajták és löszvariánsok jellemző tulajdonságait.
231. SZKVOBCEV Ju.A.: A közép-ázsiai löszrtegek jellegzetességei /Trudü Szredn.Univ.1957.6-54.p./ A kimerítő és igen alapos tanulmány az orosz és a külföldi löszirodalom ismertetése után a problémakört a következő részekre tagolva tárgyalja: az eróziós-akumulációs folyamatok jelentősége a lösz kialakulásában és összefüggéseik a legújabb tektonikus mozgásokkal. A vízfolyások elszállító tevékenysége folyamatban beálló közeteprozódás szerepe. Mikrobiológiai analízis. Vagyis és mechanikai összetétel. Az ülség pusztja /Golodnaja sztyep/ üledékei. Taskent környéki löszüledékek granulometrikus és mineralógiai összetételének adatai. Szerző egy lépéssel tovább viszi Darg löszeknél és megállapítja, hogy "Közép-ázsia orrasi kiterjedésű löszrtegei tulajdonképpen alluviális-proluviális-deluviális üledékek rendszeréből keletkeztek".

232. YANG H.-H.N Fung-chen: Délkeleti Samszi löszplatójának geomorfológiája /Acta Geogr.Sin.1957. 1.sz. 52.p./ A kutatások alapján öt erózió- és aggradáció-ciklust állapít meg és ezenfelül egy reccs bevonódási /downcutting/ fázist. Az újabb teraszok a felosztás helytálló voltát igazolták, valamint a friss tektonikus mozgások tevékenységét. A Huangho mellékfolyóinak vízterületén azonban a felszínformák és a rétegződések sorrendjei más eredetre vallanak. Szerző a felszínalakító tényezőket közelebb sorozza ezen a területen a komplex klímával, sokat, az eróziót és egyéb emberi beavatkozást. A denudációs kronológia, a negyedkori lösz megoszlása és vastagsága, valamint a jelenkori erózió formái és az erózió intenzitása alapján szerző a platót hat morfológiai régióba különbözteti meg.

GK ABRÁZIO

233. CHEN Cs.: Dél-Kína partközössége /Acta Geogr.Sin.1957.2.sz. 214.p./ A dél-kínai partokon két teraszt állapít meg, 45-50 m és 20-25 m magasságban. A színlék kialakítása után a partok kiéso megeroszthodtak, a mozgás azonban megszűnt.
234. POPOV B.A.: A tengeri teraszok kialakulási folyamata analitikus kutatásának kísérlete /Trudü Ocean. Kor. II. köt. 111-115.p./ Szerző szerint sikerült a matematikai analízis módszerével eddig elhanyagolt finom jelenségeket megállapítani, elcseserben pl. hogy "feltétlenül abráziós teraszoknak kell kialakulniuk a tengerpartokon a tenger egyenletes szintülledésekor vagy emelkedésekor". Az abráziós teraszok kialakulásának folyamatát egyszerű matematikai formulákkal fejezi ki.
235. POPOV B.A.: A tengerparti színlék kialakulásának analitikus kísérlete /Műt. szake. bereg. megj. 1957. II. köt. 111-115.p./ Szerző szerint "a partközösségre vonatkozó eddig megállapított törvényszerűségek lényegükben minőségi jellegűek", ezért megkísérli a törvényszerűségek minőségi megállapítását analitikus alapon. A matematikai analízis módszere a partközösség folyamatának vizsgálatában eredményesen alkalmazható. Ez a módszer a matematikai formulákban is bizonyos szabatos megállapításokat eredményezett és főleg lehetővé tette annak megállapítását, hogy a "tengerszint egyenletes süllyedése /a szárazulati kiemelkedése/ során elkerülhetetlen volt abráziós teraszok kialakulása". Végül közli az abráziós teraszok kialakulásának általa felállított matematikai képleteit.

GKU TÜRZS

236. LEONTEV O.K.-LEONTEV V.K.: Lagunás partok kialakulása és fejlődésük törvényszerűségei /Műt. szake. bereg. megj. 1957. II. köt. 86-105.p./ A Világtenger partjainak hosszúsága az összes parthoz képest: Csendes óceán 7, Indiai 13, Atlanti 17, Jeges-tenger 21 %. Az irodalom kiteríté ismertetője és első sorban a szovjet tengerpartokra vonatkozó adatok alapján szerzők megállapítják, hogy a lagunák nem mindig tektonikus eredetűek és kialakulásuk nem mindig függ össze a partmagasság változásával. Kialakulásuk függ első sorban a sekély partmélyiségtől, kisebb mértékben a hordalék és a part megfelelő talajviszonyaitól. A folyamat első részében alakulnak ki a turzsok, a második részben maguk a lagunák.

237. VOLLEBRECHT K.: Homokriffek /turzások?/ felépítése, változossága és bomlása /Geologie, 1957.8.sz.753-796.p./ Szerző szerint a legfontosabb ríffkötő tényezők: a szercsenagyság és a hullámverés. A tengerjárás hatása szerinte csak a ríffek eltolódásában, mozgásában jelentkezik. Elszigetelt áramlások nem építenek fel ríffeket, csak a már felépült formákat alakítják át.
238. ZENKOVICS V.P.-EGOROV A.N.: A homokos hordalékok mozgásának kutatása /Trudü Inszt.Okean.XII.40-47.p./ A part-dinamika szovjet és külföldi kutatásainak rövid összefoglalása után megállapítja, korábbi tételeire hivatkozva, hogy a "vizalatti sáncok közötti süllyedések keletkezése nem függ össze az áramlások eródló munkájával, és ezekben a süllyedésekben nem megy végbe a hordalékok különösen értesteljes mozgása". A cikk második felében a luminoferálkkal végzett eredményes kísérletekről számol be.

Lásd még: 188.

GL DENUDACIO. TÖNKSÖLÉS

239. FODEL J.: Kettős letarolási szintek a nedves trópusokon /Zeitschr. Geom.1957.2.sz.201-227.p./ A trópusokon, különösen a változóan nedves szavanna és monszun éghajlaton jellegzetes, nagy kiterjedésű, szigethegvekkel tarkított és peremhegységektől övezett kiegyenlített felszínnek terülnek el. E feltételek formátípus kialakulásának mechanizmusa alig van felderítve. Különösen az az érdekes szerző szerint, hogy ezek a Föld legfontosabb letarolási szintjei, másrészt a trópusokon kívül fekvő feltöltött szintekkel megegyeznek. A kettős letarolási szinteknek a cikkben kifejtett elmélete megkísérli a látszólagos ellentmondás megoldását és megadja a formák keletkezésének magyarázatát.
240. DUBJANSZKIJ V.A.: A lineáris erózió elleni küzdelem a Don balparti vidékén /Izv.AN 1957.6.sz.47-57.p./ A lineáris erózió leküzdése a Don balpartján különösen a Ciriljanszki víztározót fenvegető elhomokosodás elhárítása érdekében bír nagy fontossággal. Előszörben a homokos teraszokra telepített erdősávokkal védekeznek, szerző szerint azonban ez a módszer nem bizonyult hatékynak és ezért az erdőtelepítésnek négy új variánsát javasolja (spedig nemcsak a balparton és az art. rben, hanem a folyóvízbe torkolló vízmosásos arkokban is, mert a homokos hordalék nagy része ezekből az ovragokból származik).
241. HACHATSCHER F.: Újabb megjelent geomorfológiai munkákhoz fűzött megjegyzések /Zeitschr. Geom.1957.3.sz.233-235.p./ A szerző cikke első részében Louis tönkfelszínelméletével polemizál igen udvarias hangon és kiemeli, hogy a tönkfelszínben az éghajlat változásán kívül az erólis lepusztulásnak is fontos szerepe van a hegységek emelkedésének és süllyedésének kérdésével. Licskov és Winkler-Hermaden elméletével is foglalkozik.

Lásd még: 195, 232.

GL DENUDACIO

242. BAKKER J.P.: A nedves trópusi esős éghajlat üledékei összevetése problémáinak néhány részlete /Zeitschr. Geom.1957.1.sz.3-43.p./ A gazdag ártéri csapadékos trópusi jelentős töl-

mány legfőbb témái a következők: a csucesszintek és a platószerű formák magyarázata, a hegysígen belüli és a peremvidékek üledékei különböző felszíni és lejtési viszonyok között, az alapkőzet földolgozása nedves trópusokon, s megállapítja, hogy a nagy áradások megakadályozták az üledékek elrendeződését és ezért "a mészkőüledékek korrelációját a régi módszerekkel megállapítani nem igen ajánlatos.

243. VENDROV Sz.L.: A Czirjanszki víztároló part- és fennsíkdomborzatának átalakulásai 1952-1956-ban /Izv.AN 3.sz.75-80.p./

Lásd még: 187, 192, 220.

"H"

T Á R S Á D A L M I F Ö L D R A J Z

244. GUNTER J.: Oktatási és kutatási problémák a gazdasági földrajzban /Geogr.Ber.1957.1.sz.13-21.p./ A Német Demokratikus Köztársaság főiskolái és kutató intézetei gazdasági földrajzi személyzete beosztásának, külföldi utazásainak és kiutazásainak körreljárásával foglalkozik a cikk első része, a második rész már elvi jelentőségű problémákat elemző: a rávon és a szakirányzat eltéréseit, a gazdasági földrajz törvényszerűségeit, a népességföldrajz tárgyának beosztását, a politikai és gazdasági földrajz munkakörét és feladatait.

245. JOHNSTON W.B.: A Csendes óceán emberföldrajza /N.Z.Geogr. 1957.1.sz.67-82.p./ A legutóbbi évek /1951-1956/ irodalmára támaszkodó tömör és tartalmas áttekintése a csendesóceáni szigetvilág társadalmi földrajzának. Leírja az életformák lassú, de feltartozhatatlan változását, az egyes szigetcsoportok népességét jellemzi, az életmódi helyzetet, a kopraipar, a mezőgazdasági termelést, a birtokviszonyokat, a szociális és politikai földrajzzal összefüggő eltérésekkel, amelyek a szigetek fejlődésében megfigyelhetők.

246. NEEF E.: A politikai és gazdasági földrajz tartalma /Geogr. Ber.1957.1.sz.22-27.p./ Polemikus válasz Sanke professzornak a folyóirat megelőző számában megjelent azonos tartalmú cikkére. Saanke két elméleti tételt analizálja: 1/ A gazdaságot a termelés oldaláról kell vizsgálnunk; s ez esetben a problémának csak kis részét tudjuk tudományosan megvilágítani. 2/ Saanke értelmezése alapján tehát a politikai és gazdasági földrajz éppen ezen elméleti kiinduló pontja miatt képtelen megoldani a volt emberföldrajz /kulturföldrajz/ feladatait.

H A E L M É T I M Ő R D E S E K

247. HAHN H.: A társadalmi csoportok, mint a földrajz tárgya. /Erdkunde 1957.1.sz.35-41.p./ A német emberföldrajz fejlődésének rövid vázlatát Ratzel óta, az emberföldrajz és a szociálgeográfia tartalmi különbségének analízise. A szociálgeográfia tartalmi különbségének analízise. A szociálgeográfia feladatát a szerző a következőkben határozza meg: "A szociálgeográfia egyedüli célja a kauzálisan meghatározott természeti komplexus és az emberi erőkkel kialakított kulturkomplexus összehasonlítása, hogy ezzel lehet vélelőleg a mélyebb behatolás a kultúrtájban kialakult kölcsönös viszonyba".

248. WEIGT E.: Gazdasági és társadalmi geográfia /Zeitschr. Wirtschaftsg. 1957.1.sz.1-8.p./ Elméleti jellegű tanulmány; első része a földrajztudomány fejlődésével és szaktudományokra tagolódásával foglalkozik, a második részben megadja a modern gazdasági földrajz fogalmi meghatározását, körülírja a tartalmát és felvázolja a jövő termelési, árucseré- és fogyasztási földrajz körvonalait.

HAA TÁRSADALMI FÖLDRAJZI FOLYAMAT

249. INTRONA S.: Szaudi Arabia-Mekka birodalma /Universo 3.sz. 479-488.p./ Rövid történeti bevezető után a cikk Szaudi Arabia és az amerikai Aramco társaság közös munkájának gyümölcseit mutatja be. Leírja a kőolajtermelés ugrásszerű fejlődését és a nyomában beálló társadalmi és gazdasági átalakulást. Végül Szaudi Arabia külkereskedelmi kapcsolatairól - főleg Olaszországgal - közöl néhány adatot.
250. SCHIFFERS H.: Borku belső-szaharai táj és lakosai /Erde 1957. 2.sz. 81-103.p./ Borku, az afrikai kontinens egyik legnehezebben megközelíthető és legvigasztalanabb tája, Tibesztitől délre fekszik. A tanulmány igen beható természet és emberföldrajzi adatokat tartalmaz. Érdekes, hogy a francia gyarmati igazgatás, a szíriai és egyiptomi kereskedők révén az ipari civilizáció még ebbe a távoli zugba is behatol és felbontja az ősi életformákat.
251. SILVA, S.F.: Ceylon történetének földrajzi magyarázata. /Bull. Ceylon GS. 9: 3-4, 44-58.p./ Néhány tulságosan deterministaizmus megállapítástól eltekintve nagyon érdekesen írja le az ország mai geográfiai képét megalapozó társadalmi földrajzi folyamatot. Befejezésül vázolja a növénytermesztés és természeti földrajzi feltételeit.
252. STEERS J.A.-DUDLEY STAMP L.: Délamerikai jövő /Geogr.J. 3.sz. 329-341.p./ Két részből álló beszámoló a XVIII. nemzetközi földrajzi kongresszusról. Az első részben Steers professzor foglalja össze Dél-Amerikára vonatkozó általános észrevételeit, a második részben Stamp professzor vázolja nagy vonásokban Dél-Amerika fejlődését.
253. SZLAUSKIN Ju.G.: A Szovjetunió termelő erői fejlődésének 40 éve /Geogr.S. 5.sz.1-9.p./ Rendszeres, számszerű adatokban gazdag gazdaságföldrajzi tanulmány, amely a Szovjetunió rendkívül gyorsított gazdasági fejlődésének minden szakaszát felöleli. A cikk anyaga a következő részekre oszlik: I-a termelő erők gyarapodása és új földrajzi eloszlása; III-a Szovjetunió népessége és energiaellátása; IV-a mezőgazdaság fejlődésének néhány problémája. A tanulmányt térképvezérlatok és statisztikai táblák egészítik ki.

HAZ GAZDASÁGI FÖLDRAJZ

254. CHECCUCCI O.: Japán újabb gazdasági fellendülése /Universo 1957. 5.sz. 875-889.p./ Adatokban és ténymegállapításokban gazdag gazdasági földrajzi tanulmány, amely megkapóan ecseteli Japán dinamikus fellendülését a háború utáni mélypontról mai igen kedvező gazdasági helyzetéig. Igen érdekesek a földreformra, az ipari termelés átalakítására, a népesség ugrásszerű növekedésére /több mint 90 millió fő/ vonatkozó adatok. Szerző megállapítja, hogy a nagy trösztök felaprozása az amerikai politikanak nem sikerült, s Japán gazdaságának ma is néhány nagy család /Mitsui, Mitsuishi, Sumitomo/ az ur.

255. DOŁGOPALOV K.V.-EGODROVA K.F.: A Volgavidék termelő erőinek fejlődése a hatodik tervidőszakban /Izv.AN 2.sz. 80-93.p./ A volgavidékről származik ma a Szovjetunió ipari termelésének 4,7, mezőgazdasági termékeinek 4,6 %-a. Ez az arány a hatodik tervidőszakban előreláthatóan ugrásszerűen fog emelkedni a következő tényezők hatására: a nagy vízerőművek üzembehelyezése, a földi gaz- és kőolajforrások gyorsuló kitermelése, a mezőgazdaság belterjességeinek rohamos fokozása és új ipari üzemek egész sorának építése. Az idevágó adatok egész sorát közli a cikk.
256. FEDOROV E.F.: A Kujbisev terület gazdasági fejlődésének néhány kérdése /Izv.AN 1.sz.114-121.p./ A Kujbisevi nagy vízerőmű üzembe helyezése és a terület földgaz- és kőolajforrásainak gyors ütemben történő kiaknázása új feladatok elé állította a terület gazdasági vezetőit. E feladatok között szerző szerint első helyen áll a nehéz vegyipar kiépítése és az erősen szaporodó ipari népesség szükségleteinek mezőgazdasági termékekkel való kielégítése.
257. GREGOR H.F.: A német és az amerikai gazdasági földrajz ellentétes irányai /Prof.Geogr.1957.1.sz.12-13.p./ A két földrajztudományi irányzat közötti ellentétet a cikk szerzője abban látja, hogy a "Föld-ember dualizmusa az amerikai geográfus szerint a gazdasági és általában a földrajz munkaterületének a lényege, a németek szerint a gazdasági földrajz tárgya ez a dualizmus, míg a Föld maga az általános vagy a természeti földrajz munkakörébe tartozik. Ma már megállapíthatók a két irányzat közötti közeledés jelei és a szerző megjegyzi, hogy "az elmúlt három évtizedben az amerikai gazdasági geográfusok tollából igen sok írás jelent meg az ember és a környezet viszonyát érintő tartalommal, míg a német irodalom inkább a termelés és az elosztás témájával foglalkozott".
258. GROTEWOHL H.: A Déli-sarkvidék gazdasági hasznosítása /Zeitschr. Wirtschaftsgeogr.1957.4.sz.107-108.p./ A cetvadászat rövid megemlítésén kívül szerző főleg az Antarktisz gazdag ásványi kincsével foglalkozik. Ezek azonban a délsarki kontinens belsőjében a parttól 1000 sőt még több km-re fekszenek.
259. KAZANSZKIJ N.N.: A Közép-Angara vidéknek a Bratszki vízerőmű megépítésével összefüggő gazdasági fejlődése /Izv.AN 3.sz. 32-46.p./ Az Angara közipszakaszán, a Bratszki küszöbön most épülő hatalmas vízerőmű a Szovjetunió és a világ egyik legnagyobb erőműve lesz. Az óriási energiaforrás előreláthatólag rohamos ütemű iparosodást és ezzel gazdaság erőteljes belterjeseledését fogja megindítani; nagy szén- és vasérctelepek rendszeres kiaknázását, a beláthatatlan erdőségek kitermelését és nagy kiterjedésű szűz földek feltörését. A szerző a földrajzi prognózis érdekében új kísérletet írta meg: megkísérli az előrelátható fejlődés felvázolását és kivetítését a természeti-földrajzi környezetre.
260. KRAUS T.: A gazdasági földrajz mint földrajz és mint gazdaságtudomány /Erde 1957.2.sz. 110-119.p./ Alaptétel: a gazdasági földrajz és a gazdaságtudomány két különálló tudomány, mások a célkitűzései és mások a módszerei "de az alapvető ideák kölcsönös átvittele igen kívánatos". A sokat vitatott, az utóbbi években némileg elcsönvévedett vitás kérdéseket újból felveti és a gazdasági földrajz részéről szükségesnek tartja az új gazdasági eszmék átvételét. Ezt két példán mutatja be:

az egyik az ember és a természet viszonya /a kölcsönös befolyásolás és a gazdaságosság kérdése/, a másik példa a regionális szervezés a telephelyek gazdaságos kiválasztásának alapján.

261. MASZLOV E.P.: Kazahsztan termelőerőinek fejlődése. /Prir.1957. 2.sz. 3-15.p./ A 2,7 millió km² kiterjedésű szovjet köztársaság természeti kincseinek feltárását és hasznosítását összefoglaló tanulmány közli a termelés valamennyi ágában, a bányaipartól a mezőgazdaságig elért eredményeket, az iparosodás viharos menetét és a mezőgazdaság, főleg a gyapottermelés belterjességének gyors növekedését.
262. SUVALOV J.L.: Az Ural jelenkori gazdasága /Geogr.S.5.23-31.p./ Az Ural ma a Szovjetunió keleti részének legfontosabb már nemcsak nehézipari körzete, s a Szovjetunió ipari termelésének 14 %-át szolgáltatja. A cikk részletes adatokat közöl az egyes urali iparágról, elsősorban a kohászat fejlődéséről de hangsúlyozza a mezőgazdaság és az új iparágak, mint pl. a kőolajtermelés előretörését.
263. SZAUSKIN JU.G.: A gazdasági földrajz kérdései a XVIII. nemzetközi földrajzi kongresszuson /Vesztn.Moszk.Universz.2.sz. 167-182.p./ A beszámoló három részből áll: az első részben magának a kongresszusnak a munkájáról számol be a szerző, nevezetesen kiemeli a "széles földrajzi profilu" és a "földrajzi szintézist" képviselő előadásokat. A második részben behatóan ismerteti a kongresszussal egyidőben rendezett térképkiállítást, a harmadik részben braziliai uti benyomásait és megfigyeléseit írja le.
264. A Szovjetunió termelő erőit tanulmányozó tudományos munkálatok jelenlegi állása és legközelebbi feladatai. /Izv.AN 5.sz. 25-38.p./ A címben megjelölt problémákról a Szovjetunió Tud. Akadémiájának Földrajzi Intézete és a Termelőerők Kutatásának Tanácsa tanácskozást tartott, erről számol be a cikk három részben: Az első részben Geraszimov professzor foglalta össze a jelenlegi helyzetet, a második rész közli az elhangzott előadások és felszólalások rövid kivonatát, a harmadik részben az elfogadott határozatok olvashatók.
265. TIMASEV A.K.: A Lengyel Népköztársaság gazdaságának felépítése és földrajzi megoszlása /Izv.AN 4.sz. 50-59.p./ Lengyelország a második világháborúban és a német megszállás éveiben kb hat millió lakosát és nemzeti vagyonának 38 %-át vesztette el. A cikk az újjáépítés rendkívül nehéz feladatát, az eddig elért eredményeket, az ipar területi megoszlását és a megoszlásban újabban beállott változásokat foglalja össze.

HB A TÁRSADALMI FÖLDRAJZ TERMESZETI ALAPJAI

Lásd: 468.

HBE ÉGHAJLATI ALAPOK

266. DZERDZEEVSZKIJ B.L.: Az arid övezetekről tartott klimatológiai értekezlet. /Izv.AN 1.sz. 143-146.p./ Szerző résztvett az UNESCO és az ausztráliai tudományos intézmények által 1956 őszén Canberában tartott értekezleten. Megállapítja, hogy a szovjet és a külföldi kutatók a tárgykörben párhuzamosan haladnak.
267. GOLDSBERG J.A.: A gyümölcstermesztés éghajlati feltételei a Szovjetunió észak-nyugati-európai részében /Izv.VGO 6.sz. 536-542.p./

268. SCHMUCK A.: A klimatológia új feladatok előtt /Casop. Geogr. 1957. 2.sz. 119-130.p./ A gyakorlati /alkalmazott/ klimatológia feladatait foglalja össze a termelés, közlekedés, sport-, turisztika stb. terén. A feladatok alapos szakképzettséget, új tudományos kádereket, új közlési módszereket követelnek meg. Szerző új klimatológiai atlaszok szerkesztését és kiadását a r-
geti.
269. SZELJANYINOV G.T.: Az éghajlat osztályozása a termelés alapján. /Izv.VGO 3.sz. 225-229.p./
270. SZELJANYINOV G.T.: A Szovjetunió agroklimatikus rayonfelosztásának alapelvei /Izv.AN 4.sz. 97-101.p./ A szerző a Szovjetunió területét, amint azt térképen is feltünteti, négy övre osztja fel. Ezek: a sarki földművelés két övezete, a mérsékelt éghajlat övezete és a szubtropikus övezet. Az övezetet agroklimatikus területekre és a területeket provinciákra osztja.
271. YAV C.S.: A jellegzetes mezőgazdasági hőmérsékletek és az akkumulált hőmérsékletek Kínában /Acta Geogr.Sin 1957.2.sz. 202-203.p./ Jellegzetes mezőgazdasági hőmérsékleten a szerző a 0° , 5° , 10° - 15° C hőmérsékleteket, akkumulált hőmérsékleten a 10° C fölötti hőmérsékleteket érti. Megadja ezeket a hőértékeket Kína legfontosabb mezőgazdasági régióira, megfelelő térkép vázlatokkal.

Lásd még: 126, 303, 349.

HBEK CSAPADÉK, SZÁRAZSÁG

272. FURON R.: A harmat jelentősége /Géographie 1957.VIII. 2-6.p./ A legújabb kutatások kimutatták a légköri kondenzációk, röviden a harmat rendkívül jelentős szerepét a mezőgazdaságban ott, ahol mint pl. a szemi-aridus területeken a csapadék nem éri el a nélkülözhetetlen minimumot. Ilyen területeken, a cikk adatai szerint a harmatból származó addicionális vízmennyiség igen tekintélyes értékeket ér el. Így például a Negev sivatagban az évi csapadék középértéke 150 mm, viszont a harmat évi középértéke eléri a 350 mm-t. Hasonló adatokat gyűjtöttek a Föld számos más aridus területén.

HBI VIZRAJZI ALAPOK

273. DMITRIEVSZKIJ JU.D.: Afrika belső vízmedencéinek gazdaságföldrajzi osztályozásáról /Izv.VGO 4.sz. 356-358.p./ A szerző az afrikai belső vízmedencéket gazdasági funkcióik szerint öt csoportra osztja. Ezek: az öntözésre, energiatermelésre; közlekedésre, halászatra és vízellátásra szolgáló medencék.
274. NAZAROV G.V.: A fluviatilis vízhozam elemzése és befolyása a gazdaságra az Alsó Volga mentén /Izv.AN 1957.6.sz. 74-81.p./ Részletes adatok és helyszíni tanulmányok alapján megállapítja a szerző, hogy "az agrotechnikai rendszabályok csökkentik a vízhozamot és ezek a változások bizonyos esetekben jelentősek."
- Lásd még: 104, 409.

HBO TALAJ - ALAPOK

275. ALMAGIA R.: Olaszország talajhasznosítási térképe /Universo 1957.2.sz. 209-212.p./ Az Olasz Térképészeti Intézet kiadásában megjelent, 26 lapból álló 1:200,000 mértékű térkép leírása és bírálata.

276. BRYSSINE, G.: Adatok a homokos talajok fejlődésének tanulmányozásához. /Trav. Sect. Pédol. T. 12, 43-50. p./ A homokos talajok mezőgazdasági felhasználásáról szóló tanulmány részben a szerző 1952-ben ugyane lapban megjelent tanulmányainak folytatása.
277. FOTIEV SZ. M.: A hő-talajjavítás különböző módszereinek hatékonysága /Izv. AN 1957.6.sz. 18-32.p./ Az állandóan fagyott talaju területek, a kryolitzóna, termékenyítétele és a gazdasági termelésbe bekapcsolása a Szovjetunió egyik legfontosabb problémája. Az eddigi kísérletekről és a legutóbb kidolgozott új módszerekről szóló beszámoló.

Lásd még: 207.

HC TÁRSADALMI ALAPOK. SZOCIOLOGIA

278. DUPUIS J.: Agrárrendszerek fejlődése az Indiai Unióban /Ann. G. 1957.6.sz. 558-566.p./ Részletes, informatív tanulmány. Röviden leírja a bomlóban levő s részben már teljesen felbomlott hűbéri formákat, a feudális szolgáltatások eltörlése után beállott helyzetet és az átalakulással járó pénzügyi és gazdasági problémákat. Összefoglalóan megállapítja, hogy a "hűbéri kötöttségek megszűnte után a nagybirtok különböző formái /pattadar, mirasdar, bharmidar/ felosztására irányul a tömegek követelése. Viszont a mezőgazdasági nagyüzem előnyeit az indiai kormány szövetkezeti termelés megszervezésével igyekszik helyettesíteni".
279. HUTTENLOCHER F.: Szociálgeográfiai terek /Stud. Gen. 1957.10.sz. 589-601.p./ A bevezető rész a szociális tér /Sozialräume/ fogalmi tartalmát és a problémakör irodalmát foglalja röviden össze. Maga a címben megadott témát a következő részekre osztva vizsgálja: I. A gazdasági tereknek a társadalmi szerkezet szerinti differenciálódása. II. A községtípusok szociálgeográfiai terékké történt társadalmi átalakulása, s ezt több németországi példán mutatja be. Feltűnő, hogy a gazdag irodalmi jegyzékben néhány angol és amerikai munkán kívül csak német művek szerepelnek. A problémakör szovjet és francia irodalmáról a göttingi professzor nem emlékezik meg.

Lásd még: 150, 341.

HCI FEUDÁLIS GAZDÁLKODÁS

280. KALTBRUNNER H.: A birtokviszonyok javulása Burgenlandban /Ist. Kol. 1957.3.sz. 58-59.p./ A cikkben jelzett javulás igen csekély. Átfogó földreformot nem hajtottak végre, a hitbizományi nagybirtok csaknem érintetlen, a gazdaságok 60 %-a 5 ha-nál kisebb. A szerző is csak palliatív rendszabályokat javasol a burgenlandi parasztság földinségének enyhítésére.
281. MONBEIG P.: Agrár földrajzi kérdések Bolíviában /Bull. Ass. Géogr. Fr. 1957.1.sz./ A magas andi fennsík, az altiplano és a keleti s déli lejtők valamint a völgyek mezőgazdasági viszonyainak továbbá az 1935 évi agrárreform nyomában bekövetkezett átalakulások leírása. A földreform előtt az indián földművelő lakosság rideg jobbágysorsban élt s az urbéri szolgáltatások még ma sem szűntek meg teljesen.

HCO TÖKES GAZDÁLKODÁS

282. ARPEA M.: Az Európai Gazdasági Közösség és az Euratom. /Univer-
so 3.sz. 479-488.p./ Az Európai Gazdasági Közösség megalá-
kulásának rövid története, a közösséghez tartozó államok és ten-
gerentuli birtokaik gazdaságának kölcsönös viszonyulása és pers-
pektívái, az Euratom szerződés tartalma.

HCU SZOCIALISTA GAZDÁLKODÁS

283. MORI A.: Az olasz földreform földrajzi kihatásai /Univer-
so 1957. 3.sz. 327-340.p./ A cikk tartalma az olasz földreform rövid
összefoglalása és a nyomában beálló eddig megállapítható követke-
ző változások: a földtulajdon, a népesség és a települések el-
oszlásában beállott eltolódások, a gazdasági tevékenység jel-
legének megváltozása, s végül kiemeli a szerző, hogy a földre-
form közvetett kihatásairól csak hosszabb idő után lehet számot
adni.

HCZ TECHNIKAI ALAPOK

284. SUPINO P.: A műszaki haladás és a földrajzi környezet átalaku-
lása /Univer-
so 1957. 2.sz. 197-208.p./ A műszaki haladás
nyomában előreláthatóan beálló változások elemzése. A természe-
ti környezetben várható változások forrása részben az ipari, de
ugyanolyan részben a mezőgazdasági technika fejlődése, a válto-
zások kiterjednek az egész földburokra és ezzel "a civilizált
ember megbontja a földburok elemeinek egyensúlyát" elsősorban
az atomrobbantások révén, amelyekről a cikk végén a szerző rész-
letes számszerű adatokat is közöl.

HD TÁRSADALMI FÖLDRAJZI TÉRSÉGEK

HDA MUTÁJ. KULTURTÁJ

285. FUGMAN E.R.: A gazdasági földrajz feladata és célkitűzései
/Zeitschr. Wirtschaftsgeogr. 1957. 1.sz. 8-14.p./ Hosszabb el-
méleti fejtegetések alapján szerző a címben megjelölt feladatot
és célkitűzést a következőkben foglalja össze: a feladat vala-
mely gazdasági táj /Wirtschaftslandschaft/ fogalmi tartalmának
meghatározása, lényegének megállapítása, külső jellegének és
funkcióinak jellemzése, típusainak megjelölése. Meghatározandók
továbbá a gazdasági táj kialakulásának törvényszerűségei.

Lásd még: 279.

HDE GAZDASÁGI ZÓNA

286. D'AGOSTINO O.P.: Afrika és az Európai Gazdasági Közösség. A
nagy gazdasági térségek és Eurafrika /Univer-
so 3.sz. 539-544.p./ Érdekes tartalmu tanulmány a nagy térségek /világrészek/ gazda-
sági viszonyáról, Európa és Afrika kölcsönös gazdasági kapcso-
latairól. Szerző az Eurafrika tervének lelkes híve és a nagy
gazdasági térségek kiépítése érdekében száll sikra.

287. KOMAR J.V.: Az Ural gazdasági körzet határai /Izv. AN 3.sz. 23-
31.p./ Szerző az Ural rohamos gazdasági fejlődésére és ter-
jeszkedésére hivatkozással az Ural-körzet kiterjesztése mellett
foglal állást, és Kazahsztan és a Tjumen kerület egy részének
az Ural-körzethez való csatolását javasolja.

HDI RAYON

288. ALAMPIEV P.M.: A szovjet gazdasági rayonfelosztás történetéből. /Izv.AN 1.sz. 69-79.p./ A folyóirat szerkesztősége "A szovjet földrajz feladatai a hatodik ötéves tervidőszakban" című cikksorozatot indított meg. A feladatok sorában első helyem a gazdasági rayonfelosztás elméleti és gyakorlati kérdései állanak. A cikk a kérdés történetének első szakaszára /1921-1922/ vonatkozó anyagot foglalja össze.
289. ALAMPIEV P.M.: A Szovjetunió gazdasági-közigazgatási rajonjai /Izv.AN 5.sz. 8-24.p./ A Szovjetunió Legfelső Tanácsának 1957 május 10-én kelt, a gazdasági decentralizációról szóló határozata értelmében a szovjet államterületen ma 105 gazdasági-közigazgatási rajon működik, ezek közül 70 az Orosz Szövetségi Köztársaságban, 11 Ukrajna területén, 9 Kazahsztánban, 4 Üzbekisztánban, a többi köztársaságban 1-1. A cikk ezeknek az új közigazgatási-gazdasági területi egységeknek tudományos alapjait, funkciójait és feladatait magyarázza. Az új rajon fogalmi meghatározása a következő: "A gazdasági-közigazgatási rajon az ország népgazdaságának területi része, nemcsak gazdasági, hanem területi egység is, egységes gazdasági, igazgatási és tervezési szervekkel és további rajonokra osztható".
290. JANICKIJ N.F.: A népi demokrácia európai országai gazdasági rayonfelosztása metodikájának kérdései /Izv.AN 1957.6.sz. 126-133.p./ A tanulmány első fele elméleti jellegű kérdésekkel foglalkozik /a rajon fogalma, a rayonfelosztás általános metodikája, perspektivális rayonfelosztás/; megállapítja, hogy a gazdasági rayon fogalma a népi demokrácia országaiban némileg eltérő tartalmu, a rajon alapjául szolgáló anyag egységes szempontok szerint osztályozandó és feltétlenül figyelembe kell venni az előrelátható perspektivális fejlődést, a történeti tényezőket, s alaposan cölmezendők a természeti viszonyok és a természeti erőforrások. A metodikája vonatkozóan: a statisztika csak a jelenlegi helyzetről számol be, a gyűjtött anyagot területi egységek s ha lehet gazdasági egységek szerint is kell osztályozni. Összefoglalóan megállapítja, hogy a jelenlegi közigazgatási területfelosztás alapján kijelölhetők: 1/ egy vagy más terület gazdasági rajonjai, 2/ feltétlenül egy gazdasági rajonban kell egyesíteni néhány kerületet, 3/ ahol a gazdasági rajonon vagy területen belül nincsenek meg a szerves gazdasági kapcsolatok, akkor a határok megfelelő változtatását kell javasolni.
291. KONSZTANTINOV O.A.: A szovjet rayonfelosztás a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40 éves évfordulóján /Izv.VGO 5.sz. 426-444.p./ A rendkívül alapos és kimerítő tanulmány a rajonkérdés egész fejlődését és irodalmát felöleli és a következő részekből áll: I. A szovjet rayonfelosztás alapjai. II. A Szovjetunió rayonfelosztásának fejlődésszakaszai. III. A szovjet rayonfelosztás feladatai a fejlődés új szakaszában.
292. LUCKIJ SZ.L.: A Szovjetunió gazdasági rayonfelosztásáról, különösen az Északi rajonról /Izv.AN 2.sz. 113-119.p./ A cikk P.M. Alampijevnek a folyóirat 1956.2.számában megjelent cikkéhez kapcsolódva a következő részletproblémákat tárgyalja: A gazdasági rayonfelosztás fogalma. A rayonfelosztás módszere. A gazdasági rayonrendszer. A gazdasági, politikai és közigazgatási rayonfel-

osztás. A nagy Északi rajon. A tanulmány, különösen befejező részében a Szovjetunió észak-európai és ázsiai óriási kiterjedésű gazdaságilag fejletlen területeiről közöl új és érdekes adatokat.

293. SZUHAROVA F.N.: A Szovjetunió gazdasági rajonhálózata tervének kidolgozására kiküldött bizottság munkájáról /Izv.AN.3.sz. 10-14.p./ A Bizottságot a Szovjetunió kormánya 1956. júliusában bizta meg a rajonfelosztás tervének kidolgozásával. A Bizottság tagjai a Goszplan és a legfelső gazdasági és muszaki kormánysszervek képviselőin kívül a Tud.Akadémia több tudományos intézetének, valamint a Moszkvai és Leningrádi egyetemek kiküldöttei voltak. A cikk rövid beszámoló a Bizottságban lefolyt vitákról, röviden megadja a tervezett új rajonfelosztás körvonalait. Az elfogadott terv szerint a Szovjetunió területét az eddigi 13 gazdasági rajon helyett 24 gazdasági körzetre osztják fel.

HE TERMESZETÁTALAKÍTÁS

294. PETROV M.P.: A Szovjetunió homokszivatagainak fito-ameliorizációja /Ann.G.1957.5.sz. 397-410.p./ A homokfelszíneknek növényzet segítségével megkötése jóval a forradalom előtt indult meg Oroszországban, de csak asivatagokon át vezető vasutvonalak megvédése volt a cél. A nagy területek hasznosítására szolgáló növény- és fáttelepítés csak a forradalom utáni első évtizedben indult meg részben a Káspói északi előterében, részben a közép-ázsiai homokszivatagokon, elsősorban a Karakumban és a Kizilkumban. A cikk részletesen beszámol az eddig végzett telepítések eredményéről, a telepített növény- és fafajtákról és a telepítési módszereiről.

295. SPILHAUS A.: A világkörnyezet ellenőrzése /Geogr.Rev.1957.45.sz. 439.p./ Földrajzbölcseleti tanulmány, amely a Föld természeti erőforrásainak problémáját a legújabb felfogás szempontjából világítja meg a következő címen: a tudomány és gyakorlati alkalmazása; a motorikus erőforrások; az otthonépítés és a vízellátás; a táplálkozás. Ezeken a főkérdéseken kívül röviden foglalkozik még a geotechnológiával, a nyílt térségek csapadék- és hőviszonyainak átalakításával, az óceáni környezet fölötti uralommal s e kérdések emberi szempontjaival.

HEV VIZGAZDALKODÁS ÉS TERMESZETÁTALAKÍTÁS

296. ROY J.M.: A nagy vízépitmények tervei és az amerikai Nyugat gazdasági hasznosítása /Rev.Can.Geogr.1957.1.sz.3-26.p./ Az USA nagy folyóin épült vagy tervezett igen nagy méretű építmények, duzzasztógátak, vízerőművek, öntözési rendszerek részletes leírása. A legfontosabbak: a Coloradó alsó folyásán a Boulder vagy Hoover gát. 2/ a Columbia vizének hasznosítása és a Grand Coulee; 3/ a californiai folyók - Sacramento, San Joaquin, Shasta csatorna; 4/ a Coloradó felső folyásán épülő Big Thomson gát, 5/ a Missouri szabályozása és vizének hasznosítása. Az igen nagy méretű munkálatok célja az öntözött területek megsokszorozása, nagyarányú áramtermelés, árvizek megakadályozása, városok és ipartelepek vízszükségleteinek fedezése.

HEVŐ ÖNTÖZÉS

297. ROZEN G.J.A.: Az öntözés problémája Indiában /Geogr.S.6.sz. 57-60.p./ A monszun éghajlat rövid ismertetése után szerző az öntözés szempontjából legfontosabb folyók, elsősorban a Ganga és a Dzsamina vízjárását vizsgálja. Megállapítja, hogy jelenleg az indiai folyók vízhozamának csak 5,6 %-át használják fel öntözésre, míg a többi 93,6 % ilyen haszon nélkül ömlik a tengerbe. India falusi lakosságának nyomoru helyzetén csak nagyszabású vízművek és öntöző-rendszerek segíthetnek, ezért az indiai kormány 1951 óta igyekszik ezeket a vízerőműveket minél nagyobb erővel felépíteni. A cikk felsorolja a legfontosabb már megépült, épülőben levő vagy a közeljövőben megépítendő komplex építkezéseket, zárógátákat és erőműveket.

HF MEZŐGAZDASÁGI FÖLDRAJZ

298. DEJSA A.: Németalföld mezőgazdasági problémái /Universo 1957.1.sz. 27-48.p./ Németalföld mezőgazdaságának tömör és tanulmányos jellemzése. A cikk első része a holland mezőgazdasági természeti és társadalmi földrajzi feltételeit körvonalazza, a második részben részletesen foglalkozik a polderek mezőgazdasági hasznosításával, a befejező részekben pedig a fejlődés lehetőségeit, a kertgazdaság és a gyümölcstermelés fejlődését foglalja össze kiegészítő statisztikai táblázattal.
299. CHON Ch.: Kína mezőgazdasági régiói felosztásának főproblémái /Acta Geogr.Sin.1957.2.sz. 43.p./ Kína gazdaságának egyik fő problémája a mezőgazdasági termelés szakosítása, a mezőgazdasági termények keresletének teljes kielégítése érdekében. A fejlődés mai kezdeti szakaszában a feladat még nem oldható meg csak a 12 éves mezőgazdasági terv keretében lehet a régiók körvonalait megvonni.
300. DAMS T.: Európa mezőgazdasági strukturája és fejlődési irányai. /Raumf.Raumordn.1957.2.sz. 109-111.p./ Folke Downring "Land and Labour in Europe" című munkájának ismertetése. Elismeréssel adózik a szerző új kutatásai és számítási módszereinek.
301. DESPLANQUES H.: Az olasz agrárreform /Ann.G.4.sz. 310-337.p./ Az olasz földreform minden fontos részletét megvilágító tanulmány. Az első rész a földtulajdon megoszlását és a földreform övezeteit írja le, a második rész a talajjavító, az öntözési és egyéb meliorációs munkálatokról számol be. A harmadik részben az új gazdaságok típusait és a gazdálkodás megszervezését írja le, míg a negyedikben a települési viszonyokat és a perspektuális terveket foglalja össze.
302. HARRIS D.Ch.: Az USA mezőgazdasági termelése az elmúlt és a következő 50 évben /Geogr.Rev.1957.175-193.p./ "Az amerikai mezőgazdaság forradalmi fejlődése következtében a termelés a század első felében a kétszeresére emelkedett, a népesség is megkettőződött, de ellátása bőségesebb és jobb." Az USA népessége ma 1/3-al több gyümölcsöt, főzeléket, négyszer annyi citrusfélért, kétszer annyi tojást és 1/3-al több tejterméket /vaját kivéve/ fogyaszt, mint félszázaddal ezelőtt. A cikk ennek a forradalmi fejlődésnek az okait és forrásait /talajtermékenység növelése, a terméshozam emelkedése, stb/ foglalja össze és magyarázza. Számításai szerint a népesség 1975-ig 32-46 %-kal növekszik és eléri a 198-221 milliót, ami egyértelmű a mezőgazdasági termények szükségletének 40 %-os növekedésével. A cikk szerint az amerikai mezőgazdaság a szükségletnek ezt a növekedését ki tudja előgítani.

303. HELBURN N.: A világgazdaság osztályozásának bázisai /Prof. Geogr. 1957.2.sz. 2-7.p./ Whittlesey ötös és Van Royen hármassal /trópusi, szubtrópusi és mérsékeltövi/ osztályozásán kívül az amerikai földrajzban ma használatos "farming" osztályozást ismerteti. Megállapítja, hogy az osztályozás bázisául tizenegy, a cikkben felsorolt kritérium választható, s e tizenegy közül kell végső fokon kiválasztani a "mezőgazdaság objektív mennyiségi osztályozásának" bázisát.
304. KOSTROWICKI J.: A lengyel mezőgazdasági földrajz főirányai és feladatai /Prz. Geogr. 1957.1.sz. 3-20.p./ Három főirányt különböztet meg a lengyel mezőgazdasági földrajzban: 1/ természet-tudományi-gazdasági földrajzi irányzat; 2/ regionális irányzat; 3/ a tulajdonképeni mezőgazdasági földrajz, a mezőgazdaság típusainak földrajza. A feladatok pedig a következők: 1/ a talaj hasznosításának beható kutatása; 2/ a mezőgazdasági termelés regionális szerkezete; 3/ az egyenlőtlen fejlődés okainak feltárása. Lásd még: 270, 278, 281, 466, 472.
- HFA FÖLDMUVELÉS
305. GADILLIE J.: Európai mezőgazdaság Marokkóban. /Ann.G. 1957.2.sz. 144-158.p./ A harmincas évek végeig tartó gyarmatosító mezőgazdasági telepítések valamint a Marokkó felszabadulása óta tartó sporadikus és jórészt spekulatív természetű kísérletek jellemzése.
306. GIORGI G.: A földreform és a telepítés mai állása Olaszországban /Inn. Kolon. 1957.4.sz. 73-77.p./ A földreformra és a telepítésre vonatkozó törvények és a végrehajtással megbízott hivatalok és intézmények munkájának rövid ismertetése után a szerző a földreformról pontos számszerű adatokat közöl /130.000 a földhöz juttatottak száma/ beszámol a szükséges beruházásokról /utépítés, középületek, iskolák, kórházak stb. építése/. A földreform költségeit számításai szerint 625 milliárd lirát tesznek ki, a felosztásra kerülő vagy meliorizált földterület 800.000 ha.
307. HARTKE W.: Mezőgazdasági területek új /agrárgeográfiai/ osztályozása. /Erdkunde 1957.2.sz. 145-146.p./ Klatzmann francia nyelvű munkájának ismertetése. A francia szerző /mezőgazda, statisztikus és geográfus egy személyben/ elméletének lényege: az eddigi felvételek és adatgyűjtések alapján ún. "intenzitási koef-ficienseket" számít ki /gabona 1,5, kapásnövények 4, száraz főzé-lék 5, szántóföldi zöldfőzeléktermesztés 8, szőlő 9, gyümölcs-, virág-, konyhakertészet 10/. Ezek alapján öt osztályba sorozza a mezőgazdasági területeket a belterjesség foka szerint: 200, 166-199, 120-129, 80-119, és a külterjesen művelt területek 80 alatt.
308. HEWES L.-SCHMIEDING A.C.: A mezőgazdasági termelés kockázata a Nagy Medendében /Geogr. Rev. 1957. 355-374.p./ A cikk a prairieken elsősorban Nebraska államban az 1931-1952. években betakarított búzatermelés alapján vizsgálja az alacsony csapadéknak, csaknem szemi-aridus régiók mezőgazdasági termelésének problémáját. Figyelemreméltó a szerző matematikai kutatómódszere. Szerző szerint az alacsony terméseredmények okai nem kizárólag és nem elsősorban éghajlati tényezők.
- Lásd még: 162, 386.

HFAD KAPAS MUVELES

309. ANDERSON E.: A tengeritermelő övezet és a táj. /Landscape 1957. 3.sz. 3-4.p./ Az amerikai középnyugati tengeritermelő övezetben a láthatárig nyúló kukoricaföldek közé ékeltek, szélfogó fasoroktól és cserjéktől védett farmokat írja le. A préri eredeti növényzete, a magas fűtakaró, gyér nyomokat kivéve teljesen eltűnt, helyét kulturnövények, elsősorban a tengeri foglalta el. A megművelés kevés emberrel, igen modern gépi felszereléssel történik.

HFAN KERTGAZDÁLKODÁS

Lásd: 267.

HFAV ULTETVENYES GAZDÁLKODÁS

310. BHAT L.S.: A fűszerkertek földrajza - bemutató tanulmány. /Bombay G.M. V:1.sz. 21-28.p./ A Nyugati-Ghat vidékére sokan lyútt jellemzők a fűszer-kertek, melyekben bétel-diót, paprikát és kardamomiumot termelnek. Utóbbi kelten a curry-mártás nélkülözhetetlen fűszere, de Észak-Európában is igen kedvelt /Lil-kőr-alapanyag stb./. Ezek földrajzi képét mutatja be egy észak-kanarai jellemző példával.
311. BLUME H.: Cukornádtermelés Andaluziában /Erde 1957.1.sz.10-38.p./ Az andaluziai Costa de Sol és a Mississippi-delta cukornádtermelésének leírása és összehasonlítása. Mindkét terület a cukornádtermelés északi peremvidékén fekszik, de az európai termőterület jóval kedvezőbb, terméseredményei is jobbak. Andaluziában a cukornád termelését még a mók kezdették meg, a termőterület nem nagy és tulnyomó részben kis és törpegazdaságokra oszlik. A termés erősen ingadozik: 1950-ben 290, 207 t, 1935-ben 196, 895t.
312. DOIZER CRAIG L.: Észak-Paraná /Brazília/ a szervezett regionális fejlődés példája /Geogr.Rev.1957. 318-332.p./ Észak-Paraná Brazília legfiatalabb és leggazdagabb kávétermelő vidéke. A kávétermelés megszervezése, s a tartomány egyéb erőforrásainak hasznosítása perspektivális tervek alapján történik. A tervezés részleteit és az elért eredményeket foglalja össze a cikk.

HFE ERDŐGAZDÁLKODÁS

313. CSERTOV L.G.: A Szovjetunió észak-európai erdei és kitermelésük természeti feltételeinek gazdasági kiértékelése /Geogr.Szb.XI. köt.21-49.p./. A komplex probléma minden részletét megvilágító alapos tanulmány, amely igen sok eddig ismeretlen adatot közöl a szovjet erdőségek kiterjedéséről, a kitermelhető faanyagiségről s a kitermelés és elszállítás lehetőségeiről. A nagy eurázsiai erdőzónát alövezetekre osztja és ezeket külön-külön részletesen jellemzi: északi tajga, közép tajga, déli tajga és vegyes erdők. A Szovjetunió észak-európai erdőségeiben az uralkodó fafajta az luc és az erdei fenyő. A faállomány minősége gyenge, sok a vékony törzs, a termelékenység alacsony, különösen az északi, tundraközel erdőségekben. Ez a körülmény a papír- és a cellulóz-ipar kiépítését teszi indokolttá, s ezzel kapcsolatban a vízi szállítás átszervezését. Behatóan s külön foglalkozik a Karéliai szovjetköztársaság erdeivel és az északkeleti európai erdőségekben uralkodó elűtő viszonyokkal.

Lásd még: 160.

HFO ÁLLATGAZDÁLKODÁS

HFOR HALGAZDÁLKODÁS, HALÁSZAT

314. BOGAROV V.G.-ZENKOVICS L.G.-RASSZ T.Sz.: A Világtenger és nyersanyagforrásai. /Izv.AN 5.sz. 39-49.p./ Az emberiség éleli-
szer- és nyersanyagszükségletének fedezésében, egyes ásványi
nyersanyagok kitermelésében a tengerek állat- és növényvilága
valamint ásványi alkatrészei egyre nagyobb szerepet töltenek be.
Jelenleg kb 30 millió tonna állati és növényi termék kerül ki a
Világtenger vizéből. A szovjet tengerhalászat fogása 1950-ben
1,76 millió t-ra emelkedett. A cikk a Világtengereken uralkodó
ökológiai viszonyok rövid jellemzése után világos képbem vá-
zolja föl a legfontosabb halfajtákat és elterjedésüket.

Lásd még: 93.

HI IPARI ÉS Bányászati Földrajz

- LACOSTE Y.: A cementipar /Ann.G.1957.5.sz. 411.435.p./ Mini-
atúr monográfiának nevezhető tanulmány; a cementgyártás és a ce-
menthasználat történetének rövid összefoglalása után igen tömören
jellemezi a cementgyártás műszaki sajátosságait, a nehéziparon be-
lül elfoglalt különleges helyzetét, az egyes országok cementipa-
rát, termelését és termelékenységét, az ipar belső felépítését,
térbeli megoszlását és az egyes országok nemzeti iparát.
316. LI V.: A természeti és műszaki-gazdasági tényezők szerepe az
ipar térbeli megoszlásában /Acta Geogr.Sin.1957.4.sz. 415.p./
A természeti tényezőktől függése alapján három csoportot külön-
bözött meg: a bányaipart, a feldolgozó ipart és az átalakító i-
part. Részletesen elemzi a három típus fejlődési lehetőségeit és
termelékenységét meghatározó természeti és műszaki-gazdasági té-
nyezőket. Elsősorban a bányaiparral, a kohászattal és a gépgyár-
tással foglalkozik behatóan.
317. ZSIRMUNSZKIJ M.M.: A német ipar földrajzát kialakító tényezők.
/Izv.AN 2.sz. 67-79.p./ A tanulmány első részében a német
ipar földrajzi eloszlásának a XIX. század elejétől 1945-ig érvé-
nyesülő döntő tényezőit elemzi, a második rész az 1945 utáni
fejlődést analizálja. A főtémák: a Német Demokratikus Köztársas-
ság és a Német Szövetségi Köztársaság iparának térbeli eloszlása.
Ipari körzetek és területi agglomerációk. Az ipar belföldi nyers-
anyagbázisának és energiabázisának földrajza. Kapcsolatok kü-
lfölddel.

HIB Bányászati Földrajz

318. BRUNET R.: A Délnyugat és a kőolajprobléma /Rev.Geogr.Pyrén.
1957.1.sz. 60-78.p./ A francia Délnyugat olajmezőinek terme-
lése 1956-ban 1,210,000 t volt, a francia kőolajtermelés 96 %-a.
Ezenkívül 331 millió m³ földgázt szolgáltatott a délnyugati gáz-
források. Az 1957. február 17-én Clermontban feláldozott földgá-
z kiaknázása még nem indult meg. Bár a belföldi termelés a
francia fogyasztás elenyészően kis részét /4 %/ fedezi, a Dél-
nyugat mint potenciális energiaforrás egyre fontosabbá lesz a
Francia gazdasági életben. Az egyes lelőhelyek rövid leírása u-
tán szerző a nyersolaj és a földgáz finomításának és fogyasztó-
piacának kérdésével foglalkozik. Megállapítja a gáz eddigi és a
jövőben várható felhasználását, vagy a délnyugati megyék iparo-
sitása, vagy hosszú gázvezetékek építése révén. Szerző szerint
azonban egyelőre kétséges, vajjon a francia nagytőke melyik meg-
oldást választja: a gázvezetékek építésének óriási költségét,
vagy az iparvállalatok ugyanolyan költséges áttelapítását.

319. ENJALBERT H.: Parentis /Rev.Geogr.Pyren.1957.1.sz. 35-59.p./
Az aquitániai kőolaj és földgáz történetének három legfontosabb időpontja: földgáz felfedezése Saint-Marcetben 1939 július 14-én, kőolaj felfedezése Lacq-ben 1949 december 10-én és a kőolajforrások felfedezése Parentisben 1954 március 25-én. A cikk csak Parentisről szól, leírja a kutatások menetét, a geológiai struktúrát, az olajmezők folyamatos kiaknázását és a környéken meginduló iparosodási folyamatot. Hangsúlyozza az amerikai olajtőke szerepét.
320. KOSZMACSEV K.P.: Jakutia gyémántmezői /Geogr.S.4.sz. 61-63.p./
A világ ipari és ékszergyémánt-szükséglete a legutóbbi két évtizedben meghatszorosodott. A kereslet java részét Délafrika előigiti ki, ott bányásszák a világ gyémánttermelésének /1954-ben 20 400 000 karát/ 98 %-át. Jakutiában az elmúlt két évben a Dél-afrikaihoz hasonló gazdagságú kimberlit telepeket fedeztek fel a Viljuj és az Olenyok folyók között. A kimberlit a gyémánt alapköze.
321. MAJORELLE J.: A kőolajkutatás állása Franciaországban és a tengerentúli birtokain. /Bull.Ass.Géogr.Fr.1957.2.sz. 2-9.p./
A franciaországi kőolajkutatások története és jelenlegi állása. Közli a legfontosabb termelési adatokat, a kutatások eddigi eredményeit és a jövő lehetőségeit.
322. OLENIN A.Sz.: A tőzegtelvek térképezése és jelenlegi feladatai /Izv.AN 1.sz. 92-101.p./
323. SZATPAEV K.J.: A geológia teljesítményei Szovjet-Kazahsztanban /Izv.AN Kazah. 1957.4.sz. 3-16.p./
A negyven év alatt 1. A teljesítmények: 1/ Elkészült az egész köztársaság topográfiai és geológiai térképe. A térképezett terület India területével egyenlő, és a Szovjetunió területének 1/8 része. 2/ Szemenov Tjanszki még a "só birodalmának" nevezte Kazahsztánt, ma már ásványi lelőhelyek egész sorát aknázzák ki /vas- és rézérc, ólom, cink, króm, wolfram, foszforit, káli- és nátró, stb./. 3/ A szóróványos kutatásokat rendszeres kutató munka váltotta fel, amelyet nagy intézetek és az Ásványi kincsek minisztériumának kutatói végeznek.
324. TROFINOV L.S.: Szibíria gyémánt-lelőhelyei /Prir.1957.7.sz.10-19.p./
A szibíriai gyémánt-lelőhelyek felfedezése a negyvenes évek végén nem a véletlen ajándéka volt, Hosszu és igen alapos, rendszeres geológiai és geomorfológiai kutatások előzték meg, míg végül sikerült a Viljuj és mellékfolyóinak vízterületén a gyémánttartalmu kimberlit tölcésőreket felfedezni. A kutatás még ma is folyik, bár egyes lelőhelyek ipari kiaknázása már több évvel ezelőtt megindult. A kibányászott gyémánt majdnem teljes egészében csak ipari célokra használható, de fedezi a Szovjetunió egész belső szükségletét. A gyémántok 54-98 %-a egyes lelőhelyek szerint kisebb-nagyobb, közepes nagyságuk 0,1 karát.

Lásd még: 406.

HIE ENERGIAGAZDÁLKODÁS

325. FARREL H.B.: Új Zealánd vízerői /Geogr.Rev.1957.194-210.p./
Új Zealánd áramtermelésének 95 %-a vízerőművekből származik. Az energiaforrások tulnyomó része állami tulajdon. A vízerőpotenciált 8,250,000 Kw-ra becsülik, de a potenciális energiának csak

13 %-át hasznosítják. A főfogyasztó az északi sziget, a főtermelő a déli sziget. Az ebből adódó problémákat, a már épülő és a tervezett új erőműveket írja le részletesen a szerző.

326. H OFFMANN G.W.: A nukleáris erők szerepe Európa jövő energia-tervezésében /Annals AAG 1957.1.sz. 15-40.p./ A gondos adatgyűjtésre támaszkodó tanulmány első része Európa általános energiagazdaságát vázolja, külön-külön az egyes energiaforrásokat /szén, kőolaj, földgáz, vízerő/ a második részben a nukleáris energia nyersanyagának lelőhelyeit sorolja fel /a magyarországi lelőhelyet nem említi/ s a befejező rész a már működő és tervezett reaktorok területi eloszlását és a fejlődés valószínű menetét írja le hozzávetőleges mennyiségi értékekben.
327. KLOPOV S.V.: Az Amurvidék iparosítása /Prir.1957.9.sz. 13-22.p./ A Szovjetunió és Kína 1956 augusztusában egyezményt kötöttek, amelynek értelmében az Amur-vidék nyersanyag- és erőforrásainak felkutatása és a terület gazdasági ujjaépítése közös erővel történik. Az Amur vízterületének /1.86 millió km²/ 48 %-a Kínához, 1,5 %-a a Mongol Népköztársasághoz, 50,5 %-a a Szovjetunióhoz tartozik. Az elmúlt két évben kínai és szovjet tudósok és mérnökök már igen nagy kutató munkát végeztek és kidolgozták a folyószabályozás, árvízvédelem, töltések és duzzasztógátak valamint vízerőművek építésének vázlatos terveit. A terveket közös Tudományos Tanács vizsgálja át. Az Amur és mellékfolyó inak nagy az esése és a vízhozama /1000-2000 m³/sec/, a folyók felső szakaszán 70 vízerőmű építését tervezik 15-20 millió kv kapacitással. Az Amur vízterülete szénben és vasércben gazdag, ezenkívül 2000 lelőhelyen kőolaj, kőszén, más ásványt találtak. Az energia és nyersanyagforrások tehát erős ipar kiépítését teszik lehetővé a már megművelt földeken az agrotechnika javítása, a szűz területek feltörése pedig lehetővé teszi az ipar és a megsokszorozódó népesség bőséges ellátását.
328. MOLODCEVA A.L.: Kína hidrogenetikai erőforrásai /Geogr.S.6.sz. 13-22.p./ Szerző Kína hidroenergetikai tartalékát aritmetikai középértékben 544 millió kilowattra becsüli, de megjegyzi, hogy pontos adatok még nem állnak valamennyi folyóról rendelkezésre s ezért minden számítás csak hozzávetőleges jellegű. A cikk nagyobb részében Kína jelentősebb folyóinak vízhozamát és áramtermelő potenciálját elemzi.
329. WALDMEYER E.: Az energiához világgazdaság /Zeitschr.Wirtschaftsgeogr.1957.4.sz. 101-106.p./ Igen érdekes adatokkal világítja meg a cikk a világgazdaság növekvő energiaszükséglete és az energiatermelés közötti ütemkülönbséget. Részletesen analizálja az egyes energiaforrások jelenlegi és a közeljövőben várható termelését. /Szén, kőolaj, vízerő, szélenergia, hullámenergia, a tenger víz hőkülönbsége, tengerjárás, Nap, atomenergia/. Legfontosabb probléma a szerző szerint a termikus erőforrások hasznos teljesítményének a fokozása, a nagyfeszültségű távvezetők kiépítése és kiépítése, ami távolos vízerőforrások felhasználását tenné lehetővé, s a gázturbinák széleskörű felhasználása. Véleménye szerint a közeljövőben a világgazdaság energiaszükséglete biztosítva van. Európa áramtermelése pl. az 1951-1955. években 40 %-kal emelkedett.

HIK KONNYŰIPAR

330. APACIBLE, A.: A cukor szerepe a Fülöp szigetek iparában. /Phil. Geogr.J. 1957.1-2.sz.14-20.p./ A cukorgyártás a Fülöp szigetek egyik legfontosabb ipara. Az 1954-55-ben termelt cukor értéke 271,2 millió peso volt, s a kivitel 25,85%-át a cukor tette ki. A fő kiviteli piac az USA. Közli a cikk a fülöpszigeti cukor részletes adatait.
331. LAZER, W.: A környezeti tényezők Manitoba ruházati iparának térbeli eloszlásában és fejlődésében. /Rev.Can.Géogr. 1957:1. sz. 27-30. p./ Manitoba ipari termelésének értéke néhány év óta meghaladja a mezőgazdasági termelés értékét. Az iparágak sorában a foglalkoztatott munkások és a vállalatok száma szerint első helyen a ruházati ipar áll. A tartomány ipari munkásainak 90%-a dolgozik Winnipegben, és ebből a városból kerül ki Nyugat-Kanada ruházati ártermelésének 80%-a. Az ipar főleg a második világháború után lendült fel. Ennek a rohamos fejlődésnek fő okai: 1/ növekvő kereslet; 2/ nagykereskedelmi vállalatok átalakulása termelő üzemekké; 3/ a bevándorló szakmunkások nagy száma /ezekből kerülnek ki a vállalkozók is/; 4/ alacsony termelési költségek; 5/ kedvező éghajlat és tőkebőség.

HIN NEHÉZIPAR

332. ZIMAN, L.J.: A vas- és acélkohászat térbeli megoszlása. /Geogr.S. 1.sz. 8-14.p. és 2.sz. 13-17. p./ A múlt évben elhunyt szerző ebben a tanulmányában részletes adatokkal mutatja be a vas- és acélkohászat megoszlását a szocialista és tőkés tábor, valamint a két tábor egyes országai között, az 1913-1955. években. Behatóan elemzi ezután a fejlődés jóval erőteljesebb ütemét 1918 óta a szocialista országokban, a kohászati üzemek helye fokozatos eltolódását Kelet felé a Szovjetunióban. Részletesen foglalkozik a népi demokratikus országok vas- és acélkohászatával. A befejező részben a szerző a tőkés országok vas- és acélkohászatának termelési adatait elemzi világrészenként és országokonként. Különösen behatóan foglalkozik az elmaradt országok jelentéktelen kohászatával, valamint az USA kohóiparának térbeli megoszlásával.

HIZ GYÁRIPAR ÁLTALÁBAN

333. LINGE, G.J.R.: A gyárpar térbeli megoszlása Új-Zealandban. /N.Z. Geogr. 1957:1.sz. 1-18. p./ A kettős sziget gyárpari üzemei telephelyeinek analízise. Az ipari munkásság egyharmada és ehhez képest a gyárak zöme Auckland, Weelington, Christchurch és Dunedin körzetében dolgozik. Erősen iparosodott még Lower H-utt körzetében, ahol a lakosság felét a gyárpar foglalkoztatja.

HK KOZLIKEDÉSFÖLDRAJZ

334. CHABOT, G.: Menekülés a városból. /Vie Urb. 1957:2.sz.108-116. p./ A nagyvárosokból kiáramló embertömegek részben állandó kitelepülése, részben heti vagy évszakos mozgása a cikk témája. Ezt a nagyméretű tömegmozgást részben társadalmi /munkások és alkalmazottak fizetett szabadsága/, részben műszaki okokkal /vasutak villamosítása, olcsó kiránduló-jegyek, bérletjegyek, autóbusz, autó, motorkerékpár stb/ magyarázza, és érdekes konkrét példákkal világítja meg. A nagy tömegmozgás igen komoly problémákat vet fel, amelyek megoldása a városföldrajz és az urbanisztika feladata.

335. FOCHLER-HAUKE, G.: Délamerika transzkontinentális szárazföldi utjai. /Int.Arch.Verk. 1957:6.sz. 117-125. p./ A nagy délamerikai vasutvonalak, elsősorban a transzandi vasutak, a tervezett új vonalak, az Amazonas vízrendszere hajózóutjai, a pánamerikai autót, mely a kontinenset hosszában szeli át: annak megépített és épülő szakaszai, a kiágazó mellékutak, valamint - ennek északi folytatásaként - az alaszki uthálózat részletes leírása.
336. KÖHLER, G.: Eurázsia közlekedésföldrajza. /Peterm.M. 1957:4.sz. 260-272. p./ Igen nagy terjedelmű irodalmi kutatásokra felépített tanulmány. Közlekedési eszközök, valamint a közlekedést megkönnyítő vagy akadályozó felszín szerint osztályozza a közlekedést; mind a szárazulatokon, mind a vizeken. Röviden jellemzi az egyes ázsiai országokban uralkodó közlekedési viszonyokat, és igen világos képet ad az európai közlekedésről /szárazföldi, légi, víziutak, távvezetékek/. A tanulmányt a keleti kontinens légi vonalait és repülőtereit feltüntető táblázat zárja le.
337. KRZYŻANOWSKI, W.: A közlekedésföldrajz elméleti kérdései. /Prz. Geogr. 1957:2.sz. 287-346. p./ A közlekedés gravitációs városi csomópontjai köré épült uthálózat elemzése. Az "ut" fogalma szerző szerint négy elemből van összetéve: uttest, jármű, hajtóerő és átlomás /célpont/. Megkülönbözteti a nagy nemzetközi utvonalakat, a főutakat és mellékutakat. Vizsgálja az utak kiépülésének előfeltételeit, a kiépülés döntő tényezőit, a forgalom, az ut és tarifa komplex rendszerét. "A közlekedés földrajzi problémái nem csak műszaki, természeti és földrajzi szempontból vizsgálандók; számos más társadalmi, demográfiai és gazdasági problémát is kellő mértékben figyelembe kell venni."
338. MIKOLAJSKI, J.: A közlekedésföldrajz fejlődése Közép-Európában. /Zeitschr. Wirtschaftsgeogr. 1957:5.sz. 137-145. p./ Lényegében a közlekedésföldrajzi irodalom fejlődésének rövid vázlata, a következő részekre tagolva: metodológiai munkák, tankönyvek és kézikönyvek, egyes országok és területek közlekedésföldrajza; vasutföldrajz, közúti földrajz, belhajózás és tengerhajózás, légi közlekedés, hírközlés. A jellemzés igen rövid, sok esetben csak néhány sor.
339. Perret, M.E.: Róma, a világforgalom központja. /Geogr. Helv. 1957: 2. sz./ Részben történeti földrajzi, részben közlekedésföldrajzi tanulmány. Az első rész szép és tömör formában írja le a nagy római uthálózat kiépítését, amelynek kiindulópontja és középpontja Róma volt. A birodalom összeomlása után az elnéptelenedett Róma nem volt már az atlanti világ felé irányított világforgalom központja, de a légiforgalom kifejlődése főleg azonban a második világháború után, a kelet-nyugat közötti légiforgalom csomópontja lett, 17 repülőterével és 112 légivonalával. Ezt az 1956-ban csúcspontjára emelkedett forgalmat írja le és elemzi a cikk második részében a szerző.
340. PREDÖHL, A.: A közlekedés a világ gazdaság fejlődésében. /Int.Arch. Verk. 1957:11.sz. 240-245. p./ A közlekedés és a világ gazdaság fejlődése párhuzamos menetének ábrázolása a merkantilizmustól kezdve. Érdekes adatokkal világítja meg a bicentrizmus felé /Európa - Amerika/ haladó, és a második világháborút követő ugrásszerű fejlődést, és az új közlekedési eszközök szerepét.

341. WARNITZ, W.: Közlekedés, társadalmi fizika és az iránytörés /refrakció/ törvénye. /Prof.Geogr. 1957:4.sz. 2-7.p./ Kisérlet, vajjon lehet-e az amerikai társadalomtudomány új ágának, a társadalmi fizikának törvényszerűségeit a földrajzi jelenségekre, elsősorban a közlekedésre is alkalmazni. Az új tudományág a "társadalom bázikus dimenzióit", a "társadalom életében jelentkező törvényszerűségek mechanikai értelmezését" keresi, és "ezekkel magyarázza a szociális és gazdasági jelenségek törvényszerű megismétlődését". Ilyen "dimenziós mutatókat" igyekszik a szerző a közlekedésben megállapítani, és Lösch nyomán keresi a sugártörés analógiáit a gazdaságban.
342. ZIMAN, I.Ja.: Belső-Ázsia nagy térségeinek bekapcsolása a közlekedésbe. /Izv.AN. 1. sz. 62-68.p./ Az Októberi forradalom előtt Belső-Ázsia 12 millió km² területén az Orenburg-Taskent, Peking-Kanton /Beijing-Guangdong/ vasutvonal, valamint a Himalaya között nem volt egyetlen kilométer vasut, kövezett ut vagy hajózható folyó. A fehér foltok erről a roppant térségről ma már eltűntek, s kiépültek a legfontosabb közlekedési utak. A nemrég elhunyt szerző a cikk második felében röviden jellemzi a Belső-Ázsia hegyvidékein, Mongóliában, Kelet- és Nyugat-Kínában már megépült, most épülő vagy tervezett utakat és vasutvonalakat.

HKA LÉGIFORGALMI FÖLDRAJZ

343. POKSISEVSKIJ, V.V.: A jelenkori interkontinentális légiközlekedés néhány jellegzetessége. /Izv.AN. 1957:6.sz. 58-66.p./ Szemléltető térképpel illusztrált rövid tanulmány a légiközlekedés forradalmi ütemű fejlődéséről. Megállapítja, hogy 11 utas szállítása egyenlő egy tonna teheráruval; s ennek tudható be, hogy 1955-ben a személyforgalom a légiforgalom 75%-át, míg a teherforgalom csak 19%-ot, és a postai szállítások csak 6%-ot tették ki. Az utasok száma 1957-ben valószínűleg elérte a 100 milliót. Részletes adatokat közöl az utasok társadalmi osztályok szerinti megoszlásáról, a nagy vállalatok részarányáról, a vállalatok közti versenyről, a fokozódó tőkekoncentrációról, a legfontosabb légikikötőkről, interkontinentális utvonalakról és járatokról. Legsűrűbb a vonalhálózat a legsűrűbben lakott világ részek, illetve azok egyes tájai között, a leggyakoribb járatok a tőkés világ üzleti központjait kötik össze, de nagy szerepe van a légiközlekedésnek a fejletlen közlekedési rendszerű területek felé is /Európa - Afrika, USA - Latin-Amerika/.

HKE VASUTFÖLDRAJZ

344. BAGNOLI, E.: A Matadi - Léopoldville vasutvonal. /Universo, 5. sz. 875-889. p./ Az Afrika belső részeibe vezető vasutvonal üzembehelyezésének 60. évfordulójára írt cikk; amely a vasutvonal megépítésének történetét írja le, s kiemeli mai nagy forgalmát és fontosságát.
345. PREOBRAZSENSZKIJ, A.J.: Új vasutak a Szovjetunióban. /Geogr.S. 4. sz. 14-21. p./ Az első földrajzi tanulmányok egyike, amely abszolút számokkal és részletes térképvázlattal világítja meg a szovjet vasuthálózat fejlődését az Októberi forradalom óta. Érdekes adatokat közöl ezen felül a szovjet vasutrendszer műszaki fejlődéséről is. Már a cikk bevezető részében megállapítja, hogy 1956 elején 121 000 km vasutvonal volt üzemben a Szovjetunióban /1914 elején, a mai államterületen, 72 000 km/.

Ehhez hozzászámítandó még az üzemi, vállalati és bányavasutak hossza: 82 000 km, vagyis a szovjet vasuthálózat összhossza már két évvel ezelőtt meghaladta a 200 000 km-t. A teheráruforgalom hasonló ütemben fejlődött, és a hatodik tervidőszak végén eléri az 1374 milliárd tonnakilométert. A mostani tervidőszakban 6500 km új vasútvonal épül. A cikk négyötödrészeben az egyes országrészek vasuthálózatának és forgalmának fejlődéséről számol be.

346. WALLACE, W.H.: Új-Zealand vasuti forgalmának formái. /N.Z.Geogr. 1957:2. sz. 131-150. p./ A kettős sziget vasuthálózatának és a főbb vonalak forgalmának analízise. Az északi sziget vonalainak forgalma több, mint kétszerese a déli sziget vasuti forgalmának. Ez a nagyobb népesség és a magasabb foku termelés velejárója. A vasuti forgalom két központja Auckland és Wellington.

HKI KÖZUTI KÖZLEKEDÉS

347. BEAUJEU-GARNIER, J.: A kormánykerék földrajza. /Géographie 1957. X., 2-6. p./ A gépkocsi kormánykereke földrajzán a szerző az "utkörnyezet"-et érti, ami függ a domborzattól, az éghajlattól, a műszaki fejlődés színvonalától, a népesség számától, foglalkozásától, vagyoni helyzetétől, lelki beállítottságától. Alaptételéből kiindulva vizsgálja a szerző az autóközlekedés földrajzát az USA-ban, Braziliában, Észak-Amerikában, a Közel-Keleten és Nyugat-Afrikában.
348. LINDHOLM, K.O. - LINDSTRÖM, K.: Finnország autóbusz-közlekedésének térképe. /Terra, 1957:3.sz. 99-105. p./ A naponta megtett legalább 20 km-es utak alapján a szerzők megszerkesztették a finn buszközlekedés térképét. A megtett utak hossza alapján az országot 35 autóbusz-kerületre osztották. A legsűrűbb a forgalom a legélénkebb kereskedelmi áruforgalom területén, az ország déli részein. Itt él az ország lakosságának a fele - a terület 1/8-án.
349. SCHMID, J.: A talajfagy mint alakító és pusztító természeti jelenség mérsékelten hideg telű területeken. /Forsch.Fortschr. 1957:1. sz. 1-8. p./ Az egyre sűrűbb szilárd burkolatu európai úthálózaton gyakoriak a talajfagy okozta sérülések és a közlekedést veszélyeztető akadályok, különösen Európának az Alpoktól északra fekvő részein. Egyedül Nyugat-Németországban a 228 000 km hosszú úthálózaton 100 milliárd márka kiadást jelentettek a talajfagy okozta károk. A cikk a talajfagy okozta volumen-változásokat, a mérési és ellenőrzési módszereket, a lejtőkön fellépő jelenségeket adja elő, és követeli a talajfaggyal járó jelenségek szélesebb körű és rendszeresebb vizsgálatát.

HKI TELEPÜLÉSEK BELSŐ KÖZLEKEDÉSE

350. LAVEDAN P.: A városi közlekedés. /Vie Urb. 1957:1.sz. 25-50.p./ Az igen gazdag anyaggyűjtésre felépített tanulmány első részében a városi közlekedés elemeit /uttest, emberek, állatok, kerékpár, állatvonta járművek, gépjárművek/ vizsgálja. Érdekes adatokat közöl a gépjárművek számának növekedéséről. A cikk második felében behatóan vizsgálja a közlekedés eloszlását a város különböző pontjain, míg a harmadik részben egyes összefüggő problémákat analizál /emberi életet vagy egészséget veszélyeztető gázok fejlődése, idő- és pénzvesztés/.

HKK VIZINTAK FÖLDRAJZA

HKN BELVIZI H AJÓZÁS

HKNA FOLYAMHAJÓZÁS

351. KRASZINNIKOV, V.F.: A folyóvízi közlekedés fejlődése és térbeli megoszlása a 6. tervidőszakban. /Geogr.Szb. XI:3-20.p./ A hatodik ötéves tervidőszakban a folyóvízi közlekedés 55%-al emelkedik /az ipari termelés emelkedése 65%, a mezőgazdaságé 70%/, és pedig a vasuti szállítások egyidejű viszonylagos csökkentésével, úgyhogy a folyami szállítások aránya sz. összforgalomban 5,8%-ról 6,6%-ra emelkedik. A cikk az emelkedés ütemét, tonnamennyiség és tonnaki-lométerek szerinti megoszlását a fontosabb európai és ázsiai fo-lyók között, a szállított árumennyiségnek árucsoportok szerinti megoszlását világítja meg részletes adatokkal, valamint az új duz-zasztógátak és vízerőművek befolyását a folyami forgalomra.
352. NÖTHLING, G.: Víziközlekedés a várostervezésben. /Städtebau Sied-lungsw. 8.sz. 33-86. p./ A szerző a városterületen belüli vízi közlekedés minden problémájával foglalkozik. Főbb témái: a partmen-ti közlekedés, a természeti adottságok, partmenti települések, vi-ziutak, folyószabályozás és csatornázás, csatornaépítés, tengeri utak, zsilipek és átereszek, kikötőberendezések, és a hajózás mű-szaki problémái.

HKNE CSATORNÁK HAJÓZÁSA

353. NAGEL, J.: A Rajna-Maas csatorna az európai tér kialakításának szem-pontjából. /Int.Arch.Verk. 1957:23.sz. 9.p./ Európa két legnagyobb forgalmu viziutjának, a Rajnának és a Maasnak csatornával összekö-tése, az ezzel járó gazdasági előnyök s a nagy nyugateurópai gaz-dasági tér kialakulása a cikk témája. Igen részletesen vizsgálja a folyók mentén fekvő kikötővárosok szerepét. "Paris és Duisburg-Ruhr-ort után Liège Európa legnagyobb belvizi kikötője".
354. SCHARNOW, U.: A Szuzei, a Panama és a Keletitengeri csatorna hajó-forgalma. /Zeitschr.Erdkundeunterr. 1957:1.sz. 1-13.p./ A három nagy tengeri csatorna hajóforgalmának igen alapos és részletes e-lenzése a vonzásterület, a közlekedéstechnika, az áruforgalom ész-szetétele és a forgalom többévtizedes fejlődése szempontjából. A ta-nulmány igen sok új és érdekes statisztikai adatot is közöl.

HKO TENGERRHAJÓZÁS

355. FICK, K.E.: Kereskedelem és hajózás. /Zeitschr.Wirtschaftsgeogr. 1957:2.sz. 64-67.p./ Beszámoló egy német középiskolában szervezett tanulókör /"munkaközösség"/-nek a címben megjelölt témakörben vég-munkájáról. Leírja a munkamódszereket, az elért eredményeket, a ta-nulók készítette rajzokat, térképeket és grafikonokat.

HKR KIKÖTŐK, ÁTRAKODÁS

356. DEB, A.K.: Új kikötő fejlesztése Nyugat-Bengáliában. /Geogr.Rev.In-dia, 1.sz. 6-11. p./ Calcutta kikötője ma már nem tudja kellően kiszolgálni Északkelet-Indiát, ezért új kikötő épül a Hoogly mel-lett, körülbelül félúton Calcutta és a nyílt tenger között: Geon-khali.
357. NAUMANN, K.: A tengeri kikötők alkalmazkodása a világforgalom változásaihoz. /Intern. Arch. Verk. 1957:13.sz. 292-301. o./ A tanulmány a következő témákat vizsgálja: Az elszállítandó olaj és olajtermékek mennyiségének ugrásszerű növekedése. Óriási tankhajók /50 000 t./ üzembe helyezése. Venezuela és Labrador ércbányáinak kiaknázása. A Szent Lőrinc - csatorna megépítése. Tömegáruk ki- és berakodására alkalmas kikötők építése. Kikö-

tők közelében épülő új kohóművek és más ipartelepek. Ezek a jelenségek, valamint a második világháború óta megváltozott politikai és gazdasági helyzet nagy kikötők építését követelik meg.

HKZ IDEGENFORGALOM

358. ROSELL, C.G.: Peru archeológiája és az idegenforgalom. /Bol. SG. Lima, 74:3-4. 29-40.p./ Az idegenforgalmi földrajz egyik igen érdekesen megvilágított példája.
359. TRAVERSI, C.: A Salernoi öböl óriási fényive. /Universo, 1957:1.sz. 7-26. p./ A Nápolytól délre fekvő nagyobbacska öböl kis részben természeti, túlnyomórészt társadalmi földrajzi ismertetése, fel tűnően szép fénykép illusztrációkkal.

HL KERESKEDELMI FÖLDRAJZ

HLK KÜLKERESKEDELEM

360. VAN LOO, E.: A papír utja. /Géographia 1957:IX. 15-22. p./ Az i.e. első évszázad végétől a papír utja Kinából, a Kantontól (=Guangdong/É-ra 500 km-re fekvő Hunanból vezetett Ny-i irányban Hszincsiangon (=Xinjiang/ át Szibiriába, és Tibeten át Indiába. Európába az arabok révén jutott, akik i.u. 715-ben foglalták el Szamarkandot, és itt ismerték meg a papírost. Ők vitték a Közel-Köletre, Sziciliába, Spanyolországba. Igén érdekes az ázsiai-európai papirtól független aztek és maya papír története.

Lásd még: 355.

HM ELLÁTÁS

361. FOSTER, M.J.N.: "Mélyhűtött működés" /Deepfreeze operation/. /Geogr.J. 1957:1.sz. 1-12.p./ A megbízás abból állott, hogy a globális fizikai év kutatásaiban résztvevő tudományos expedíciók számára a délsarki kontinens peremén bázisokat és repülőtereket létesítsenek. A feladatot az amerikai tengerészeti egységei végezték el; a szerző az angol admirális megfigyelője volt. Cikkében beszámol a megbízás teljesítéséről.

Lásd még: 302.

HME FOGYASZTÁS. PIACKUTATÁS

362. OTT, W.: A vásárlóerő regionális eltérései. /Raumf.Raumordn. 1957: 2.sz. 101-105. p./ A munkabér és a jövedelmi adó, az áruforgalom és az állandó népesség adataiból kiszámított mutatók alapján állapítja meg az egyes régiók vásárlóerejében jelentkező eltéréseket.

HN NÉPSSÉGFÖLDRAJZ

363. BEAUJEU-GARNIER, J.: A Szovjetunió népessége. /Inform.Géogr. 1957: 1.sz. 13-21.p./ A legutóbbi hivatalos népességi adatok részletes analízise: születési és halálozási arány, természetes szaporodás, a háború okozta szinte elképzelhetetlen veszteség /a szerző "demográfiai katasztrófának" nevezi/; a népesség területi, foglalkozási megoszlása; népsűrűség, a városokba vándorlás, a keleti ország-részek fokozatos benépesülése a cikk fő témái.
364. BENTHAL, M.: India népességének száma és az ezzel összefüggő problémák. /Urania 1957:12.sz. 465-468. p./ India lakossága 1891 és 1941 között 52 %-al növekedett, tehát kisebb arányban, mint Anglia lakossága. Ugrásszerű volt a népesség szaporodása 1921 és 1951 között, amikor is 248,1 millióról

356,9 millióra emelkedett. A magas születési arányt az ugyancsak magas halálozási arány, főleg a nagy gyermek- és cseesemőhalandóság ellensúlyozza. India nem mondható túlnépesedettnek. Az alacsony életszínvonal oka az uralkodó gazdasági rendszer, főleg a rendkívül kezdetleges mezőgazdaság. Fejlett mezőgazdálkodás segítségével - írja a szerző - a mainál jóval nagyobb számú népességet is bőségesen el lehetne tartani.

365. BRUK, Sz. J.: A Kínai Népköztársaság népessége. /Geogr. S. 2. sz. 18-31. p./ Igen alapos és részletes népességföldrajzi tanulmány, amely e nagy ázsiai köztársaság lakosságának számszerű szaporodását, korosztályok és lakóhely szerinti elosztását elemzi. Részletes adatokat közöl továbbá a népességnek nemzetiségek szerinti megoszlásáról. A cikket térképvázlatok és statisztikai táblázatok egészítik ki.
366. GLAUERT, G.: Észak-Afrika lakosságában az utóbbi évtizedekben beállott változások. /Erde, 1957:3-4. sz. 298-319. p./ A cikk Algéria, Tunézia és Líbia lakosságában az 1936. és 1956. évek közötti időszakban beállott eltolódásokat elemzi. Mindhárom országban a népesség száma erősen emelkedett. Az emelkedés Algériában 31,7, Líbiában 33,6 és Tunéziában 45 százalékot tett ki. A szaporodás javarésze a partmenti sávra és a belső nagyobb városokra esett. Alger városának lakossága a külvárosokkal együtt ez időszakban 180 %-al, Tunisz városé pedig 229,3%-al növekedett. Ezzel egyidőben a sztyepp és a sivatag népessége csökken, a belső területek elnéptelenednek, a törzsi élet felbomlik, s nyomorgó tömegek zsúfolódnak össze a nagy kikötővárosokban. Tunéziában valamivel kedvezőbb a helyzet, mert a parasztok a partmenti síkságon új datolya- és olajfaligeteket létesítettek. Líbiából az olasz "kolonisták" egy része hazaköltözött; ezek gazdaságait - a földmivelésre nem nevelt arab pásztorok nem vették át - lassan eltemeti a homok. Az európai lakosság száma mindhárom országban csökkenőben van.
367. KOVALJOV, Sz.A.: A Szovjetunió népes égföldrajzában az elmúlt 40 évben beállott változások. /Geogr.S. 5.sz. 11-22.p./ A Szovjetunió iparosodásával és az ipari termelés megváltozott térbeli eloszlásával járó változásokat analizálja a népesség eloszlásában foglalkozás, területi megoszlás és korhatárok szerint. 1913-ban a mai államterület népeségének 66,7%-a volt paraszt, 17% munkás és alkalmazott, és 16,3% tartozott a kézsákmányoló osztályokhoz. Ez az osztály eltűnt, és a munkások és alkalmazottak arányszáma 58,3 %-ra emelkedett. A parasztság arányszáma 41,2%-ra csökkent, s 0,5 % az egyénileg gazdálkodó paraszt és kézműves. A tanulmányt igen jó térképvázlatok teszik szemléletessé.
368. POKSISEVSKIJ, V.V.: A népes égföldrajz problémái a XVIII. nemzetközi földrajzi kongresszuson. /Izv.AN. 3.sz. 3-9. p./ A kongresszuson az általános emberföldrajz és a népességföldrajz témaköréből összesen 74 előadás hangzott el. A legértékesebb előadásokat - a szerző szerint - a franciák tartották; témájuk és tartalmuk a "rég franciák iskola szellemét tükrözték vissza". A cikk főleg városokat, város csoportokat, a szorosan vett demográfiai kérdéseket, a falusi lakosságot és a migrációs kérdéseket tárgyaló előadásokat ismerteti rövid kritikai széljegyzetekkel.

369. TAUBERT, H.: A Szovjetunió népességében és a népesség földrajzi eloszlásában beállott változások. /Peterm.M. 1957:4.sz. 315-348. p./ Sz. A. Kovaljovnak a Geografija v Skoljeban /ld. 367.sz./ megjelent cikke csaknem szósz szerinti fordítása. A cikkhez mellékelte két térkép szemléltetően ábrázolja a népességnek egyre erőteljesebb keleti irányú eltolódását.

HNA NÉPSŰRŰSÉG. NÉPELOSZTLÁS

370. ANANTAPADMANABHAN, N.: A falusi népesség sűrűsége és területi /talaj-/ típusok Madras államban. /Bombay G.M. V:1. sz. 29-35. p./ A népsűrűséget mutatja be a természeti környezetben, 1941. és 1951. évi adatok alapján. A legnagyobb a népsűrűség a csatornával öntözött alluviumra települt falvakban; viszont a legjobban növekedtek a csatornával öntözött laterites talajú területeken.

HNE DEMOGRÁFIA. NÉPMOZGALOM

371. BLANCHARD, R.: A halandóság a francia Alpokban. /Bull.Ass.Géogr.Fr. 1957:4. sz. 2-9. p./ Völgyenkint vizsgálja a francia Alpok déli és északi részeit, megállapítja, hogy a déli völgyekben a mortalitás az országos átlag alá csökkent, míg az északi völgyekben a fokozott elvándorlás következtében a népesség elaggott, s a halálüzási arányszám magas. Míg a múlt században a gyér népességű területeken volt magasabb a halandóság és a városokban alacsonyabb; ma megfordított a helyzet.
372. RUSSEWSZKIJ, V.V.: A népesedési irányzatok meghatározó tényezői. /Izv.VGO. 3.sz. 283-287. p./ Az ENSZ kiadásában megjelent népességföldrajzi tanulmány /The determinants and consequences of population trends. New York 1953/ beható és részletes ismertetése és bírálata.
373. RAUCH, E.: A nyugateurópai népességszaporodás jövője. /Inn.Kolon. 1957:1.sz. 16-18. p./ Európa népessége 1940-től 1955-ig az ENSZ adatai szerint 15%-al növekedett; ugyanezen időben a népesség szaporodása az USA-ban 18, a Szovjetunióban 25, Afrikában 20% volt. Ennek egyik következménye az iparosodott nyugateurópai országok növekvő munkaerőkereslete volt. További következményei a szerző szerint a vándormunkások számának szaporodása, az osztálykülönbségek lassu elmosódása, az erőteljes társadalmi kapillaritás. Mint a helyzet két ellentétes pólusát, szerző behatóan jellemzi Franciaországot és Hollandiát.
374. WITTHAUER, K.: A természetes népszaporodás regionális eltérései a háborút követő évtizedben. /Peterm.M. 1957:4.sz. 291-296. p./ Táblázatokon és grafikonokon mutatja be a háboru utáni első évtized demográfiai mozgását és eltolódásait középértékekben.

HNO VÁNDORMOZGALOM

375. SZMIRNOV, A.V.: A szamojéd törzsek településeinek és vándorlásainak történetéhez. /Izv. VGO. 2.sz. 137-141. p./
376. WINBERG, I.P.: A lakosság elvándorlása és a mezőgazdaság racionalizálása a déli és központi Svédország gyér lakosságú területein. /Ymer 1957:3. sz. 190-199. p./ Az elvándorlás a mezőgazdasági területekről 1929-1942 között növekedett, 1942-1950 között feltűnően csökkent. Az elvándorlás - szerző szerint - szervesen összefügg a beltérjes művelés fejlődésével és a gépesítéssel. A gépesítés munkanélküliséget vált ki, amint ezt a szerző a szántóföldi és erdei munkások hektáronkénti számának csökkenésével is bizonyítja.

HNOT TELEPÍTÉSEK, ÁTKÖLTÖZTETÉS

377. GREIFF, F.: A kitelepülés és a földtulajdon elaprózódásának megszüntetése. /Inn. Kolon. 1957:12. sz. 265-267. p./ Gyakorlati pénzügyi, gazdasági és közigazgatási javaslat a tulzsufolt falusi népesség fellazítására és a felaprózott földbirtokok összesítésére.
378. LEUKERT, E.: A második világháború utáni telepítés tíz éve. /Inn. Kolon. 1957:6. sz. 121-122. p./ Nyugatnémetországban nagyobbarányú telepítés csak 1948-ban indult meg. A cikk szerint részben állami támogatással, részben egyéni kezdeményezéssel 59 388 új mezőgazdasági üzem létesült; 27 870 kisgazdaságot új felszereléssel láttak el, 18 343 bérlet alakult át egyéni gazdasággá és 14 927 hoszsú lejáratú bérleten folyik mezőgazdasági termelés. A szerző a telepítés eddigi eredményeit igen tárgyilagos hangon írja meg.

Lásd még: 306.

HNH ELTARTÓKÉPESSÉG. OIKUMENÉ

379. RAUCH, E.: A francia mezőgazdaság problémái. /Inn. Kolon. 1947:9. sz. 198-202. p./ Az állandó munkaerőhiányból kiindulva a szerző részletesen analizálja Franciaország demográfiai helyzetét, a mezőgazdaságban néhány év óta kialakuló szerkezeti változást és a francia parasztság erőteljes állami támogatását. A megműveletlen területet egy millió hektárra becsüli.

HO TELEPÜLÉSFÖLDRAJZ

380. HÖVERMANN, J.: A településföldrajz módszereiről és problémáiról. /Erde, 1957:2. sz. 121-142. p./ Az utóóbi években Németországban végzett kutatások alapján a szerző három irányzatot különböztet meg: az összehasonlító morfológiai módszert, amely genetikus rendet igyekszik megállapítani, a strukturális elemzés módszerét, mely a település egyéni formáinak fejlődési szakaszaiban keresi a genetikai rendet; és végül a történeti módszert az egyéni települések fejlődésének meghatározására. Legfontosabb feladatnak a cél pontos meghatározását tartja.
381. MELAMID, A.: A községek földrajzi megoszlása Cypruson. /Geogr. Rev. 1957:3. sz. 355-374. p./ Rövid történeti bevezető és a nemzeti megoszlás rövid előadása után külön-külön tárgyalja a városi jellegű településeket, azok lakosságának összetételét /a városi lakosságban a törökök aránya jóval magasabb/; a hegyvidéki és tengerparti települések jellegzetes megoszlását.
382. MORGAN, W.B.: Nigéria Keleti Régiójának településképe. /Nigerian G. J. I:2. sz. 23-30. p./ A településeket forma szerint három csoportra osztja: 1/ A Szub-guineai természeti táj városai és nagyfalvai. 2/ Az erdő-övezet falvacskái és tanyái /majorságai/. 3/ A Delta és a Partvidék kis, központositott települései. Több típus is bemutat: legelőterületi "várost", az ibo nép fallal védett települését, Ogoja piac-várost, egy körtelepülést és egy szétszórt szalagtelepülést. Néhány mondatot ír a jelenkori fejlődésről, és ennek alapján dinamikusan recens és tradicionális típusokra osztja a településeket, melyek a szerző szerint - századunk társadalmi és gazdasági változásait tükrözik. A recens formák mind jobban függetlenednek a természeti környezettől, és forradalmi változást hoznak Nigéria településföldrajzi képébe.

Lásd még: 368.

HOB HÁZTIPUSOK

383. GOTTMANN, J.: Fekvés és építészet. /Landscape 1957:1. sz. 17-16. p./ A szerző kiinduló kérdése: "Az eredet vagy a fekvés jellegzetes körülményei mennyiben befolyásolták vagy határozták meg az épületek stílusát?" Az elemzés során a természeti környezetet, mint döntő tényezőt kiküszöböli, s megállapítja, hogy az épületek stílusát a hagyomány, a technika és a társadalom struktúrája határozzák meg; természetesen a rendelkezésre álló építőanyag korlátain belül. Szellemesen elemzi az éghajlat és a társadalom befolyását a házépitésre, a falusi házépitést, a városi és városkörnyéki házak változatosságát; keresi a középkori toronyházak és a modern felhőkarcolók keletkezésének indítóokait. A fekvést és a helyzetet mint döntő tényezőket emeli ki. Esztétikai megfontolások is közre játszanak, a "szervezett táj", mint az eltűnőben lévő természeti táj utódja. Terveinket azonban végeredményben mégis csak a társadalom, s nem a fekvés szabja meg.

384. HOSKING, J.S.: A Ceylonban használt építőanyagok. /Bull. Ceylon G. S. 9:3-4. 64-67.p./ Rövidített és geografizált kivonat a Ceyloni Építőipar-telepítő Bizottság jelentéséből. A nagyvárosok építőanyaga kb. 80%-ban téglá, a kisvárosoké és falvaké a sík területeken 50-70%-ban vályog, a hegyvidéken ugyanilyen arányban kő. Sokhelyütt fontos építőanyagot szolgáltat a Caryota-pálma; pl. Tricomalee város épületeinek 36, Jaffnának 26%-a épült termékeiből. A tetőfedőanyagok közül legjobban elterjedt a cserép; de néhány helyen a zsup vagy a galvanizált vaslemez dominál.

HOF TELEPÜLÉSFORMÁK

385. EVERS, W.: A "zárt" falu Északnémetországban és néhány más európai országban. /Dorsch.u.Fortschr. 1957:1. sz. 291-296. p./ Az eddig halmazos falvaknak /Haufendorf/ tartott északi /Ostfalen/ települések lényegükben modern értelemben vett zárt kerekfalvak /Rundfer/. Ezt a tételét svéd, finn és német példákon bizonyítja. A településforma a szerző szerint jellegzetesen északi germán, közelebből longobárd faluforma.

386. KALLBRUNNER, H.: Tanyák és falvak: európai agrárformák. /Landscape 1957:3. sz. 13-17. p./ Európa mezőgazdasági lakossága települési és gazdálkodási formáinak amerikai olvasó számára írt rövid története; a különböző faluformák keletkezésének magyarázata, tekintettel az egyes országok eltérő formáira. A cikk második felében a hármastetős vetésforgó keletkezését, későbbi háttérbe szorítását, az európai mezőgazdaság lassu átalakulását írja le, a birtokviszonyok és a terméseredmények emelkedésének hangsúlyozásával. /A buza termés-átlagja Nyugat-Európában jóval nagyobb, mint az USA-ban./

HOF FALUSI TELEPÜLÉSEK

387. GLAUERT, G.: Észak-Szahara népességének és műtájainak fejlődése. /Peterm.M. 1957:4. sz. 252-259. p./ A Szahara w 2 millió km²-t meghaladó területén az 1954. évi adatok szerint 822 413 ember élt, de természetesen népsűrűségről csak az oázisokon lehet beszélni. Ezeknek az oázisoknak a népességét veszi sorra és tünteti fel táblázatokban a cikk, de megadja a nomád népesség megközelítő számát is. Az oázisok népessége figyelemreméltó arányban növekszik: 1936 és 1954 között 52,4 %-al szaporodott. /Ellentmondás a 366-al! szerk

Általában a nomád életformák lassu bomlásáról számol be a szerző. A település és az új területek megművelése legerőteljesebb Dél-Tunéziában; Libiában viszont az olasz gyarmatosítók településeit lassan visszahódítja a homok. Erőteljes fejlődés jár az újonnan feltárt kőolaj- és érclelőhelyek nyomában.

HOV VÁROSFÖLDRAJZ

388. ANDERSON, E.: A város - kert. /Landscape 1957:2. sz. 3-5. p./
Kertekkel övezett mexikói kisváros példáján mutatja be az amerikai szerző a város és a kert között megoszoló életrend igen nagy előnyeit. Római és mór építészek ugyanilyen típusu lakóházakat építettek, amelyek az otthon zárkózottságát a városban élés minden előnyével szerves egészbe kapcsolták.
389. ATHERTON, L.: A középut - az amerikai kisváros. /Landscape, 1957:1. sz. 27-32. p./ 659 - 50 000 körüli lakosu városban él az USA-ban 13 millió ember. 179 ilyen város a Közép-Nyugaton fekszik. A középvárosok keletkezésében részben a folyók, részben a vasutak játszottak döntő szerepet; sok város egyetem vagy főiskola székhelye, és így jutott jelentőségre. Az amerikai kis- vagy középvárosok változatos belső berendezését, funkcióit, lakásviszonyait; előnyeiket, hátrányaikat, s valószínű jövő fejlődésüket tárja fel a cikk.
390. BADER, M.W.: A mai város bírálata. /Plan, 1957:4. sz. 105-110. p./
A modern városépítés és városrendezés egyre sürgetőbb és nyomasztóbb problémáit felölelő tanulmány. A nyugati /európai és amerikai/ városépítés éles bírálata, modern nagyvárosok és kertvárosok fejlődésének jellemzése, a nagyvárosok organikus hibái és a jövő erősen borulató megítélése - az érdekes és gondolkodásra késztető tanulmány fő témái.
391. BEUERMANN, A.: Tripolisz és környéke. /Erde 1957:3-4.sz. 255-274. p./
A Peloponnesz félszigeten e törökök alapította görög város egy viszonylag termékeny medence gazdasági és igazgatási központja, jelentős vonzásterülettel. Jól megirt, adatokban gazdag tanulmány. A levantei életformákra jellemző, hogy a mindössze 18 000 lakosu városnak 50 kávéháza, 35 vendéglője, 20 cukrászdája és 42 falatozója van. Viszont van egy modern kórháza is, 10 gyógyszerháza és 35 orvosa.
392. CUTSHALL, A.: Dunaguete városföldrajza. /Phil. Geogr. J. 1957:1-2. sz. 8-12. p./
A Fülöp szigeteknek ezt a városát a spanyolok 1534-ben alapították. Tartományi főváros és igen fontos regionális központ, egyetemi székhely, s igen nagy a stratégiai jelentősége is. Aránylag fejlett ipara van. A cikk a város rövid jellemzése.
393. DYER, D.R.: Urbanizmus Cuba szigetén. /Geogr. Rev. 1957:2. sz. 224-333. p./
Cuba városairól - elsősorban Habanáról - a városok fejlődéséről, a népesség növekedéséről, a közlekedésről és az ipari termelésnek a városok közötti megoszlásáról szóló, sok számszerű adattal, grafikonnal és térképpel kiegészített tanulmány.
394. GANNA, G.: Chicago 1957. /Universo 1957:6. sz. 1067-1078. p./
Városközlekedési és kulturföldrajzi értekezés, de ezeken felül igen érdekes adatokat tartalmaz Chicago kulturális és gazdasági életéről, valamint a perspektívális lehetőségekről.

395. GINZBURG, N.Sz.: Új városok az Üzbék SzSzkban. /Izv.VGO. 5. sz. 445-456. p./ Az Üzbék köztársaságban a lakosságnak több, mint 30%-a városokban él. Az utolsó harminc évben a köztársaság városi lakossága 70%-al gyarapodott; és 34 városa közül 18 már a szovjet időben épült. Ezeknek az új városoknak a keletkezését, fejlődését írja le, és társadalmi földrajzi adatait közli a cikk.
396. HERBST, C.: Románia népességének számszerű fejlődése, és a városi lakosság eloszlásában beállott változások 1930-1956 között. /Probl. Geogr. V. köt. 217-230. p./ A jelzett időben Románia lakossága - szerző szerint elsősorban az erőteljes iparosodás következtében - 31,3 %-al növekedett. Ez abban is megmutatkozik, hogy számos agrártelepülés ipari várossá alakult át. Új városok is épültek. Ezzel függ össze a természetes szaporodás arányszámának emelkedése is. A városi lakosság aránya régióinkint 20 és 35 % között váltakozik.
397. HÖHL, G.: Bamberg - városföldrajzi tanulmány. /Mitt.Fränk. Geogr. Ges. III.köt. 1-16. p./ Történeti város- és tájféldrajzi tanulmány. A városnak, mint egyházi és polgári-gazdasági központnak jellemzése; a városkörnyéki kertészet és a lassu iparosodás leírása.
398. LEUCHT, K. és szerzőtársai: A városépítés időszerű problémái. /Städtebau-Siedlungsw. 1957:9.sz. 11-40.p./ Geográfusok és mérnökök közös munkája, amelyben összefoglalják a modern városépítés fontosabb problémáit. Külön részben elemzik a belvárost, a lakónegyedek tagolódását, a tömeglakások, és főleg a magasházak építését.
399. MONIER, R. - GREEN, N.: Légi felvételek leolvasása és a városok emberföldrajza. /Prof. Geogr. 1957:5.sz. 2-7. p./ Két amerikai város, az alabamai Birmingham és a newyorki Rochester légi felvételei kísérleti leolvasásából levont következtetések ismertetése és magyarázata. Röviden megemlíti ezen felül hat más amerikai város légi felvételein végzett vizsgálatokból levont gyakorlati következtetéseket, s ezeket hat pontban foglalja össze.
400. MORARIU, T. - PASCU, St.: Kolozsvár városi fejlődése. /Bul.Stiinț. 1957:1. sz. 47-76. p./ Kolozsvár városföldrajzának történeti összefoglalása a XII. századtól kezdve. Befejezésül a szerzők az új munkás-lakónegyedeket írják le, és jellemzik a város mai funkcionális szerepét.
401. PHILIPPONEANU, M.: Chicago, egy regionális főváros igazgatása. /Inform. Géogr. 1957:4.sz. 139-152. p./ A szerző ezen igen alapos tanulmányában a következő részekre tagolja a leírást: A város rövid története; a vasutak szerepe; a város strukturájának eredete; gazdasági és ipari funkciók; a közlekedés és városfejlesztés problémái; a környék benépesülése.
402. ROCHEFORT, M.: A városi településhálózat kutatási módszerei. /Ann. G. 1957:2. sz. 125-143. p./ Módszerét két város példáján mutatja be; az egyik Strasbourg, a másik Sao Paulo. A megvizsgált és alkalmazott módszerek közül az egyik a közlekedés szervezetén alapul, a másik Christaller telefon-módszere. A harmadik módszer a foglalkozási struktúra analízise, a harmadik szektor megoszlása a különböző településtípusok között.
403. SCHEFER, H.: Vorkuta sarkvidéki nagyváros keletkezése. /Erdkunde, 1957:3.sz. 204-211. p./ A Szovjetunió legészakibb nagyipari és bányavárosának leírása mind természeti, mind társadalmi földrajzi szempontból.

404. SEN, A.K.: Városövezetesség Indiában. /Geogr.Rev. India, 1957:1. sz. 6-11. p./ A városokat és vonzásterületeiket csoportokba osztja; különös figyelemmel természeti környezetükre.
405. VAN CLEEF, E.: Néhány urbanisztikai szemléletről. /Prof.Geogr. 1957:3. sz. 2-6. p./ Szerző az urbanisztika szót tág értelmében használja /városrendezés, várostervezés, városföldrajz stb./, és cikkében az amerikai városföldrajz i kutatások fő irányait foglalja össze; elsősorban a népességi, ipartelepülési; városfejlesztési; turisztikai stb. kérdéseket.

Lásd még: 461.

HOVA VÁROSFEJLESZTŐ ENERGIÁK

406. JOURNAUX, A. - TAILLAFER, F.: Labrador bányavárosai. /Bull. Ass. Géogr. Fr. 1957:4. sz. 43-57. p./ Az USA vasérctartalmának lassu kimerülése és minőségi leromlása arra kényszerítette a nagy monopolvállalatokat, hogy távolos területeken keressenek új nyersanyagforrásokat. Így került sor a második világháború után kb 10 évvel Labrador vasérctelepeinek rendszeres kiaknázására. A rideg éghajlat és a nagy távolság miatt ez óriási befektetéseket követelt; és mint Szibiriában, Labradorban is új bányavárosok keletkeztek a szubarktikus magányban: Shefferville és a Szent Lőrinc öböl partján Sept-Îles. A cikk tartalma a két új város népessége, a lakosság életformája, ellátása, kereseti viszonyai és a közművek megszervezése. A bányamunkások többsége kanadai francia.
407. POWNALL, L.L.: Új Zealán városainak térbeli terjeszkedése. /N.Z. Geogr. 1957:2. sz. 99-116. p./ 23 újzealandi város fejlődésének leírása. A fejlődés döntő tényezői: a fő közlekedési vonalak, a magasabb fekvés és a szabadabb levegő. "Hogyan fejlődnek a városok, az megállapítható - írja a szerző - de miért a megfigyelt formában és irányban, azt megállapítani nem sikerült".
408. PRESTON, E.J. - FAISSOL, S.: Brazília fővárosának problémája. /Geogr.Rev. 1957:3. sz. 409-410. p./ A cikk a braziliai törvényhozás döntése előtt íródott, s összefoglalja az új főváros problémájának minden földrajzi, közlekedési és gazdasági részletét; az új főváros helyének kiválasztását megelőző kutatásokat és tanulmányokat. Lábjegyzetben közli, hogy a cikk nyomása közben határozta el a törvényhozás "Brasília" megépítését.
409. WAGNER, G.: Vizellátás és település. /Aus d.Heim. 1957:5-6. sz. 81-85. p./ A vizellátás döntő szerepének leírása az emberi telephelyek megválasztásában az őskortól napjainkig. Leírja a vizellátásnak a századok során kialakult legfőbb formáit, a nagyvárosok vizellátásának műszaki és tudományos fejlődését, s a vizellátás javulása nyomában eddig gyér népességű területek fokozott benépesülését.

HOVA VÁROSMORFOLÓGIA. TÖRTÉNETI KIALAKULÁ S. VÁROSKÉP

410. GRÉBER, J.: Rouen - a város ujjaépítésének terve. /Vie Urb. 1957:3. sz. 161-239. p./ Normandia gót építészeti remekművekben gazdag főváros a háborúban sokat szenvedett. A cikk csak második részében tárgyalja a város eddigi és a jövőben tervezett ujjaépítését; az első rész a történeti fejlődést, a város kulturális, gazdasági és közlekedési jelentőségét hangsúlyozza.

411. KRIEGER, K.: München - Németország legfiatalabb milliós városa. /Raumf. Raumordn. 1957:2. sz. 69-76. p./ A fejlődés rövid váz-
lata. Igen behatóan elemzi a város iparosodását, mint fejlődésének
legutolsó szakaszát; és a városkörnyék további, perspektívális be-
népesülését.
412. LERAT, S.: Antony, párizskörnyéki település. /Ann.G. 1957:3. sz.
237-250. p./ Ez a párizskörnyéki lakótelep arról nevezetes, hogy
itt épült Franciaország, s talán egész Európa egyik legmodernebb
diáklakótelepe, a nevezetes Cité Universitaire. Antony a század e-
lején alig 2000 lakosú falu volt, mai lakossága már meghalad-
ja a 60 000-et. A rohamos fejlődést, az ezt kiváltó okokat, a vá-
rosépítés menetét, a lakosság foglalkozás és eredet szerinti mege-
oszlását stb mutatja be és magyarázza igen értelmesen a szerző.
413. MARTINI, V.: Párizs hat övezete. /Universo, 1957:4-5. sz. 765-778.
p./ Hosszabb történeti-földrajzi tanulmányt ír a város fejlődésé-
ről, a Julianus császár építette első városövtől a jelenkorig. Le-
írja a hat városi övezet keletkezését, a fennmaradt régi részlete-
ket. A cikket számos egykoru rajz és metszet illusztrálja.
414. POKSISEVSZKIJ, V.V.: A szovjet városok mikrogeográfiája tanulmá-
nyozásának néhány kérdése. /Geogr.Szb. XI. sz. 90-109. p./ A
hosszabb tanulmány központi problémája "a város területi komplex-
usa", s ezzel összefüggésben a városterületnek funkcionális öve-
zetekre való felosztása; az ipari városrészek területi elhelyez-
kedése és a közlekedés rendszere. A tanulmány második részében a
"várostáj" fogalmát és annak tartalmát magyarázza a várostervezés
szempontjából.

HOVI FUNKCIÓK

415. GUHA, M.: Városrégiók Nyugat-Bengáliában: néhány példa. /Geogr.
Rev.India, 1957:3.sz. 31-44. p./ A tartomány várostípusait jel-
lőző példákkal mutatja be. Legérdekesebb a Raniganj szénvidék
városainak bemutatása. Maga a szöveg kissé szűkszavú és felületes;
igen értékesek ellenben a funkcionális térképvázlatok.
416. KNOBEL'SZDORF, E.V.: Szovjet várostípusok. /Geogr.Szb. XI. köt.
75-89. p./ A várostípusok osztályozása eddigi formáinak ismer-
tetése után a szerző felvázolja és megindokolja saját osztályozá-
sát. Elsősorban megkülönbözteti a közigazgatási központokul szol-
gáló városokat, és azokat a várostípusokat, amelyek nem közigazga-
tási központok. Gazdasági funkcióik alapján a városokat a követ-
kező típusok szerint osztályozza: 1/ állami jelentőségű na-
gyipari városok; 2/ kisebb, helyi jelentőségű ipari városok;
3/ a szövetkezeti ipar központjai; 4/ közlekedési csomópontok;
5/ üdülő- és fürdőhelyek. Az osztályozáson belül külön foglalko-
zik a bányavárosokkal, a halászatilag központokkal, a feldolgozó-
ipar városaival, és az erdővidék város-jellegű településeivel.
Külön analizálja a városoknak a természeti és társadalmi földraj-
zi objektumokhoz viszonyított fekvését, keletkezésüket, gazdasá-
gi vonzásterületüket; s osztályozásukat konkrét példákkal világít-
ja meg.
417. RAINER, R.: Szociális zöld terek. /Landscape 1957:2.sz. 11-14.p./
A városi kertek, parkok hivatásának és funkcióinak rövid fejlődés-
története. Érdekes összehasonlítás a közparkok és a zárt magánkert-
ek pszichológiai kisugárzásai között. Nem értékeli sokra az új la-
kótelepek közé ékelte zöldövezetek jelentőségét, inkább a kertés-
kis családi házak építése mellett a tör lándzsát.

Lásd még: 414.

HOZ A TELEPÜLÉSEK HELYI ÉS HELYZETI ENERGIÁJA

418. HURSKY, J.: A bevándorlási határ kérdései. /Zemep.Sb. 1957:2. sz. 111-117. p./ Az ugynevezett "bevándorlási határ" megállapítása a szerző szerint jelentősen megkönnyíti valamely ország társadalmi földrajzi felosztását. Példának a Bécs és Prága közti bevándorlási határ vonalát választotta. Ez a kapitalizmus fejlődésének lendületével a múlt század közepe körül elérte a két város közti távolság felét, de 1880-ban már Prága közvetlen közelébe nyomult. A századforduló táján kezdett Prága vonzása erőteljesebben érvényesülni. A cikket több kartogram egészíti ki.
419. JOURNAUX, A. - TAILLAFFER, F.: Schefferville vasércbányái. /C.Géo. Que. 1957:3. sz. 37-62. p./ A Labrador vasércben rendkívül gazdag geoszinklinálisában épült első bányaváros, Schefferville természeti és társadalmi földrajzának rövid képe. A termelés az itteni bányákban igen gyors ütemben emelkedik: 1954 = 2,25 millió t, 1955 = 12 millió t. A termelés 1958-ban valószínűleg eléri a 20 milliót. Az ércet vasuton szállítják Sept-Iles új kikötővárosba, innen hajón az USA-ba. A Szent Lőrinc csatorna kiépítésével a kikötő forgalma jelentősen emelkedik, mert az ércet szállító hajók buzát és szenet hozhatnak Labradorba.
420. SCHÖLLER, P.: Város és vonzásterület. /Stud.Gen. 1957:10. sz. 602-611. p./ A témát a szerző a földrajzi kutatás szempontjából elemzi, hangsúlyozva a földrajz, a történelem és a kultúrter szoros kölcsönhatását. Bemutatja a kutatás mai német módszerét Siegen város példáján, valamint német kutatóknak egy-egy mediterrán, alsó-rajnai és északnémet városban végzett munkáján.

Lásd még: 334.

HR POLITIKAI FÖLDRAJZ

421. MAULL, O.: A politikai földrajz fejlődése, értelme és feladatai. /Zeitschr.Wirtschaftsgeogr. 1957:2. sz. 37-42. p./ A politikai földrajz fejlődésének rövid, világos összefoglalása Herodotosztól Kjellénig. A geopolitikai irányzat óvatos bírálata után röviden elemzi a politikai földrajz és a közlekedési, települési és gazdasági struktúra összefüggését, a szociogeográfia fogalmát és tartalmát; s néhány sorban felveti a tér-rendezés /Raumordnung/ kérdését.
422. MUKERJI, B. N.: A gazdasági befolyás övezetei és az erőviszonyok. /Geogr.Rev. India, 1957:3. sz. 1-5. p./ A politikai helyzet földrajzi értékelését adja, főleg India szempontjából.
423. OVERBECK, H.: Friedrich Ratzel politikai földrajzi tanításai a jelenkor szempontjából. /Erde, 1957:3-4. sz. 169-192. p./ Ratzel politikai - földrajzi gondolatvilágát csaknem mindig egyedül fő munkája, a Politische Geographie alapján itélik meg. Emiatt gyakran félre is értik, vagy tökéletlenül értelmezik - írja a szerző. Emiatt ebben a cikkében Ratzel más, kisebb - nagyobb, általában alig ismert munkáira hívja fel a figyelmet. Ezekben a nagy geográfus az általános és a regionális politikai földrajz kérdéseivel foglalkozik. Csak így kapunk tiszta és átfogó képet Ratzel tanairól, s ezzel elesik az a Ratzel ellen emelt kifogás, hogy egész rendszerre egyoldalú. Ma már világos - írja a szerző - hogy Ratzel politikai földrajzi tanai még a modern kritikával szemben is megállják a helyüket; kivéve néhány gyenge pontot. Ezek viszont olyan eseményekkel függnek össze, amelyek a tudomány történetéhez tartoznak.

424. SCHÖLLER, P.: A politikai földrajz utjai és tévutjai. /Erdkunde, 1957:1. sz. 1-20. p./ A német politikai földrajz fejlődésének összefoglalása Ratzel és Kjellén óta. A geopolitika, mint áltudomány, a francia és szovjet földrajz eltérő irányzatainak jellemzése, az angol és amerikai neo-geopolitikai irányzat éles bírálata. A korszerű politikai földrajz feladatait a következőkben határozza meg: "Az állami és politikai akciók értelmezése az általános földrajzi viszonyok alapján, és azoknak a politikai földrajzi erőknél a lerögzítése, melyek hatásuk a műtájban érvényesül, s ezen erők tájalkító és funkcionális szerepének megállapítása".

HRA ÁLLAMALKULÁS FÖLDRAJZI FELTÉTELEI

425. DUNI, G.: A felszabadult Palesztina. /Universo, 1957:3. sz. 297-312. p./ A Palesztina sorsát eldöntő tényezők és események rövid összefoglalása. Leírja az ország viharos átalakulását, jellemzi az izraeli-arab hidegháborút, a legfontosabb gazdasági problémákat a várható fejlődést röviden, de igen találóan összefoglalja.

HRM ÁLLAM ÉS NEMZET HRMA NEMZETISÉGEK

426. BROOKFIELD, H.C. - TATHAM, M.A.: A fajcsoportok megoszlása Durbanben. /Geogr.Rev. 1957.1. sz. 44-65. p./ Durban az egyetlen dél-afrikai város, amelyben európai, ázsiai és afrikai eredetű lakosság megközelítően egyforma arányban él. A tanulmány részletes adatokat közöl a népesség e három csoportjának számszerű megoszlásáról, gazdasági helyzetéről, munka- és lakóhelyeiről. Nyomatékosan kiemeli az európai eredetű lakosság anyagi jóléte és az afrikai és ázsiai eredetűek szűkös életviszonyai, sőt, nyomora közötti kiáltó ellentétet. Behatóan foglalkozik a három csoport készülő szigorú elkülönítésével.

HRU ÁLLAMOK /RÉSZEI/ FÖLDRAJZI HELYZETE

427. PEDRAZZI, O.: Tanger, középtengeri kikötő. /Universo, 5.sz. 817-824. p./ E politikai földrajzi cikk témája Tanger jelentősége, földrajzi helyzetének kiváló előnyei, helyzete a Földközi tengerrel viszonya Európához, a nemzetközi zóna, és a várható helyzete a Marokkóba való bekebelezés után.

Lásd még: 425.

HRV KATONAI FÖLDRAJZ

428. ZAVATTI, S.: Amerika északsarkvidéki szigetvilága. /Universo 1957:4. sz. 745-752. p./ A nyugati és keleti szigetcsoportok rövid összefoglaló jellemzése után egyenként leírja a szerző a nagyobb szigeteket; majd részletes adatokat közöl az éghajlatról, az állat- és növényvilágról, s hangsúlyozza a szigetvilág rendkívüli stratégiai jelentőségét.

HZ KULTURFÖLDRAJZ

Lásd: 40.

TERÜLETTRENDEZÉS ÉS FÖLDRAJZ

IBA GAZDASÁGI TERÜLETTRENDEZÉS

429. ZVONKOVA, T.V.: Földrajzi gondolatok a népgazdaság gyakorlatában. /Veszn.Moszk.Univ. 2.sz. 189-196. p./ A földrajzi környezet és a természeti erőforrások tudományos kutatásának szükségét a szovjet tervgazdaság már régen felismerte, és a nagy vízerőművek, öntözőrendszerek alkotása; a szűz- és ugarföldek feltörése során fel is használta. A szerző szerint azonban nem elegendő a közvetlen környezet tanulmányozása, sokkal szélesebb körben kell kutatni, mert a nagy ipari és energetikai létesítmények vonzóereje közvetlen környezetén messze túl is kiterjed. Részletesen tárgyalja a földrajzi kutatások szerepét a mezőgazdaság fejlesztésében és a mezőgazdaság térképezésben; az erózió elleni küzdelemben; az ásványi kincsek felkutatásában; a mérnök-geológiai munkálatokban. Végül hangsúlyozza, "hogy a földrajzi gondolat behatolása a népgazdaság gyakorlatába nemcsak a földrajzi környezet tanulmányozásával történik, hanem a földrajzi kutatások új módszereinek alkalmazásával is".

Lásd még: 312.

IBU TELEPÜLÉSKÉP-KIALAKÍTÁSOK. TELEPÜLÉSTERVEZÉS

430. PICKFORD, C.E.: Kingston upon Hull új lakónegyedei. /Vie Urb. 1957 4. sz. 270-290. p./ A szerző, a hulli egyetem tanára, a város két új lakónegyedének építéséről számol be. Az egyik, Longill, 7 km-re épült a várostól, lakóinak száma 8750; a másik, Bilton Grange, 8 km-re van a város központjától s 7980 ember él benne. A két lakótelep felépítése, berendezése és a közművek megszervezése igen komoly urbanisztikai feladat volt. Hull városa ezután is évente 1200-1500 családi házat épít.

Lásd még: 398.

TÖRTÉNETI KAPCSOLATOK

JE A FÖLDRAJZTUDOMÁNY TÖRTÉNETE

431. SZAUSKIN, Ju.G. - SZOLNCEV, N.A.: A szovjet földrajztudomány 40 éves útja. /Geogr.S. 1957:4. sz. 9-13. p./ A fejlődéstörténet rövid, tömör összefoglalása Anucsin és tanítványai /Berg, Borzov, Scsukin, Kuber, Grigorjev stb/ munkásságától napjainkig. Beszámol az újjászervezett Összövetségi Földrajzi Társaság munkásságáról, megemlíti a GOELRO szerepét a földrajztudomány fejlődésének meggyorsításában; kiemelve a geográfusok munkásságát ezen első kollektív tervnek az elkészítésében. Részletesen beszámol a földrajzi expedíciókról, a fehér-Toltok eltüntetéséről a Szovjetunió térkép- és rayonfelosztások körül végzett munkákról; valamint a nagy földrajzi művek megjelenéséről.

JEB A FÖLDRAJZI MEGISMERÉS TÖRTÉNETE

432. SUMOVSKIJ, T.A.: A középkori arab hajózásról. /Izv.VGO. 1957:1.

sz. 57 - 60. p./ Szanszkrit és hindu, de főleg arab kézirati forrásokból merített rövid informatív tanulmány a középkori /Afrika körülhajózása előtti/ arab tengerhajózásról, a kapitányok és tisztek kiképzéséről, műszereikről és javadalmazásukról.

JEK A FÖLDRAJZ FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

433. BECK, H.: A német földrajz és az utazások a XIX. században. /Peterm.M. 1957:1. sz. 1-14. p./ Érdekes kíséret e rendkívül nagy terjedelmű anyag tömör összefoglalására a földrajztudomány történetének szempontjából. A tanulmány az alábbi részekre tagozódik: 1/ Preklaszikus német földrajz /1750-1799/; 2/ Klasszikus német földrajz /1759-1899/; 3/ A modern német földrajz kezdetei /1859-1869/; 4/ Petermann és a felfedező földrajz virágkora; 5/ Ratzel és Richthofen befolyásának kora /1870-1905/; 6/ Az utazástörténeti kutatások feladata.
434. DEVDARIANI, A.Sz.: Lomonoszov geomorfológiai rendszere. /Izv. VGO 1957:4. sz. 330-333. p./
435. FILIPOVIĆ, M.S.: Cvijić professzor emberföldrajzi iskolája. /Geogr.Pregl. 1. sz. 9-24. p./ Jovan Cvijić volt a szerb és általában a balkáni földrajztudomány megalapítója - írja a szerző. Eredetileg geomorfológus volt, de emberföldrajzi iskolája jóval jelentősebb. Földrajzi elméletét "A Balkán félsziget" című, 1918-ban francia nyelven is megjelent nagy művében fejtette ki; s ebben már nyomatékosan figyelembe vette a társadalmi tényezőket is. 1920-ban indította meg a délszláv népek településeit és vándorlásait vizsgáló nagy sorozatát. A sorozat még nincs befejezve, eddig 91 monográfia jelent meg 35 kötetben.
436. GRANDJEAN, B.: A francia földrajzi iskola a XX. század közepén. /Geogr. Holv. 1957:1. sz. 45-56. p./ A "La géographie française au milieu du XX-e siècle" című, 1957-ben megjelent gyűjteményes kötetre támaszkodva a szerző összefoglalja a francia földrajztudomány fejlődését a közelmúltban, s várható jövő irányait. Az összefoglalás szerint a francia geográfusok a földrajz minden ágában jelentős teljesítményekre hivatkozhatnak az általános és a regionális földrajzban is, mind az analízis, mind a szintézis terén. Bár a tudomány egysége állott munkásságuk középpontjában, a kiadott műveket nem egyhangúság, hanem optimális sokrátúság jellemezte. Kétségtelen azonban, hogy - mint másutt is - az emberföldrajz fokozottabb művelése felé hajlott az irányzat a szó legtágabb értelmében. /Gazdasági, politikai földrajz, szociogeográfia, városföldrajz stb./ A fejlődés nyomatékos jelei az újabban alapított tudományos intézetek, valamint több új tudományos folyóirat, s az ezzel párhuzamos erőteljes szakosodás.
437. KALESZNIK, Sz.V.: A földrajztudomány néhány ágának fejlődése a szovjet hatalom éveiben. /Izv.VGO. 1957:5. sz. 389-410. p./ A hosszú, adatokban, tényekben és forrásművek címeiben gazdag tanulmány hét részre oszlik. Az első rész rövid bevezető után a szovjet földrajztudomány intézményeinek, a földrajzoktatásnak és a földrajzi kutatás szervezetének összefoglaló képét tartalmazza. A második részben a szerző a Szovjetunió "fehér foltjait" eltüntető expedíciókról, a

kartográfia, a geomorfológia és a glaciológia terén végzett munkáról számol be. A harmadik rész témaköre a klimatológia, az oceanográfia és a szárazulatok általános hidrológiája; a negyedik rész a táj kutatásról, a növény- és állatföldrajzról, valamint az ezeket kiegészítő kartográfiai problémákról számol be. Külön kiemeli a fitocönológia általános elméletének kidolgozását és az orvosi földrajz fejlődését. Az ötödik részben a szerző az általános természeti földrajz széleskörű, igen erős és hosszú vitákkal járó, fejlődését és a rayonfelosztás újabb irodalmát elemzi. A hatodik rész tartalma a földrajztudományi intézmények jellemzése; a hetedik pedig rövid beszámoló az Összövetségi Földrajzi Társaság és a Földrajzi Társaság /Geografiz/ tevékenységéről, a földrajzi folyóiratokról és a nép-szerű földrajzi művekről.

438. KONSZTANTINOV, O.A.: Néhány jegyzet az osztrák földrajztudomány helyzetéről. /Izv. AN. 1957:1. sz. 136-138. p./ A Bécsi Földrajzi Társaság megalapításának századik évfordulójáról írt rövid megemlékezés.
439. KOSTROWICKI, J.: A földrajztudományok fő irányai a XVIII. nemzetközi földrajzi kongresszus megvilágításában. /Prz. Geogr. 1957:4. sz. 683-703. p./ Részletes beszámoló a kongresszusról. A jelenkori földrajztudományt a következőkkel jellemzi: A tudomány egyes ágainak egyenlőtlen fejlődése; a konkrét, szabatos részletmunkák előtérbe nyomulása; a földrajz érvényesülése a gyakorlati életben; végül a földrajzban más-más országokban különböző irányban és ütemben megfigyelhető fejlődése.
440. MIHAILESCU, V.: A román földrajz fejlődése az utolsó kilencven évben. /Bul. Stiint. 1957:1. sz. 87-96. p./ A román földrajztudomány története 1875-től, a Román Tudományos Akadémia megalapításától a második világháborúig. A fejlődést három részben tárgyalja: 1875-től 1900-ig; ez volt a topográfiai felvételek és a rendszeres földrajztanítás megszervezésének a korszaka, ekkor alakult meg a Román Földrajzi Társaság, és ekkor jelent meg egyes monográfiákon kívül Románia nagy földrajzi szótára. A fejlődés második szakaszában, 1900 és 1944 között épült ki a modern földrajzoktatás, és ekkor indultak meg a regionális kutatások. Végül 1944-ben alakult meg a Földrajzi Kutatóintézet; mely megkezdte Románia nagy földrajzának és földrajzi atlaszának előkészítő munkáját.
441. A szovjet geográfia negyven éve. /Izv. AN. 1957:5. sz. 3-7. p./ Rövid történeti bevezető után a cikk néhány oldalon összefoglalja a szovjet földrajztudomány negyven éves fejlődését; az akadémiai Földrajzi Intézet, az egyetemek földrajzi karainak és az Akadémia több, a földrajzzal szoros kapcsolatban lévő intézeteinek munkáját. Külön kiemeli a milliós térkép szerkesztését, és a nagy sarkvidéki és óceáni expedíciókat.
442. VOLKOV, A.V. - GORNUNG, M.B.: A földrajztudomány Braziliában. /Izv. AN. 1957:1. sz. 127-135. p./ A brazilai földrajztudomány történeti fejlődésének, valamint a 18. nemzetközi földrajzi kongresszuson a brazil geográfusok munkájának rövid összefoglalása.
443. ZOLOTNICKAJA, R.L.: Peterburg - Leningrad, és a földrajztudomány fejlődése Oroszországban. /Izv. VGO. 1957:3. sz. 193-202. p./ Pétervár a XVIII. század második felétől Oroszország szellemi szíve volt. A város tudományos életében kezdettől fogva fontos helyet töltött be a geográfia. A város tudományos intézeteiben dol-

gozó geográfusok munkájáról, elsősorban a Tudományos Akadémia földrajzi osztályáról számol be a cikk. Részletesen felsorolja a pétervári, majd leningrádi geográfusok munkásságát a XIX. és XX. században.

Lásd még: 5, 47.

II FELFEDEZÉSEK

JIB A FELFEDEZÉSEK TÖRTÉNETE

444. ALMAGIA, R.: Az olasz kutatók szerepe a Nilus forrásainak felfedezésében. /Universo, 1957:6. sz. 975-999. p./ A Nilus forrásai felfedezésének 100. évfordulóján a szerző felidézi azoknak az olasz utazóknak az emlékét, kiknek jelentős részük volt a nagy folyó forrásainak felfedezésében. Röviden leírja Bruno Rollet, Alessandro Vardey és Andrea De Bono életét és belfőafrikai utazásait.
445. GAKKEL, Ja. Ja.: Leningrád, és az északitengeri ut megnyitása. /Izv. VGO. 1957:3. sz. 181-192. p./ Az európai nemzetek legkiválóbb kutatói és tengerészei négy évszázadon át kemény harcot vívtak az Atlanti- és Csendes óceánokat összekötő jegestengeri ut megnyitásáért. Ezen évszázados harcban a Szovjetunió tudósai és tengerészei vívták ki a végső győzelmet a modern technika segítségével. A hosszú küzdelemben a mai Leningradnak, mint a Balti tenger és az európai észak legfontosabb kikötőjének kimagasló szerepe volt a XVII. századtól kezdve. A cikk a Leningrádból kiinduló, vagy ott előkészített és megszervezett expedíciók történetét foglalja össze; második, nagyobb részében pedig az októberi forradalom után elért eredményeket és a rendszeres hajózás megszervezését ismerteti, számos, eddig ismeretlen adat közlésével.

JIT EGYES FELFEDEZŐUTAK TÖRTÉNETE

446. ZAVATTI, S.: Ki érte el elsőnek az Északi sarkot? /Universo, 1957:6.sz. 1031-1044. p./ A Cook-Peary vita rövid története, Cook egyéniségének jellemzése, és az ellene indított hajsza leírása. A szerző szerint Cook érte el elsőnek a sarkot.

JO EXPEDÍCIÓK

447. ARNOLD, G.: Az Usun-Apau fennsík. /Geogr.J. 1957:2. sz. 167-178. p./ Az oxfordi egyetem komplex expedíciója 1955-ben átkutatta a Sarawak eddig alig ismert területét. A beszámoló sok érdekes geográfiai és etnográfiai adatot közöl.
448. BAND, G.C. - WESTMANNCOTT, M.H. - KEMPE, J.: A Huagaruncho átkutatása. /Geogr.J. 1957:4. sz. 437-448.p./ A cikk első része az 5730 m magas csúcs megmászását írja le, a második az Andok K-i lejtőjét borító dzsungel, és egy modern trópusi farm leírása.
449. DE AGOSTINI, A.: A Sarmiento megmászása és a tűzföldi olasz expedíció. /Universo, 1957:1.sz.49-60.p./ Az 1955. évi expedíció vezetőjének beszámolója az előkészítésről, az útról, az eredményekről és a magashegységek kutatásáról.
450. EDMONDS, C.J.: Shar Bazher és a Qualachuwan medence. /Geogr.J. 1957:3. sz. 319-328. p./ Shar Bazher az iraki Kurdisztán Szulejmani tartományának az a része, mely Szulejmani várostól É-ra az Azmir /a Zagrosz hegység egyik gerince/ és az iráni határ között fekszik. Ezt a rendkívül erősen tagolt hegyvidéket a szerző 1911-1920 között több ízben beutazta, s beszámol természeti és társadalmi földrajzi megfigyeléseiről.

451. GVOZDECKIJ, N.A.: Szovjet geográfusok kutatásai és felfedezései. /Prir. 1957:10. sz. 38-48. p./ A kutatások és felfedezések rövidre fogott népszerű története. A cikket érdekes térkép illusztrálja, amelyről világosan leolvasható, hogy a kutatások javarésze a Távol-kelet, Közép-Ázsia és az Északi sarkvidéknek az októberi forradalom előtt csak felületesen átkutatott területeire jut.
452. HEANEY, J.B. - HOLDGATE, M.W.: A Gough sziget tudományos átkutatása. /Geogr.J. 1957:1. sz. 20-30. p./ Gough, Földünk egyik legmagányosabb szigete a Jóreménység fokától 2400, Dél-Amerika legközelebbi partjától pedig 2800 km-re fekszik. Részletes geológiai, növény- és állatföldrajzi átkutatását és térképezését a cambridgei egyetem expedíciója végezte 1955 november és 1956 májusa között. A cikk a sziget térképpel illusztrált tömör leírása.
453. KORT, V.G.: Az 1955-56 évi délsarki expedíció legfontosabb eredményei. /Geogr.Szb. XII.köt. 109-119.p./ Az expedíció elkészítette Antarktika jelentős területeinek tizezres topográfiai térképét, és 57 állomáson fontos új oceanográfiai, hidrológiai és meteorológiai adatokat gyűjtöttek. Geológiai és geomorfológiai kutatásaik igen érdekes eredményeket hoztak; gazdag ichtyológiai anyagot gyűjtöttek, és áttekintő képet állítottak össze a délsarki tengerek faunájáról.
454. KORT, V.G.: A Szovjetunió Tudományos Akadémiája első délsarki expedíciójának legfőbb eredményei. /Dzv.AN. 1957:2.sz. 8-12. p./ A tudomány több ágát felölelő, de elsősorban oceanográfiai, hidrográfiai és biológiai kutatásokról szóló beszámoló. "A kutatások tudományos értékét csak a gyűjtött anyag és a megfigyelések alapos feldolgozása után lehet megállapítani - jegyzi meg a szerző - bár már ma is bizonyos, hogy az expedíció jelentős mértékben gyarapította Antarktika ismeretét".
455. SCHYTT, W.: Orosz expedícióval a sarkvidéken. /Ymer, 1957:1. sz. 19-38. p./ 1956 nyarán három skandináv kutató vett részt a Leningrádi Sarkkutató Intézet északsarki expedícióján az "Ob" hajó fedélzetén. A résztvevők egyike írja le a 78. szélességi kör mentén Svalbard és Grönland között, majd a 82° 56' magasságban végzett kutatómunkát.
456. THESIGER, W.: Utazás Nurisztánban. /Geogr. J. 1957:4. sz. 457-464. p./ Afganisztán északkeleti sarkában, a Hindukush magas völgyeiben élő, feltűnően fehérbőrű és európaihoz hasonló típusu hegylakók jellemzése, és a pompás magashegységi tájak leírása.
457. HAGEN, T.: Nepal természeti és népességi övezetei. /Geogr. Helv. 1957:4. sz. 222-233. p./ Nepal egészen 1950-ig az európaiak számára zárt és tilos terület volt. A szerző, mint a londoni egyetem keleti fakultásának hallgatója, az elsőek egyike volt, aki részt vett Nepal földrajzi kutatásában. Cikkének első fele rövid természeti földrajzi leírást, míg a második népességföldrajzi adatokat tartalmaz.
- JT TÖRTÉNETI FÖLDRAJZ
458. CONEA, I.: A dunai Balta történeti földrajzához. /Probl.Geogr. IV. köt. 261 - 276. p./ A román nyelvhasználat szerint a Balta a Duna völgyének Calafat és a deltavidék közötti árterülete. A cikk a Balta Calafat és Brăila közötti szakaszának történetével, valamint népességföldrajzi jelentőségével foglalkozik.

459. KEDAR, J.: Viz és talaj a sivatagban. /Ősrégi mezőgazdaság a központi Negevben. /Geogr.J. 1957:2. sz. 179-187. p./ A legutóbbi években végzett izraeli talajtani és régészeti kutatások megállapították, hogy Negevben az ókorban a ma megműveletlen, sivár sivatagi talajon mezőgazdasági termelés volt. A több ezer lakosu települések lakói termelésének nyomait, a művelés módszereit, és főleg a csapadékvíz tartalékolásának és felhasználásának módjait: a vádikban felfedezett duzzasztógátákat írja le.
460. KIRWAN, L.P.: Róma a délegiptomi határokon túl. /Geogr.J. 1957:1. sz. 13-19. p./ Gaius Petronius hadjáratának /i.e. 25-21/, a Néró kiküldötte expedíció /i.u. 61/ útjának, a római kereskedők behatolásának és a római hatás régészeti bizonyítékainak rövid összefoglalása /térképvázlattal/.
461. SPANMUTH, K.: A város születése. /Plan, 1957:4. sz. 116-122. p./ Az európai város őse, a görög "polis" keletkezésének és fejlődésének rövid története a miletosi Hippodamos várostervezői és városépítő munkásságától, tehát az i.e. V. századtól kezdve. A görög város két csomópontjának, az akropolisnak és az agorának jellemzése: az athéni demokrácia kialakulása, a klasszikus görög művészet és filozófia ennek a városéletnek voltak a gyümölcsei. Bemutatja a kisázsiai Prienet, mint a hippodamosi rendszer legjellegzetesebb példáját. "A régi görög város célszerű volt, de a görög ember szemében szép is" Lásd még: 339.

" K "

F Ö L D R A J Z O K T A T Á S

KA FÖLDRAJZI NEVELÉS

Lásd: 51.

KAZ SZEMLÉLTETÉS. SZERTÁR

462. HANEK, P.: A népszerű-tudományos és dokumentfilmek, mint a földrajzi ismeretek elsajátításának és elmélyítésének lényeges szemléltető eszközei. /Zeitschr.Erdkundeunt. 1957:4. sz. 97-102. p./ Módszertani utmutatások a dokumentfilm felhasználására a földrajzoktatásban. Számos - nálunk ismeretlen - német és szovjet földrajzi film címét sorolja fel.
463. NAGAJCEV, A.A.: Az Ural térképeinek és képanyagának együttes felhasználása a 7. osztályban. /Geogr. S. 1957:1. sz. 40-46. p./
- KEB ISKOLAI FÖLDRAJZOKTATÁS
464. ANDREEV, I.V.: Földrajzórak Afrikáról a 6. osztályban. /Geogr. S. 1957:6. sz. 43 - 49. p./
465. DOMICKSKOVA, R.P. - LEVUSKINA, V.E.: Gyakorlati munka az "Amerika" témáról a 6. osztályban. /Geogr.S. 1957:1. sz. 35-39. p./
466. GREHNEV, A.N.: A helyi mezőgazdaságra vonatkozó anyag tanulmányozása a Szovjetunió gazdasági földrajzának keretében. /Geogr. S. 1957:3. sz. 39 - 40. p./
467. JAHN, W.: A politechnikai oktatás a földrajztanításban. /Zeitschr. Erdkundeunt. 1957:7-8. sz. 193-208. p./ A cikk első fele teljesen elméleti jellegű, és a politechnikai oktatás fogalmi tartalmát határozza és magyarázza meg. Második felében a földrajzoktatás kö-

rébe tartozó politechnikai ismereteket sorolja föl. Ilyenek: Energetika, vas- és acélkohászat, mezőgazdaság, közlekedés stb.

468. LIHACSEV, A.: A gazdasági viszonyok kiértékelése a gazdasági földrajz tanításában. /Geogr.S. 1957:6. sz. 27-31. p./ A gazdasági kiértékelés a szerző szerint azt jelenti, hogy a földrajztanárnak "jól meg kell értetnie a tanulókkal valamely természeti objektum vagy jelenség hasznosságát az ember számára: vajjon gazdaságilag kihasználható-e valamely áru termelésére, mind gazdaságilag, mind minőségileg". Ennek a tételnek a gyakorlati alkalmazását mutatja be a szerző a következő témakörökben: földrajzi fekvés, tenger, éghajlat, ásványi kincsek, éghajlat, folyók, tavak, források, növényzet, állatvilág, talaj.
469. LIHACSEV, A.M.: Tantárgyak kapcsolása a földrajztanításban. /Geogr. S. 1957:1. sz. 29-35. p./ A cikk metodikai útmutatásokat ad arra, hogy osztályonként hogyan és mi módon kell a földrajz tanításával egybekapcsolni a természetrajzi, történeti, matematikai, fizikai, és vegytani ismeretek közvetítését, elmélyítését.
470. PLOTKIN, M.R.: V.I.Lenin a helyi viszonyok figyelembevételéről. /Geogr. S. 1957:2. sz. 1-5. p./ Lenin már 1921-ben, a 8. pártkongresszuson javasolta a gazdasági földrajz kötelező előadását az iskolákban. A szerző Lenin írásaiból vett idézetekkel bizonyítja, hogy a gazdasági földrajz előadásában mindenekelőtt az iskola közvetlen környezetét, a tanulók szülő- és lakóhelyének helyi viszonyait, az ott uralkodó természeti és gazdasági földrajzi környezetet kell a tanulóknak megismerni.
471. SCARFE, N.V.: A földrajz az általános- és középiskolák tananyagában. /C.Géo.Que. 1957:3. sz. 107-110.p./ A szerző szerint a földrajz társadalomtudomány, és ezért kiválóan alkalmas arra, hogy a tanulókat saját társadalmuk és a világ más országainak megismerésére és megértésére rávezesse. A földrajzot és a történelmet, mert azonos jelentőségűek, azonos óraszámban kell előadni. Az anyag terjedelmét és komplexitását osztályról osztályra fokozni kell.
472. SESZTERIKOV, Sz.J.: A helyi mezőgazdasági termelés tanulmányozása a Szovjetunió gazdasági földrajza tananyagának keretében. /Geogr. S. 1957:3. sz. 26 - 32. p./
473. SZOKOLOV, B.M.: Az általános ismétlés a külföldi országok földrajzának előadásában. /Geogr.S. 1957:6. sz. 47-49. p./
474. SZOLOMOVICS, M.A.: A népszerű tudományos irodalom felhasználása az éghajlat tanulmányozásában. /Geogr.S. 1957:3. sz. 33-38. p./
475. TEVEROVSKAJA, A.A.: "Utazások" Kínában. /Geogr. S. 1957: 55-57. p./ Kína szemléltető földrajzi előadásának módszereit ismerteti a szerző tömör összefoglalásban.
476. TUTOCSKINA, V.A.: A földrajztanítás nevelő feladatairól. /Geogr.S. 1957:1. sz. 1-7. p./ A Szovjetunió általános- és középiskolaiban 63 011 földrajz- és 35 602 földrajz-természetrajzszakos pedagógus tanítja a földrajzot. A felső tagozat földrajztanárainak 83,2 % a főiskolai képzettségű. Ezek a számok egymagukban is tanúsítják, hogy milyen nagy a földrajz szerepe a szovjet iskolákban. A földrajztanítással járó nevelő feladatok során a világnézeti nevelés szempontjából a szerző első helyre állítja a földrajzi környezet és a társadalom egymásra gyakorolt hatásának és kapcsolatának ismeretét. Gyakor-

lati példákon mutatja be a feladatok megoldásának leghelyesebb útját, s e célból osztályonként ismerteti és analizálja a földrajzi anyagot.

477. VBIBIK, A.J.: A földrajztanítás a szovjet középiskolában. /Geogr. S. 1957:4. sz. 1-8. p./ A tananyag felosztása a következő: 5. o. - általános természeti földrajz; 6.o. - a világrészek; 7.o. - a Szovjetunió természeti földrajza; 8.o. - a külföldi országok gazdasági földrajza; 9.o. - a Szovjetunió gazdasági földrajza. A cikk az előadások metodikájára és a legfontosabb elvi problémákra vonatkozó fejtegetéseket tartalmazza.

478. WINTER, E.D.: A földrajzi tananyag összefoglaló előadása. /Zeitschr. Erdkundeunt. 1957:1. sz. 13-19. p./ Az NDK-ban használt tankönyvek és vezérfonalak alapján értékeli a szerző az anyag összefoglalásának különböző módszereit és azok különböző metodikai sajátosságait. Az egyes módszereket gyakorlati példák bemutatásával magyarázza.

Lásd még: 355.

KEK FŐISKOLAI, EGYETEMI FÖLDRAJZOKTATÁS.

479. PROKAEV, V.J.: A regionális földrajz főiskolai előadásának néhány alapvető kérdéséről. /Izv. VGO. 1957:5. sz. 457-467. p./

KEK TANKÖNYVEK

480. LJALIKOV, N.J.: A Szovjetunió gazdasági földrajzának új tankönyve. /Geogr. S. 1957:3. sz. 21-26. p./ A cikk szerzője írta meg ezt az új könyvet, s cikkében röviden összefoglalja azokat a szempontokat, melyek a könyv írásánál vezették. Kiemeli a legfontosabb alapelveket, és megvilágítja a könyv használatának szerinte legalkalmasabb módszereit.

481. SZTROEV, K.F.: "A Szovjetunió természeti földrajza" tankönyvönk használata a 7. osztályban. /Geogr. S. 1957:4. sz. 22-24. p./

KU KIRÁNDULÁSOK

482. EFREMOV, A.V.: Komplex kirándulások a környékre. /Geogr. S. 1957: 2. sz. 45 - 47. p./

483. HADROVICS, M.N.: A "természeti övezetek" témájáról rendezett kirándulások. /Geogr.S. 1957:2. sz. 48-51. p./

484. KIRIN, F.Ja.: A táj kutatás, mint a politechnikai tanítás eszköze a földrajz előadásában. /Geogr.S. 1957:6. sz. 32-42. p./ Alapos metodológiai tanulmány, mely gyakorlati útmutatással szolgál a következő földrajzi ismeretek és készségek elsajátítására és elmélyítésére: a földrajzi fekvés megállapítása; a domborzat és a geológiai szerkezet tanulmányozása; a növényzet, az állatvilág, az éghajlat megismerése; folyók és tavak tanulmányozása; a talaj és az ásványi kincsek ismerete.

485. SZERGEJCSUK, V.A.: A kirándulások szerepe a természeti földrajzi előkészítő tananyagban. /Geogr.S. 1957:4. sz. 45-48. p./

486. WATSON, G.D.: Beszámoló a terepmunkáról a földrajzoktatásban. /Nigerian G.J. I:2. sz. 38-43.p./ A tanulmány egy, a mi technikainkhoz hasonló mezőgazdasági iskolatípusban végzett terepmunkáról számol be. Leírja a munka előkészítését, vezetését, és néhány példát az eredményekből.

"L"

A FÖLDRAJZ MŰVELÉSE

487. BARINSZKIJ N.N.: A földrajztudomány napirendjén levő kérdései /Izv.VGO 1.sz. 36-43.p./ A szovjet geográfusok részéről a földrajztudomány legfontosabb napirendjén levő kérdéseit a következő pontokban foglalva fejti ki: 1/ A szovjet geográfusoknak munkájukat területek szerint megszervezve /specializálva/ kell végezniük, annál is inkább, mert a Szovjetunió egyes részei, például az 1.sz.55-fok és az Ural közötti, még alapos átkutatásra szorulnak. 2. A földrajzi anyag tulságosan fel van aprózva és az egyes részdisciplinák közötti összefüggés hiányos. 3/ További fontos feladat kis területek nagymértékű térképezése és átkutatása. 4/ Fontos feladat a Szovjetunió általános nagy földrajzának megírása és kiadása, s végül 5/ népszerű földrajzi folyóirat megindítása.
488. DURDEN D.: A gazdasági geográfusok mint befektetési tanácsadók /Prof.Geogr.1957.1.sz.14-15.p./ Városkörnyéki lakótelepek, üzleti központok, iparvillalatok és egyéb gazdasági objektumok helyének megválasztásában ma már igen gyakran veszik igénybe az USA-ban gazdasági geográfusok szolgálatát, sőt nagy vállalatok ma már állandóanalkalmaznak ilyen konzultáns geográfusokat.
489. SANKE H.: A földrajztudományok fejlődése a Német Demokratikus Köztársaságban /Izv.MN 1957.6.sz.134-144.p./ A német földrajztudomány fejlődésének néhány aspektusát foglalja össze, részletesen ír a földrajzi folyóiratokról és a főiskolai oktatásról, a nagy elméleti kérdések körüli vitáról, ismerteti a gyakorlati jellegű kutatásokat stb.
490. SZEREBRANNIJ L.R.: A földrajztudomány Svédországban /Izv.MN 4.sz.114-122.p./ A rövid és világos áttekintés összefoglalja a svéd földrajztudomány irodalmát, annak művelőit, a legfontosabb munkákat, térképeket és folyóiratokat.

LA KONGRESSZUSOK

491. GERASZIMOV J.P.: A XVIII.nemzetközi földrajzi kongresszus /Vesztn Moszk.Univ.2.sz.161-166.p./ Szerzenek a XVIII.földrajzi kongresszusról szóló egyik beszámolója. Kiemeli, hogy a korábbi kongresszusoktól eltérően kióban a gazdasági-földrajzi és népességi földrajzi tárgy előadások legalább annyi időt vettek igénybe, mint a természeti földrajzi tárgy előadások. Feltűnő volt számunkra továbbá a regionális földrajz és a földrajztudomány metodológiaija körébe vágó előadások háttérbe szorulása. Mint az 1955 évi szovjet földrajzi kongresszuson, itt is a jelenkori földrajztudomány ugy szerepelt, mint "a tudományok bonyolult és széleskörű rendszere, amelyben az egyes speciális tudományok mint teljesen önálló, aktíve fejlődő tudományos disciplinák szerepelnek."
492. SZIMONOV JU.G.: Fiatalkorú geográfusok első nemzetközi találkozója. /Geogr.3.6.sz.49-51.p./ Az 1957 augusztusában Moszkvában megtartott nemzetközi Ifjúsági Fesztivál során a Nemzetközi Ifjakklubban rendezték meg a fesztiválon résztvevő fiatal geográfusok találkozóját. A cikk röviden beszámol a találkozón előhangzott előadásokról.

LB TUDOMÁNYOS INTÉZTEK

493. GAILLEUX A.-TRICART J.: A tudományos kutatás módszereinek fejlődése és a kutatás-rendszer felépítése /Rev.Géom.Dyn.1957.3-4.sz. 65.66.p./ Az elszigetelt, egyéni kutatás helyébe ma már Franciaországban is a nagy kutató intézetek munkája, a kollektív kutatómunka lépett. A szerzők ennek a kollektív munkának a nagy előnyeit sorolják fel, de nem hallgatják el bizonyos nyilvánvaló vagy rejtett veszélyeit sem. Nyomatékosan hangsúlyozzák, a "kutatás" és a "felfedezés" szigorúan egyéni, személyes jellegű, figyelmeztetnek a gyakran fölösleges munka gyakoriságára, ennek tulajdonítják, hogy óriási intézetek néha igen csekély tudományos eredményeket érnek el, ezért figyelmeztetnek a munkatársak az anyag és a célkitűzés szigorúan taktikus megválasztására.
494. PARDE M.: A magyar Vizgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet fennállásának 70.éves évfordulója. /Ann.G.1957.2.sz.165-167.p./ Az intézet évfordulójára kiadott gyűjteményes kötet tartalmának nagy elismerés hangján regirt ismertetése.
495. RICHTER H.: Az amszterdami egyetem természeti földrajzi kísérleti laboratóriuma /Petern.M.1957.1.sz.83.p./ Nagyobb méretű természeti földrajzi kísérleti laboratórium Európában csak három van: Amszterdamban Bakker, Strasbourghban Tricart és Dobroconban Kidár laboratóriuma. Az amszterdami jól felszerelt laboratórium 1952 óta működik és csaknem kizárólag üledékek és mállástermékek vizsgálatával foglalkozik. Munkakörének egy része mechanikus talajjellemzés, másik része anyagriszecskek vizsgálatát, s végül sziktalajok elmozdításával is foglalkozik.

Lásd még: 100.

LE GEOGRÁFUSOK

496. BONASERA F.: Giacomo Constantino Beltrami /1779-1855/ a Mississipp-i forrásvidékének felkutatója /Universo 1957.1.sz.101-115.p./ Ez a bergamei születésű olasz kutató ölete első felében a forradalmi Franciaország majd Napoleon szolgálatában állott, és a Szent Szövetség Európájából 1822-ben Amerikába emigrált. 1823-1824-ben vezette azt az expedíciót, amely felfedezte a Mississipp-i forrásvidéket. Később Mexikóban és Haitiben tett kutató utakat. Utazásairól több könyvet is írt. Műgalmas életének tükré ez a cikk.
497. MORMINO G.: Giuseppe Ferlini felfedezői a Szudánban /Universo 1957.1.sz.119-124.p./ Dr.Ferlini bolognai származású orvos s a múlt század első felében évekig Albániában és Görögországban folytatott orvosi gyakorlatot, innen került a Szudánba a kormányzó orvosaként s így módjában állott az országot beutaznia. Uti feljegyzéseit sőt még a nevét is elfelejték és az olasz nagy Enciklopédiában sem szerepel.
498. VELICKSKO A.A.P.M.: Kropotkin mint a jégkorszakok elméletének a megalapítója. /Izv.MN 1.sz.122-126.p./ Lóvisato, Poronice.Lásd 20.
499. GRANINA A.N.: Obrucsev V.A.munkássága a Szovjetunió Földrajzi Társaságának kelelszibiriai osztályában /Izv.VGO 2.sz.121-130.p./

500. LAMAKIN V.V.: Vlagyimir Afanaszjevics Obrucsev mint tudós és mint utazó /Izv.VGO 4.sz.293-307.p./ 1956.juniusában halt meg 93 éves korában a szovjet geográfusok mestere, V.A.Obrucsev, több mint 70 évi szakadatlan és eredményekben gazdag munka után. A cikk Obrucsev rövid életrajzát és tudományos munkásságának rövid ismertetését, főleg ázsiai utazásainak részletes leírását tartalmazza.
501. VLAGYIMIR AFANASZJEVICS OBRUCSEV /Bjull.K.mn.4-go per.21.sz. 3-4.p./ A múlt évben elhunyt nagy szovjet tudós és nevezetesen geológia terén végzett munkájának rövid műltatása.
- Ratzel, Friedrich. Lásd: 423.
502. SVEDER E.E.: Julij Mihajlovics Sokalszkij és a Szovjetunió Földrajzi Társasága /Születésének 100.évfordulójára/ /Izv.VGO 2.sz. 93-100.p./
503. BOGDANOV K.A.: Ja.Szedov munkái és feljegyzései az első áttekintő orosz északi-sarki expedícióról 1912-1913-ban. /Izv.AN.3.sz. 85-90.p./

LG KIÁLLÍTÁS.MUZEUM

504. SCSEBBAKOV A.I.: Iskolai tájkatató muzeum /Geogr.S.5.sz.49-51.p./

LX UTAZÁSOK, EXPEDÍCIÓK ELŐKÉSZÍTÉSE, ELMŰLETE STB.

Lásd: 510, 511.

LZ KUTATOMODSZEREK, HATÁROZÓK

505. RAUCH P.: A földrajzi-statisztikai adatgyűjtés elméleti és jelentősége /Mitt.Fr.nk.Geogr.Ges.III.köt.33-84.p./ -- terjedelmes tanulmány a következő részekre oszlik: az előző adatgyűjtési és ábrázolási módszerek. Ebben a részben külön tárgyalja a szerző a hivatalos statisztikai módszereket /közigazgatási egységek szerint/ és a statisztikai tanulmányokban található adatokat. Külön tárgyalja továbbá a földrajzi téregységekben végzett adatgyűjtést. A cikk második felében az adatgyűjtés elméletét fejti ki, új rendszerű kérdőíveket javasol és az adatgyűjtés technikájára vonatkozó gyakorlati álláspontját ismerteti.
506. STAHL P.: Metrikus fényképezés /Rev.Géom. Dyn.1957.3-4 sz.41-50.p./ Szerző gyakorlati utmutatásokkal javasolja büntető eljárásban használt metrikus fényképezés átvételét földrajzi kutatások céljaira. A metrikus fényképezéssel igen sok mérést nem kell a helyszínen, hanem csak később a laboratóriumban elvégezni. Részletes utmutatásokkal szolgál a metrikus felvételekre azok kiértékelésére, a felvételek geometrikus számjára, a felvételgépek beállítására.
- Lásd még: 36, 264, 495.

TÉRKÉPÜGY, TÉRKEPÉSZET

507. LEHMANN E.: A térkép készítése és lényege /Urni, 1957.1.sz. 3-8.p./ A térképészteszt és a térképanyomás munkamódszereinek, technikájának rövid, egyszerű és világos leírása.

508. SZALISCSEV K.A.: A kartográfia a nemzetközi földrajzi kongresszusokon és a Földrajzi Társaság /Geogr.Szb.XII.95-101.p./ Rövid összefoglalás az Orosz majd az Összszövetségi Földrajzi Társas kartográfiai munkájáról és az 1971 évi antwerpeni I.kongresszustól kezdve.
509. SZALISCSEV K.A.: A kartográfia a XVIII.nemzetközi földrajzi kongresszuson /Izv.AN.1.sz.3-18.p./ A kongresszus 9 pontból álló kartográfiai programjában 3 irányzatot különböztet meg a szerző: 1/ a térképi ábrázolás új módszereinek kidolgozását, 2/ a légi felvételek felhasználását a térképek tartalmának növelésére és földrajzi kutatások céljaira. 3/ A trópusi területek térképi ábrázolását. Kimaradtak fontos elméleti kérdések: a kartográfia általános problémái és új kartográfiai munkálatokra ösztönzés. A szerző ismerteti a kongresszussal párhuzamosan megrendezett térképkiállítást, ez az ismertetés a legfontosabb előadások tartalmának összefoglalása teszi ki a cikk nagyobb részét.

MA HELYZINELÉS, FELVÉTEL

510. ILIN B.A.: Földrajzi kutatások sik- és magassági megalapítására szolgáló rádiótechnikai módszer /Vesztn.Lgr.Univ.6.sz.87-94.p./ Csaknem megközelíthetetlen vagy kevésbé ismert vidékek térképezésére, földrajzi kutatására valamint légi felvételek leolvasására szerző szerint legalkalmasabbak a fázis-hang típusú /nyugaton Decan, Raylist, Rana, stb.néven ismert/ hyperbola rendszerek. A rendszer segítségével előrt szabatos megállapítások lehetővé teszik az 1:10,000 mértékű térképezést vagy még ennél kisebb mértékben is és teljesen feleslegessé teszik a geodéziai felvételt lezést.
511. IL'IN V.V.: A földrajzi fekvés rádiómeghatározása földrajzi kutatásokban /Vesztn.Lgr.Univ.12.sz.142-153.p./ A szerző a folyóirat megelőző cikkében leírt rádiómódszer gyakorlati alkalmazását írja le, megmagyarázza a terepfelvételek összeállítását.
512. SZUHORUKOVA A.V.: Halom és mélyedés helyszíni felvétele és szintvonalakkal ábrázolása /Geogr.4.sz.35-49.p./

Lásd még: 116

MÓDO TERKEPVÁZLATOK DIDAKTIKAI FELHASZNÁLÁSA

513. KARIBANOV N.Sz.: Kontur /vok/ térképek használata /Geogr.S.1.sz. 50-53.p./
- Lásd még: 355

ME FÖLDRAJZI TÉRKEPEK SZERKESZTÉSE

514. DAS GUPTA, S.: Az isopleth térképezés módszerei. /Geogr.Rev. India, 3.sz.10-14.p./ A kartográfiában igen gyakran használatos ábrázolási módszer /isós = egyenlő, pleton = mérték/ módszereinek leírása. Egyes szerzők az "isopleth" kifejezést egyedül a népsűrűségi térképekre használják, ami nem logikus; ezt ki kell terjeszteni minden, egyenlőségi görbét használó kartográfiai módszerre. A készítési módot részletesen, de gyakorlati példák nélkül mutatja be.
515. HOFFMANN E.: Mezőgazdasági termelésformák regionális elterjedésének ábrázolási módszerei /Forsch.u.Fortschr.1957.4.sz.104-107.p./ Alapos és részletes elemzés alapján szerző szerint a mezőgazdasági termelés regionális tagozódása három formacso-

portban ábrázolható: 1/ a termelési viszonyok által alap-
ján szerkesztett termelői viszonyi térképek; 2/ a termelési üzom-
formák térképei és 3/ a termelési viszonyok térképei.

516. SZALISCSEV K.A.: Komplex földrajzi térképezés és fejlődése /Petersburg. 1957.3.sz.219-224.p./ A komplex térképezésnek három mód-
szerét különbözteti meg: 1/ különálló térképek szerkesztése,
amelyek bizonyos jelenségeket jellemző tulajdonságaikkal köl-
csönös összefüggésükben és kapcsolataikban ábrázolnak. 2/ Komp-
lex földrajzi atlaszok szerkesztése, amelyek témájukban eltérő,
egymást az önben kiegészítő térképeket tartalmaznak és így egyes
területek sokoldalú és átfogó ábrázolásai; 3/ szaktérképek so-
rozata, amelyek egymást kölcsönösen kiegészítik és így együttesen
használhatók. A monográfiának ezt a három módszerét, azok történe-
ti fejlődését részletesen magyarázza, felsorolja az Októberi for-
radalmat követő évtizedekben a Szovjetunióban vezetett sokoldalú
és eredményes térképezési munkálatokat, behatóan magyarázza a
Nagy Szovjet Világatlasz és a Tengeri Atlasz szerkesztését, s nagy-
jából felsorolja a már megjelent és tervezett kartográfiai mun-
kákat.

Lásd még: 163.

MEG ÁBRÁZOLÁSI MÓDOK

517. DOLLING R.: A népesség ábrázolásának egységes skálája földraj-
zi térképeken /Izv.MN.4.sz.83-85.p./ A német geográfus szerző
javaslatot dolgozott ki a népesség skála egységes ábrázolására.
A skálát több színes és egy fekete térképen mutatja be.
518. PREOBRAZSENSZKIJ V.Sz.: A közép- és keleti térképek jelkuleséről
és nomenklaturájáról gyűjtött tapasztalatok /Izv.MN.3.sz.91-101.p./
A cikk a "geomorfológiai, talaj-, növény- és egyéb térképektől
eltérő térszintípus-térképekről szól, amelyek a természet egyik
vagy másik eleme alapján hasonló, vagy a természeti viszonyok ösz-
szessége szerint homogén területeket tüntetnek fel." Az ilyen
típus-térképek szerkesztésének alapelveit, a helyi típusokat,
a jelkules, különböző variánsait fejti ki.
519. WIGNER P.L.: Alapelvek a növényzet strukturális térképezéséhez
/Annals.L.G.1957.4.sz.369-369.p./ "A növényzet strukturá-
lis elemzése az egyes növények méreteinek, helyzetének és for-
mainak megfigyeléséből kiindulva magadja valamilyen adott növény-
zet jellegzetes vonásainak kombinációját és egymással a viszonyu-
lását" - írja a szerző. A növényzet térképezésének a cikkben
kifejtett módszere ezt a strukturális jellegzetességet a le-
hetőséghez képest ábrázolni, és pedig a szerző által javasolt je-
lekkel, amelyek a növények magasságát, levéltípusát, szokos
életmódját, külső formáját, vízszintes és függőleges elrendez-
ését és a különböző növénytípusok arányát jelképezik.

MEG GYAKORLATI FELHASZNÁLÁS

520. LIVEROVSKIJ JU.L.: A részletes talajtérképek és jelentőségük a
természeti földrajzban /Izv.MN.3.sz.102-109.p./ A szovjet
talajtérképezés történeti fejlődésének rövid felvázolása után
a szerző felveti a kérdést: "Vajon a részletes talajtérképek
kívül szükség van-e további természeti-földrajzi /táj/ térké-
pekre is?" A válasz: "Az eddig készült talajtérképek a természeti
földrajzi térképeket teljesen nem pótolják és nem helyettesí-
tik."

MO TERKEP - OKTATÁSGY

521. DENISZENKO N.G.: "A helyszíni vázlat és térkép" téma előkészítése az V.osztály tananyagában /Geogr.S.4.sz.40-44.p./
522. EFINOVA A.A.-KARINSZKAJA V.A.: Térképen végzett gyakorlati munka a világrészek természeti földrajzi óráin /Geogr.S.2.sz.36-41.p./
523. IMHOF E.: Nemzetközi egyetemi kartográfiai tanfolyam Zürichben és Bernben /Geogr.Helv.1957.2.sz.129-130.p./ A kőthónapos egyetemi kurzus tananyagának és gyakorlati munkájának közlése.
524. LAPSINA T.M.: Iskolai térképek és atlaszok a Szovjetunióban /Geogr.S.5.32-39.p./
525. LEVINA B.M.: Iskolai tanulók önálló munkája a külföldi országok térképeivel /Geogr.S.2.sz.32-35.p./
526. MAKSZIMOV N.A.: A helyszíni vázlattal és térképpel végzendő munka /Geogr.S.4.sz.49-55.p./

MR FÖLDGÖMBÖK, DÖMBÖRMEVEK

527. BRIESEMEISTER W.A.: Néhány háromdimenzióju régi és új térkép /Geogr.Rev.1957.251-260.p./ Az USA legrégebbi relief-térképe szerző szerint a Massachusetts állam Watertown városának Vakok intézetében van. Fából készitette Steven Ruggles 1837-ben. Szerző ezután felsorolja az USA-ban készült relief-térképeket, valamint a Wenschow-féle és az Osternard-cég által készített német domború térképeket, a Creazioni C.A.M.féle olasz és a Philipps-féle angol térképeket. Néhány szép fénykép egészíti ki a cikket.
528. DINEV L.: Az első bolgár földgömbről /Izv.AN.3.sz.81-90.p./ Az első bolgár földgömböt Neofit Rilszkij készitette, a Gabrovóban 1835-ben megnyitott első bolgár iskola tanítója. A cikket maga Geraszimov professzor fordította le.

MT A KARTOGRAFIA TÖRTÉNETE

529. BAKÓ E.: A magyar kartográfia szervezete 1948 óta /Prof.Geogr. 1957.1.sz.9-11.p./ A cikk a címben jelzett téma pontos adatain kívül röviden vázolja a magyar földrajztudomány fejlődését és legfontosabb intézményeit a második világháború óta.
530. CSEN S.: A kartográfia fejlődéstörténete és jelenlegi helyzete Kínában /Izv.AN 3.sz.110-115.p./ A szerző röviden összefoglalja a kínai kartográfia eddig ismert fejlődésének történetét és közli, hogy 1947 óta Kína területének kb 60 %-ról 1:100 000 és ennek a területnek az egy harmadáról 1:50 000 térkép már elkészült. A népköztársaság megalapítása óta nagyarányú térképezési munka folyik egész Kínában, és az 1:100 000 mértékű lapok a "Nagy Kínai Atlasz" néven kerülnek kiadásra.
531. GRENACHER F.: Az 1:1000 000 mértékű nemzetközi Világtérkép és a világosképek /Petern.M.1957.4.sz.301-304.p./ A Világtérkép munkájának eddigi menetéről és eredményeiről szóló beszámoló. Közli a már elkészült és készülöben levő lapokat, s nem hallgatja el a szervezésben eddig megfigyelt hibákat és az ezek következtében mutatkozó hiányokat.
532. RAGJSZKIJ L.: A lengyel kartográfia helyzete a háború után /Izv. VGO 4.sz.362-364.p./

533. SZALISCSEV K.A.: A Szovjetunió térképezése, eredményei és földrajzi jelentősége /Izv.VGO 5.sz.65-76.p./ Az Októberi forradalom óta végzett nagyarányú kartográfiai munka, az ország egész területét felölelő térképezés során tett felfedezések, az eddig megjelent térképek és atlaszok beható ismertetése.
534. SZALISCSEV K.S.: A kartográfia a nemzetközi földrajzi kongresszusokon /Izv.VGO 2.sz.101-112.p./ A szerző röviden vizsgálja a kartográfia szereplését az 1884 és 1934 között megtartott nemzetközi földrajzi kongresszusokon és részletesen beszámol a XVIII.kongresszuson végzett kartográfiai munkáról. Felsorolja a tematika részben vagy egészben elhanyagolt részeit, elismeréssel szól az újabb komplex kartográfiai kiadványokról és nyomatékosan támogatja a szovjet küldöttségnek "Nemzeti Atlaszbizottságok" felállítására vonatkozó javaslatát.
535. ZOLOTNICKAJA R.L.Peterburg XVIII.századbéli kézírásos térképei. /Izv.VGO 3.sz.254-259.p./

Lásd még: 528.

O SZAKTERKÉPEK

OBV TENGERTÉRKÉPEK

Lásd: 108.

OCN NÖVÉNYFÖLDRAJZI TERKÉP

Lásd: 519.

OEG GEOLOGIAI TERKÉP

536. BOGDANOV A.A.: Fehér folttól mentes térkép /Prir.1957.8.sz.51-53.p./ A Szovjetunió geológiai térképezésének rövid története után szerző a Szovjetunióban megjelent 1:2,500.000 mértékű geológiai térképét magyarítja és írja le, amelynek főszerkesztője, Nalivkin professzor 1957-ben elnyerte a Lenin-díjat. A térkép hosszú és igen alapos földrajzi előkészítés és művelethez kollektív tudományos munka gyümölcse. "A kőzetek ábrázolása sztratiográfiai, petrográfiai és facialis jelek szerint történt." A térkép részletessége lehetővé teszi a geológiai szerkezet ábrázolását mind a gyűrt és hegységi területeken, mind a síkságokon". A térkép 16 lapból áll.

OEM GEOMORFOLOGIAI TERKÉP

537. MIHAILISCU V.: A Román Népköztársaság geomorfológiai régióinak térképe /Rev.Geol.Geogr.I.köt.125-134.p./ A cikkhez mellékelte geomorfológiai térkép elkészítésének története és magyarítása. A térkép 25 lvi munka gyümölcse, amelyet további kollektív munkával kell kiegészíteni. Ez a kiegészítő munka a "Román Tud. Akad.Földrajzi Intézetben" már két lve f. lyik.

OK GAZDASÁGI TERKÉPEK

Lásd: 275.

OL MEZŐGAZDASÁGI TERKÉPEK

Lásd: 515.

Q TÁRKÉPEKKEL KAPCSOLTOS SZÖVEGEK

QE TERKÉP-BIBLIOGRÁFIA

538. CARACI G.: Kartográfiai bibliográfiához fűzött megjegyzések /L'Universo 1957.1.sz.1-6.p./ Kesack H.P. és Weine K.E. 1943-1954. évek kartográfiaja című /Die Kartographie 1943-1954./ műveinek ismertetése és analízise.

